

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Bc. Jiří Uhlíř

Obraz ruské dezinformační kampaně v ČR před prezidentskými volbami 2018

Magisterská diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Eva Lebedová Ph.D.

OLOMOUC 2018

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou prací na téma *Obraz ruské dezinformační kampaně v ČR před prezidentskými volbami 2018* vypracoval samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a na základě všech uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 30. dubna 2018

podpis

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí své práce Mgr. Evě Lebedové Ph.D. za cenné rady a pomoc, kterými doprovázela psaní mé práce. Rovněž bych rád poděkoval své rodině a kolektivu přátel za neutuchající podporu.

Obsah

ÚVOD	1
1. Teoretické ukotvení.....	11
1.1 Terminologický vývoj pojmu propaganda a jeho vymezení	11
1.2. Dezinformace – vymezení pojmu	18
1.2.1 definiční kritéria pojmu dezinformace	20
1.2.2 Proruská dezinformační kampaň.....	22
1.2.3. Charakteristika českých dezinformačních webů	27
1.3. Fake news, hybridní válka a další dezinformační nástroje a techniky.....	28
1.3.1. Fake news	28
1.3.1. Hybridní válka	32
1.3.2. Další dezinformační nástroje a techniky	36
2. Metodologická část	40
2.1. Cíl výzkumu.....	40
2.2. Metodologie výzkumu	41
2.3. Metodika sběru dat	42
2.4. Dosah dezinformací.....	43
3. Analytická část.....	44
3.1. Charakteristika výzkumných vzorků	44
3.2. Identifikace dezinformací	52
3.3. Explanace dezinformací.....	57
3.4 Dosah dezinformací.....	81
ZÁVĚR	87
Seznam literatury a pramenů:.....	91
Seznam použitých zkratk	101
Seznam obrázků	101
Seznam tabulek	101
Abstrakt	104
Abstract	104

ÚVOD

Pravda od počátku věků strašila vládcy, mocné elity a náboženské skupiny, udržující svoji moc pomocí lží a mystifikací, které mezi lidmi ve společnosti rozsávaly strach a nedůvěru. Po rozpadu feudálního uspořádání společnosti, posilování práv jednotlivců a menšin, zavedení voleb a abolicí volebního cenzu se ve 20. století na scéně částečně také kvůli technologickým inovacím objevily nové způsoby ovlivňování mysli lidí, nepokrytá šíření lží a nepravd, jejichž původci byly dlouho zejména představitelé tří totalitních režimů, nacistického, sovětského¹ a čínského.

Kořeny propagandy lze vystopovat až do antického Říma², i když první zmínky o propagandě lze nalézt už v Bibli³. Nástroje propagandy byly užívány především během válečných konfliktů k posílení morálky a ducha národa v boji proti nepříteli. Důležitým mezníkem masivního rozšíření propagandy se staly oba světové válečné konflikty v první polovině 20. století. Během První světové války vznikaly prvotní válečné propagandistické úřady, které později k dokonalosti dovedli Sověti a nacisté v čele s Josephem Goebbelsem, kteří využili technik, metod a aparátu vilémovského Pruska. Právě ve druhé polovině 19. století lze pozorovat první prvky moderní propagandy. Nezpochybnitelnou roli v historickém vývoji propagandy sehrála křesťanská církev, ze které pojem latinský pojem „*propagare - rozšiřovat*“ vzešel. Až do počátku 20. století nemělo slovo propaganda negativní nádech, ten se začal s výrazem pojít až s nástupem totalitních režimů.

Během dvou světových konfliktů se propaganda objevovala i na straně demokratických států. Do povědomí vstoupily jednak válečné propagační plakáty sloužící k utužení morálky

---

¹ Do povědomí se například dostal termín „*inženýři lidských duší*“, kterým sovětský vůdce Josef V. Stalin apeloval na představitele uměleckých kruhů. Inženýry byli míněni právě umělci, kteří měli přebudovat společnost podle představ sovětských vůdců. Pojem se později přetrafoval v tzv. socialistický realismus.

² Všudypřítomná římská zkratka SPQR (*Senatus Populusque Romanus*) oznamovala, že lid vládne společně se Senátem. Od roku 31 př.nl však Římu vládl císař (Baines, O'Shaughnessy 2014: 1).

³ „*Rozsah propagandy je biblický, Boží příkaz proti šíření falešných zpráv vyzval následovníky, aby varovali před propagátory uvadlosti, jejichž hřích spočívá v zasetí semen rozporů a podezření, které brání založení míru na zemi.*“ (Auerbach, Castronovo 2013: 1)

společnosti, z nichž se některé později staly součástí západní popkultury a také propagandistický filmový průmysl. Propaganda je v současném světě stále všudypřítomná, i když o to více neviditelná. Jedna z klasických pouček říká, že účinky propagandy jsou efektivnější, když je původní propagandistické sdělení schováno za něco jiného.

Harold D. Lasswell v průkopnické práci na téma propagandy *Techniky propagandy za světové války* napsal: „*Propaganda je novou dynamikou společnosti, neboť moc je rozdělena a rozptýlena, více lze dosáhnout iluzí než nátlakem.*“ (Lasswell 1927: 222) Uvědomíme-li si, že americký politolog napsal tato slova před více než 90 lety, oceníme nadčasovost jeho myšlenky obzvláště pokud přihlédneme k faktu, že válečná propaganda tehdejších let byla výrazně zřejmější. Z dnešního pohledu se nám může zdát až naivní, zároveň nebyla skrytá za jiné symboly. Základní podstata propagandy, tedy šíření ideologie k cílové skupině prostřednictvím politického kontextu za účelem přesvědčení zůstala primárním narativem až do 21. století, kdy do veřejného i odborného diskurzu vstoupily významněji pojmy dezinformace⁴ a fake news⁵, jež lze označit za nástroje moderní propagandy.

Tento nástup významně souvisí s masivním používáním internetu a sociálních sítí, které jednoznačně ovlivňují a formují názory takřka každého občana. Zejména sociální sítě umožnily zcela nový druh komunikace a platformu pro neomezené šíření názorů, informací a komentářů. Vzdělanější společnost vyžaduje sofistikovanější metody manipulace, které jsou méně zřetelné. Zprávy či sdělení obsahují zrnko pravdivosti, ve zbytku jsou však založené na úmyslné nepřesnosti, dezinformaci. V kontextu výše uvedeného se se pak hovoří o době post-faktické, kdy jsou čtenáři zahlceni informacemi, fakta jsou přebíjena protichůdnými fakty, vzniká informační chaos, dochází k relativizaci pravdy, vytrácí se racionální pohled a do popředí se dostávají emoce a osobní přesvědčení. Přehršel informací mnohdy vytváří u čtenáře únavu a ten tak čte pouze titulek.

Současné metody a technologie výrazně pozměnily podobu propagandy a její nástroje. Na rozdíl od propagandy minulého století, která byla postavena na vyfabrikované a zřetelné

---

⁴ V období Studené války se pro dezinformace ustálil ruský výraz *maskirkovka*, popisující kamufláž, zatajení. Maskirkovka bývá někdy označována i jako vojenská doktrína.

⁵ Falešná zpráva.

podpoře aktéra, který propagandu šířil, je dnešní propaganda postavená na tom, že se snaží svůj cíl schovat za něco jiného a konzumenta obsahu rozrušit, poplést a vytvořit chaos.

Fakty nepodložené informace a šíření manipulativních zpráv dalo vzniknout fenoménu tzv. dezinformačních webů a facebookových stránek s podobným dezinformačním obsahem. Ty volně navázaly na působnost dříve u části společnosti populárních konspiračních webů zaplněných spikleneckými teoriemi o fungování světa a ovládnutí společnosti nejrůznějšími elitistickými skupinami. Představitelé těchto serverů⁶ se často staví do pozice poskytovatele alternativního zpravodajství, které podle nich klasická, tradiční mainstreamová média nenabízejí. Cílem jejich zpravodajství není vždy utvrzení názorů čtenáře či propagace myšlenek autora, ale spíše jde o vyvolání pochybnosti, relativizaci či o zamlžení možnosti nalézt objektivní pravdu.

Tento trend v posledních několika letech prostoupil i do českého veřejného prostředí. Časově se počátek šíření dezinformačního obsahu překrývá s obsazením ukrajinského poloostrova Krym ruskou armádou na jaře roku 2014. Na které následně v létě stejného roku navázalo sestřelení letu společnosti *Malaysia Airlines* nad Doněckou oblastí na východní Ukrajině, která se po obsazení Krymu stala terčem tzv. hybridní války⁷.

Jako prvotní zmínku o dezinformačních serverech v českém prostředí se autorovi podařilo dohledat článek Vladimíra Ševely s názvem *Dokonale utajený server. Kdo vydává proruské zprávy v češtině*⁸, který vyšel v srpnu roku 2014 v *Týdeníku Echo*. Ševela ve svém článku částečně rozkrývá pozadí a metodiku serveru *Aeronet.cz*, který se později stal ve veřejném diskurzu nejčastěji zmiňovaným dezinformačním webem působícím na českém internetu. Mezitím také vykryštovala profilace webu *Parlamentnilisty.cz*, který je svým způsobem *sui generis*. Server propojuje svět klasické žurnalistiky doplněnou o blogy některých politiků s dezinformační scénou. Většinu takto zaměřených webu spojují v zásadě dva sentimenty. Za prvé, odpor k západním

---

⁶ Server *Aeronet* v hlavičce svého webu uvádí. „Přinášíme informace z alternativních zdrojů, dešifrujeme politické události, dezinformace a mediální propagandu a píšeme o dopadech a souvislostech. U nás píšeme bez cenzury, bez politické korektnosti, bez servilních postojů k palčivým problémům z domova i ze světa.“

⁷ Více v následující kapitole.

⁸ Ševela 2014.

institucím jako Severoatlantická aliance (dále jen NATO), Evropská unie (dále jen EU) nebo Spojeným státnům americkým (USA) a politickým stranám, potažmo politikům mající k těmto institucím kladný postoj a vice versa. A za druhé, pozitivní vykreslování Ruské federace a jejího prezidenta Vladimira V. Putina, a to zejména v oblasti zahraniční politiky. Mimoto se většina z nich skrývá

za netransparentností, z veřejných zdrojů informací nelze dohledat autory, kteří se často schovávají za pseudonymy či zkratky, kontakty ani provozovatele, natož pak informace, z jakých finančních prostředků je fungování webů hrazeno. Výjimku v tomto tvoří např. výše zmíněné *Parlamentní listy*.

První náznaky ovlivňování veřejného mínění dle kremelského pohledu na svět se objevily v letech 2006 a 2009⁹, kdy se v ČR jednalo o umístění amerického vojenského radaru ve středočeských Brdech¹⁰. Investigativní web Neovlivni.cz přišel v srpnu 2015 se zjištěním, že některé dnes známé proruské weby vznikly už v letech 2013 a 2014. S konfliktem na Ukrajině však zásadně změnilly své zaměření, z šíření nejrůznějších konspiračních teorií přešly k informování o dění na Ukrajině, a to z jednostranně kremelského pohledu a k urážkám politiků, podporující kyjevskou vládu, často zmiňovanou s adjektivem fašistická (Neovlivni 2015). Právě z tohoto důvodu se ve společnosti etabloval termín *ruské dezinformační weby*. Vlivové napojení na Ruskou federaci dokládají i výroční zprávy Bezpečnostní informační služby (dále jen BIS) z let 2014, 2015 a 2016. „Zásadní vliv mají proruský orientované projekty, které ruské názory a argumenty českému publiku přetlumočí či podsunou a následně potvrzují kruhem takovým způsobem, že se běžný občan může domnívat, že nepřijímá ruské ideje, nýbrž názory a přesvědčení českých spoluobčanů.“ (BIS 2014)

---

⁹ V tomto období se začala některá média s větším dosahem zveřejňovat informace s proruskými argumenty (Neovlivni 2015).

¹⁰ To zpětně potvrdil i současný ředitel BIS Michal Koudelka: „Fragmentovaly celou debatu, vnesly do ní obrovské množství dezinformací, polopravd, konspiračních teorií. Byl vyvíjen mimořádný tlak na politické elity a média. Mnoho lidí v té době pod vlivem těchto aktivit změnilo názor nebo minimálně začali pochybovat.“ (Prchal 2017)

V druhé polovině roku 2014 se začaly dezinformace z proruských serverů objevovat ve veřejném prostoru čím dál častěji. Mnohdy neověřené informace přebírala relevantní média či je na svých sociálních sítích začali sdílet nejenom uživatelé, ale často také členové obou komor Parlamentu. Za skutečně první informaci zveřejněnou dezinformačním serverem, která výrazně vstoupila do veřejného povědomí lze považovat článek Aeronetu¹¹ z 14. listopadu 2014 s názvem *Víme, kdo organizoval rozdávání červených karet proti Zemanovi! Důkaz o bezprecedentním vměšování se amerického velvyslanectví do vnitřních záležitostí republiky. Američané organizují demonstrace skrze své bývalé vyškolené zaměstnance*, článek na základě vyfabulovaných informací spojoval veřejný protest proti prezidentu Miloši Zemanovi s aktivitami amerického velvyslanectví v České republice. V následujících letech se mediální prostor a sociální sítě začaly plnit dezinformačními informacemi takřka týden co týden. Tento trend podtrhla především migrační krize, která v průběhu let 2015 a 2016 opanovala veřejnou debatu, pokračující války v Sýrii a na východní Ukrajině rozdmýchaly pochybnosti. Právě pokrývání těchto událostí se stalo platformou pro genezi mnoha dezinformačních webů a účtů na sociálních sítích. Symbolickým vyvrcholením pro tento nový fenomén pak znamenaly volby a referenda v několika evropských zemích a Spojených státech v letech 2016 a 2017.

Cílem této práce je identifikovat a prozkoumat roli proruské dezinformační kampaně v České republice. Důraz je kladen na období před prezidentskými volbami konanými v lednu 2018. Pomocí obsahové analýzy jsou zkoumány příspěvky na vybraných webových serverech relevantních k tématu diplomové práce. Tato práce si rovněž klade za cíl představit a rozlišit nástroje a metody současné ruské politické propagandy a dezinformační kampaně v České republice. V souladu s cílem byly stanoveny následující výzkumné otázky:

V1: Jakými komunikačními kanály byly v testovaném období dezinformace v České republice šířeny?

V2: Jaké politické názorové spektrum bylo dezinformacemi dehonestováno a vice versa?

---

¹¹ V článku se mimo jiné píše: „Američané chystají převrat v Česku, dostali jsme varování přímo z Washingtonu. USA se chtějí zbavit prezidenta Miloše Zemana.“ (Aeronet 2014)

V3: V čí prospěch byl dezinformační obsah publikován?

V4: Jaký měly dezinformace potenciální dosah?

Teoretický rámec se nachází v první kapitole diplomové práce. Obsah této kapitoly spočívá v objasnění pojmů spojených s výzkumem představeným v praktické části. V kapitole věnované termínu propaganda dochází k představení několika různých autorů a jejich chápání pojmu propaganda, jejíž historie spadá až do období několik století před naším letopočtem. Následně je pozornost věnována pojmu dezinformace, jež se v souvislosti s hybridní válkou stává čím dál častěji tématem politologického diskurzu. Přičemž jsou opět představeny odlišné přístupy vědců spjatých s danou problematikou. S tématem práce je pak nejvíce spjato teoretické uchopení nástrojů a prostředků, kterým se šířitelé dezinformace moderní nástroj propagandy řídí.

V druhé kapitole je podrobně rozebrána použitá metodologie. Z metodologického hlediska dochází v této práci k využití kvantitativní obsahové analýzy. Obsahovou analýzu jako první vymezil v padesátých letech minulého století ve svém díle *Content Analysis in Communication Research* vymezil americký sociolog a psycholog Bernard Berelson. Tato metoda dává možnost analyzovat články z vybraného období. „*Obsahová analýza je sčítací, kvantitativní analýza sdělení, založená na vědecké metodě (zahrnující věnování pozornosti objektivitě-intersubjektivitě, počáteční přípravě projektu, reliabilitě, validitě, možnostem zobecnění a zopakování šetření a testování hypotéz) a není omezena ani typem proměnných, které mohou být měřeny, ani kontextem, ve kterém je sdělení vytvořeno nebo prezentováno.*“ (Neuendorf 2002:10) Do analýzy byly vybrány servery, které jsou obecně klasifikovány jako portály, dávající prostor proruský orientované dezinformační kampaně. Konkrétní parametry a metodika výběru je popsána v příslušné kapitole.

Třetí, stěžejní část diplomové práce se snaží zjistit v jakém rozsahu dezinformace zasáhly do předvolebního dění. Na vzorku patnácti vybraných platforem, které jsou obecně považované za dezinformační se práce snaží zjistit, zda nástroje a metody současné ruské propagandy ovlivňují české prostředí. Text se snaží rovněž přispět k pochopení fenoménu dezinformací a schopnosti je odhalovat, rozlišovat a konfrontovat, protože „*...dobrá propaganda je jako droga*

v pitné vodě. Jejím úkolem není jen veřejné mínění měnit, ale především s ním jemně manipulovat.“ (Alvarová 2017: 12)

K výběru tématu práce vedlo autora práce několik důvodů. V první řadě je to dlouhodobý zájem o problematiku dezinformací v prostoru střední a východní Evropy, primárně pak na území České republiky. Mimo to autor sleduje zahraniční politiku Ruské federace zejména směrem k Evropě, potažmo EU. Shromážděné důkazy žurnalistů a bezpečnostních služeb členských zemí EU dokazují, že dochází k ingerenci Ruské federace do vnitřních záležitostí států Evropy právě prostřednictvím dezinformování občanů. Dané téma je velmi dynamické a akademickou sférou bylo studováno pouze minimálně, zároveň panují neshody, jak problematiku uchopit. Jelikož metody dezinformací se mění a fluktuace, mizení a vznikání účtů na sociálních sítích je takřka nezachytitelná.

Měřit vliv a dopad propagandy a dezinformací na společnost je obtížně kvantifikovatelné¹². Částečně lze vycházet z dat, jež sledují ke kolika lidem se dezinformace dostane. Tato čísla však nebudou přesná a výzkumy nikdy s úplnou přesností nezjistí, na mínění kolika lidí měla dezinformace skutečný vliv. Ze závěrů však lze vyzorovat určité trendy a pokud se do veřejné debaty dezinformace dostávají a společnost o nich mluví, pak lze jejich prvotní smysl považovat za naplněný. Více než stoletá přítomnost systematická propagandy potvrzuje, že její vliv není nezanedbatelný.

Moderní době, ve které přestávají fakta a pravda mít jakoukoliv hodnotu, se začalo říkat doba post-faktická (Alvarová 2017: 26). Profesor Jan Sokol říká, že to, co dnes označujeme jako post-pravdu, „...je důsledek nepřesného myšlení a možná i určité demagogie, která se nás snaží přesvědčit, že se nemůžeme na nic spolehnout, že nic neplatí, že žádná řeč nic neznamena.“ (Novotný 2017). Jedním z předpokladů úspěšné informační války je neustále zpochybňovat existenci pravdy. Rozšíření dezinformačních platforem je v České republice hojné a v kombinaci

---

¹² Agentura STEM provedla v červnu 2016 průzkum na reprezentativním vzorku 1061 respondentů, do jaké míry věří veřejnost v informace poskytované tzv. „alternativními servery“. Hlavním zjištěním průzkumu byla zpráva, že 24,5 % respondentů věří alternativním dezinformačním médiím více než tradičním (Evropské hodnoty 2016).

s nedůvěrou v tradiční média¹³ může začít být česká společnost čím dál častěji náchylná k úniku na weby, které se zaklínají jako politicky nekorektní, alternativní, zaručeně pravdivé anebo jako weby, které píšou o tom, co se jinde nedočtete. Inklinace k ruské lince zde má dlouhou tradici. I když v Česku nežije početná ruskojazyčná menšina a s Ruskem nás nespojuje společná hranice, u části společnosti stále přežívá nostalgie po socialismu a Moskvě jako vzoru všeho dobrého. Jiní zase vidí Rusko především jako slovanský národ, panslavismus a slavjanofilismus hraje v ruské propagandě roli především když dojde na členství východoevropských států v Evropské unii, která byla založena anglo-saskými a románskými státy a stále v Unii tvoří většinu. Nutno podotknout, že tento mýtus byl vymyšlen právě v Rusku a jediným jeho cílem bylo zotročit slovanské národy pod kuratelou Rusů. Určité části společnosti se pak přičí liberální hodnoty a demokracie, které západní státy vyznávají a Rusko vnímají jako záruku a patrona, který je veden pevnou rukou Vladimíra Putina.

V průběhu práce je čerpáno zejména z primárních zdrojů. V úvodní kapitole to jsou především klasická díla teorie propagandy od Harolda Lasswella, Jacquese Ellula. Dále rozsáhlá práce editorů Russe Castronova a Jonathana Auerbacha *Oxfordský handbook propagandy*. Dílo *Propaganda a masové persuaze* od trojice autorů Davida Culberta, Davida Welche a Nicholase J. Culla. Velmi přínosným zdrojem informací je práce *Vítězit v informační válce: techniky a protistrategie vůči ruské propagandě* od Edwarda Lucase a Petera Pomerantseva, která podrobně rozebírá techniky a metody, kterými dnešní Rusko ovlivňuje dění ve východoevropských státech. A také práce Bena Nimmo, který je autorem tzv. *ABC metody*, která slouží k základnímu rozeznání dezinformačního zdroje. V metodologické části byly použity především dvě knihy věnované obsahové analýze. První z nich nese název *Výzkum médií* a její autorkou je Renata Sedláková, tou druhou je kniha *Content Analysis* od americké profesorky komunikace Kimberley A. Neuendorf.

Vzhledem k neuspokojivému stavu současného tuzemského akademického poznání práce vychází především z cizojazyčné literatury. Tudiž zde nenalezneme mnoho akademických výzkumů zkoumající dezinformace. Výjimkou je práce *Analýza manipulativních technik*

---

¹³ Podle agentury CVVVM věřila v říjnu 2017 novinám a časopisům pouze třetina Čechů (CVVM 2017).

na vybraných českých serverech Petry Vejvodové a Miloše Gregora. Cílem jejich analýzy bylo na čtyřech vybraných serverech, zda a případně v jaké míře se na nich vyskytují propagandistické manipulativní techniky a zda straní Rusku či kritizují EU, NATO nebo USA. Tématu dezinformací a ruskému vlivu v České republice se dlouhodobě věnuje think-tank *Evropské hodnoty*, jež v roce 2016 spustil strategický program *Kremlin Watch* mající za cíl čelit dezinformacím a vlivovým operacím Ruské federace. Dále se fenoménu dezinformací systematictěji věnovala některá média. Ad hoc výstupy na téma ruského vlivu také publikuje pražský *Prague Security Studies Institute*.

První ucelený přehled dezinformačních serverů publikoval slovenský učitel a aktivista Juraj Smatana¹⁴, který v únoru 2015 zveřejnil seznam 42 webů konspiračních a dezinformačních webů s česko-slovenským obsahem. V létě stejného roku vytvořil databázi dezinformačních webů server *Neovlivni.cz*, který ji v následujícím roce aktualizoval. Na jaře roku 2017 vydal týdeník *Respekt* speciální číslo *Dezinformace* s podtitulem 27 textů o světě, kde pravda ztrácí sílu. Novináři *Respektu* ve speciálu mimo jiné rozkrývají pozadí a fungování webů *Aeronet* a *Parlamentní listy*. V prosinci 2017 vznikl na *Aktualne.cz* souhrn článků s názvem *Dezinformace – co pro vás znamenají lži?*

Ve stejném roce vydala Alexandra Alvarová působivou knihu *Průmysl lži*. V lednu 2018 vyšla *Nejlepší kniha o fake news dezinformacích a manipulacích*, společná práce Miloše Gregora, Petry Vejvodové a projektu *Zvol si info*, která byla sepsána především s edukačním úmyslem. Samotní autoři knihu označují jako publikaci, která není odborná a je napsaná běžným jazykem, aby si ji mohl přečíst opravdu každý. V loňském roce vyšla kniha *Manipulace a propaganda* od Jozefa Ftorka, který je autorem i díla *Public relations a politika*, ve které nalezneme i kapitoly věnující se propagandě.

V reakci na vlnu dezinformací zaplavující český veřejný prostor vzniklo na rezortu ministerstva vnitra v lednu 2017 *Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám*. Centrum vzniklo jako reakce na závěry Auditů národní bezpečnosti, který různé druhy hybridních hrozeb,

---

¹⁴ Mezi širší publikum se Smatanův seznam dostal po rozhovoru pro slovenský Denník N (Šnidl 2015).

terorismu, radikalizace nebo vlivové dezinformační kampaně ze zahraničí hodnotil jako hrozbu pro národní bezpečnost. O smyslu a výsledcích Centra se však vedli a stále vedou debaty. Nejedná se však o žádný unikát, už v září 2015 začal v rámci Evropské služby pro vnější činnost fungovat *East StratCom Team*, několika členný tým expertů, který má za úkol vysvětlovat unijní politiku ve východní Evropě a odhalovat a vyvracet dezinformace. Jedním z členů týmu je i Čech Jakub Kalenský.

Inspirativními knihami, které autorovi pomohly k utříbení myšlenek a získání dostatečného nadhledu nad tématem dezinformací, šířením falešných zpráv a informační války byly zejména *Průmysl lži* od Alexandry Alvarové, *War in 140 Characters* Davida Patrikarakose, dále kniha Petera Pomerantseva *Nothing is True and Everything is Possible, A Field Guide to Lies* amerického psychologa Daniela Levitina a *Winning the Information War* od Petera Pomerantseva a Edwarda Lucase.

1. Teoretické ukotvení

V historickém vývoji posledních několika století lze identifikovat tři převratné momenty, které změnily styl, postupy a metody, které propagandu užívá. S rozšířením univerzálního volebního práva, rozšířením vzdělání a zrušení všemožných občanských cenzů došlo k přeměně auditoria, na které propaganda cílila. Propaganda už nemířila pouze na elity, nově musela potočit své kormidlo k celé masové společnosti. Druhým zlomem byl nástup technických vymožeností první poloviny 20. století jako bylo rádio, televize a film. Posledním faktorem, který změnil metody propagandy bylo masové rozšíření internetu a sociálních sítí, kterých propagandisté využívají. S nástupem kybernetického světa se pro propagandisty změnila možnosti a vytvořily nové příležitosti, de facto každý se může stát propagandistou a ovlivňovat.

Tato kapitola představuje zásadní vědecké typologie a definice propagandy, jedním z cílů následující kapitoly je objasnit historickou genezi pojmu a jeho dnešní chápání. Následně je představen termín dezinformace, jakožto jeden z účinných nástrojů moderní propagandy. Vzhledem tématu práce je dále pozornost věnována problematice fake news, hybridní a informační války, které zapadají do kontextu celé práce.

1.1 Terminologický vývoj pojmu propaganda a jeho vymezení

Studium propagandy je v akademickém prostředí rozsáhle probádané téma. Propaganda se v minulosti dostala do centra výzkumu z řady perspektiv. Termínem se kromě disciplíny politologie zabývá rovněž historie, psychologie, žurnalistika či obor filozofie. Tato multidisciplinární pozornost vedla k tomu, že definiční kritéria pojmu jsou velmi široká a charakterizovat propagandu z hlediska pouze jednoho oboru by bylo omezující. Přičemž existují i velmi extenzivní definiční proudy propagandy, které tvrdí, že veškerá politická agitace je propagandistická. Počátek systematického studia tohoto fenoménu se datuje do 20. let minulého století.

Cíle propagandy jako nástroje k přesvědčení a ovládnutí myšlení lidí sahají de facto až do období starověkého Řecka a Říma. Starověcí Řekové považovali disciplínu přesvědčování

za formu rétoriky a věřili, že logika a rozum jsou nezbytné pro úspěšnou komunikaci myšlenek (Cull, Culbert, Welch 2003). Umně dokázali s formou propagandy pracovat zejména slavní vojevůdci. Ilustrativním příkladem byli Alexandr Veliký či Julius Caesar. Přetrvávající kult vystavěný okolo osoby Alexandra Velikého a vojenských úspěchů pouze potvrzuje úspěšnost jeho propagandy. Pozitivní obraz šířil během svého života prostřednictvím kultury a umění¹⁵, ale také vyražením mincí se svým portrétem, čímž se dostal do povědomí všech, kteří přišli s měnou do styku (Taylor 2003: 33-34).

Tyto vzorce využívali nepochybně i následovníci výše zmíněných vládců, stále ale absentoval termín, který by tento jev popisoval. Vznik slova, nikoliv však toho, co jako propagandu chápeme dnes je datován do přelomu 16 a 17. století a je spojován s papežem Klementem VIII a jeho nástupcem Řehořem XV. V roce 1599 zakládá první jmenovaný kongregaci *De propaganda fidei*, v roce 1622 se na pokyn papeže Řehoře XV. kongregace mění na *Sacre congregatio de propaganda fidei*, tedy Svatou kongregaci pro šíření víry, dnes známou také pod názvem Úřad pro evangelizaci národů. Hlavní myšlenkou Kongregace bylo korigovat misijní činnost v zahraničí v boji proti Reformaci (MacKay 2013: 219). V úvodu bylo zmíněno, že obecné negativní chápání propagandy je spojeno až s 20. stoletím, nicméně první negativní konotace Kongregace v souvislosti s propagací katolické víry lze najít již mezi přívrženci protestantství za Třicetileté války.

Za první práci zabývající se moderní propagandou může být označena kniha Harolda Lasswella *Techniky propagandy za světové války* z roku 1927. Jeho výzkum v díle se primárně zabývá propagandistickými technikami, které mocnosti v konfliktu užívaly. Prvenství zkoumání propagandy mu však přisouzeno být nemůže, spojením public relation a propagandy se už od počátku 20. let věnoval rakousko-americký akademik Edward Bernays, jeho dílo *Propaganda* však vyšlo o rok později, než práce Harolda Lasswella. Ten ve své knize rovněž upozorňuje, že v poválečném období bylo publikováno několik prací a memoárů autorů, kteří se na válečné propagandistické mašinérii podíleli. Lasswell analyzoval techniky propagandy účastníků První

---

¹⁵ Jednalo se o bronzové sochy, stavby nebo hrnčířské produkty s jeho portréty a symboly vztahující se k úspěchům jeho impéria, které byly za jeho života vytvářeny.

světové války a následně se jednotlivé segmenty snažil uspořádat do koherentní teorie. Kombinace teoretických postřehů doložená konkrétními tvrzení vytváří z jeho knihy podnětný příspěvek ke studiu tohoto oboru. Většina jeho charakteristik a závěrů propagandy je i přes výrazné změny ve vývoji společnosti platná dodnes. Prostředkem propagandy se dle Lasswella může stát cokoli, s čím lze manipulovat. Propagandista může změnit činnost své působnosti za předpokladu, že upraví i metodu doručení a nahradí jeden komunikační kanál jiným. A dodává, že sugesce je možná všude a za jakýchkoliv okolností¹⁶. Jeho poznatkem je, že manipulace se musí přizpůsobit tradičním předsudkům¹⁷, které proti sobě jednotliví aktéři konfliktu měli (Lasswell 1927: 185). Kniha na základě pozorování Světové války dochází ke čtyřem obecným závěrům cílů propagandy. 1) mobilizovat nenávisť vůči nepříteli¹⁸ 2) zachovat přátelství vůči přátelům 3) zachovat přátelství a pokud je to možné, kooperovat s neutrálními státy a za 4) demoralizovat nepřítele¹⁹.

Propaganda dosáhla svého věhlasu jako odpověď na souhrn událostí, které změnily podstatu společnosti. *„Ve velké společnosti již není možné více slít nezvladatelnost individuí ve výhni válečného ohně, jak tomu bylo u primitivních kmenů. Nový a rafinovanější nástroj dnes sváří tisíce a miliony lidí do jedné masy nenávisť, vůle a naděje. Nové kladivo a kovadlina sociální solidarity se nazývá propaganda. Slova musí vystřídat dril, tisk musí nahradit tanec.“* (Lasswell 1927: 221) V závěru Lasswell tvrdí, že propaganda není nástrojem ďáblovým, nýbrž pouze obrazem stavu lidské společnosti.

---

¹⁶ Příkladem budiž člověk, který řídí automobil. Taková osoba může být ovlivněna poutači umístěnými do vozu, billboardy na ulici, novinami, které lidé čtou, rozhovory, které zaslechnou, letáky, které se ocitnou v jejich rukou, demonstracemi na ulici atd.

¹⁷ Autor uvádí příkladu vztahů mezi USA a carským Ruskem po občanské válce, kdy mezi oběma zeměmi panoval kladný vztah. Američané však byli velmi ovlivňováni britským tiskem a tenrazil antiruský narativ, vztahy mezi oběma státy se zhoršily a situace vygradovala až do bodu, že proti sobě stály na bitevním poli. Mezi pruským obyvatelstvem Německa (které bylo převážně protestantské) byla pak šířeny příběhy o belgických katolických kněží, kteří údajně vyzývali své farníky, aby zabili všechny útočníky, kteří se objeví.

¹⁸ V jedné z kapitol knihy poznamenává, že propagandisté líčí svého nepřítele jako „satana“ a svalují na něj veškerou vinu.

¹⁹ Za demoralizaci autor vidí neustálé zasypávání nepřátelského národa novou a novou nenávisť.

Na rozlišování a rozpoznávání technik propagandy se zaměřoval také americký *Ústav pro analýzu propagandy* (IPA) založený v roce 1937, pomocí měsíčních bulletinů se snažil čtenáře učit, jak propagandu v tisku, rozhlasu a umění poznávat (Auerbach, Castronovo 2013: 6). Jedním z cílů Ústavu bylo mimo jiné omezit možné prorůstání nacistických myšlenek do americké společnosti.

Obecně lze propagandu dělit na několik kategorií. Tou nejobecnější je rozlišení na propagandu oslavnou a očerňující. Oslavná propaganda si klade za cíl vytvořit příznivý dojem o konkrétním subjektu, který zastupuje. Očerňující propaganda je jednostranně zaměřená, zaujatá, stejně jako oslavná je velmi neobjektivní. Propaganda lze dělit také na politickou, ekonomickou, válečnou, ideologickou nebo didaktickou (Ftorek 2010: 49-50). Za základní prvek propagandy celá řada autorů definovala manipulaci s významnými symboly nebo s emocemi, tedy se způsoby, které podvracejí moc lidského rozumu (Taylor 2016a: 26).

Jedna z nejcitovanějších prací studia propagandy druhé poloviny 20. století je připisována francouzskému autorovi Jacquesu Ellulovi. Jeho sociologická perspektiva vyjádřená v díle *Propaganda – formování lidských postojů* z roku 1962 je důležitým příspěvkem studia propagandy. Ellul je zastáncem teze, že propaganda je spojena s nástupem technologické revoluce. To, co jiní autoři označují jako propagandu datovanou před 20. stoletím nelze dle Ellula nazývat propagandou. Francouz ve své knize kategorizuje propagandu do čtyř kategorií (politická, sociologická, agitační a integrační), které následně shlukuje do vertikální a horizontální formy. Mezi vertikální řadí *politickou* a *agitační*, zejména z důvodu jejich krátkodobost, do horizontální pak dle Ellul kategorizuje propagandu *sociologickou* a *integrační propagandu*, protože jsou dlouhodobé a těžko rozpoznatelné. Kromě toho definuje ještě racionální a iracionální propagandu.

1) *Politická propaganda*, která obsahuje metody a postupy, kterými si vládnoucí (nátlaková) strana snaží ovlivnit veřejné mínění. Propagandistické metody jsou vybírány záměrně a promyšleně, 2) *sociologická propaganda*, pro kterou je charakteristické to, že usiluje o pronikání do mysli lidí, klade přitom důraz na ekonomické, politické a sociologické faktory, prostřednictvím kterých chce lidem vštípit konkrétní ideologii. 3) *Agitační propaganda* je podle Ellula typická pro

prostředí, kde dochází ke změně systému nebo vlády, často je tedy spojeno s revolucemi (Ellul 1973: 62-64). A konečně posledním typem je, 4) *integrační propaganda*, lze ji označit jako propagandu typickou pro západní civilizaci 20. století, soustředí se na kulturní symboly a normy (Ellul 1973: 74-75).

Kromě Ellulova pojetí, je často užívané členění, které rozlišuje propagandu *bílou*, *černou* a *šedou*, která se mezi předchozí dvě vklíníla. Propagandy se kategorizují v závislosti na zdroji informace a charakteru zprávy, kterou šíří (Jowett, O'Donnell 2012: 17). *Bílá propaganda* využívá relativně věrohodné informace a jejich zdroj bývá identifikovatelný, čtenář či divák navíc často ví nebo tuší, že je tomuto druhu propagandy vystaven. Metody *bílé propagandy* jsou dnes mnohdy zmiňovány v souvislosti s PR²⁰ a reklamou. Jowett s O'Donellovou zmiňují, že tento typ propagandy je užíván spíše v dobách míru. Druhou formou propagandy je *černá propaganda*. Jejím specifikem je, že někdy se tomu, kdo šíří propagandu hodí uvést zdroj, v jiném případě je ale výhodnější zdroj zakrýt. Převládá však spíše druhé pojetí, kdy dochází k záměrnému zkreslení a identita původce informace je skrytá nebo nepřesná. Mnoho autorů ji jednoduše definuje jako metodu komunikace, která je založena na falešných nebo zavádějících zdrojích. Odhalit *černou propagandu* je obtížné až do momentu, kdy jsou známa všechna fakta. Zahrnuje v sobě všechny typy podvodů, od letáků, plakátů, rozhlasového vysílání i internetu. Pro dosažení cíle této je nutné velmi dobře znát cílové publikum v kontextu sociálním, politickém i kulturním (Cull, Culbert, Welch 2003: 41-42). Posledním typem je *šedá propaganda*, která je definičně vklíněna mezi předchozí dva typy a z obou přebírá určité znaky. Její zdroje mohou být nepřesně identifikovány, přesnost a správnost informace není vždy věrohodná, což může způsobovat nejasnost sdělení. *Šedá propaganda* bývá označována jako agresivněji pojatá než *bílá*. Jako produkty tohoto typu propagandy lze jmenovat např. účelově vytvořené filmy s cílem prodat reklamu nebo nejrůznější výroční zprávy soukromých firem, které se snaží si uměle zlepšit svou pozici a tím i cenu (Jowett, O'Donnell 2012: 23). První případ²¹ *šedé propagandy* se datuje

---

²⁰ Public relations – vztahy s veřejností, obvykle užíváno v reklamním a obchodním kontextu.

²¹ Britský Úřad válečné propagandy, známý také jako *Wellington House* se pomocí spřízněných institucí snažil ovlivnit americké elity o tom, že vstup do války bude pro USA výhodnější, než když i nadále zůstanou nestranným aktérem.

do období První světové války, britští propagandisté si uvědomovali, že vzdělanější a vyšší třídy společnosti bude těžké ovlivnit klasickou formou, tedy něčím, co se na první pohled zdá jako propaganda. Proto se rozhodli pro sofistikovanější metodu (Cull, Culbert, Welch 2003: 151-152).

Autoři jako např. Leonard W. Doob pohlížejí na propagandu z jiného úhlu pohledu. Za hlavní otázku definice propagandy nepovažují cíl, nýbrž rozhodující je dle Dooba jak propagandista využívá sugesci. *„Jsou-li jednotlivci ovládnáni prostřednictvím sugescí, lze tento proces označit za propagandu bez ohledu na to, zda se propagandista snaží o manipulaci nebo ne. Na druhé straně jsou-li ovlivňováni způsobem, kterým lze dosáhnout stejného výsledku s pomocí sugescí či bez ní, pak lze tento proces označit za vzdělávání bez ohledu na záměr vzdělavatele.“* (Taylor 2016: 20) Pokud budeme ovšem při překladu slova sugescie vycházet z latinského *„suggero – podsunout, našeptávat“*, je troufalé si myslet, že propagandista se snaží sdělení podsunout bez toho, aniž by hodlal vsugerovat nebo ovlivnit.

Český *Slovník mediální komunikace* definuje propagandu jako záměrnou a systematickou snahu o formování představ, cíle propagandy jako formování názoru, vytvoření žádoucího celospolečenského vědomí a kulturních vzorů (Čábelová 2004: 191). Propagandisté často využívají již existujících proudů ve společnosti, kterým dávají pouze konkrétní směr a obsah, jež lze podle potřeb měnit či utlumit. Propagandu je nutno oddělovat od jiných forem práce s veřejností (Čábelová 2004: 192-193).

Významný autor v oblasti PR a propagandy Brit Nicholas O'Shaugnessy považuje v novodobém vývoji propagandy za klíčové události, které nastaly v roce 2003, kdy americká vláda uskutečnila invazi do Iráku. Propaganda byla dne něj jako koncept odsunuta až k irelevanci, její konceptuální identita byla ztracena v akademických lexikonech persuaze a komunikačních teoriích a byla omezena na obraz pozitivních představ o bolševickém režimu (Boler, Nemorin 2013: 396), po invazi však dle něj došlo k výrazné změně. Vlády a korporátní média s nástupem moderních informačních technologií přestaly mít monopol na informace a s dostupností internetu dochází k závodu o definici reality. Internetová fóra, blogy a sociální sítě daly vzniknout novému

---

Britové doufali, že přesvědčením elit dojde následně i k přesvědčení zbytku populace (Cull, Culbert, Welch 2003: 151-152).

mediálnímu prostředí. Poprvé v dějinách dochází k tomu, že historii nepíše pouze vítěz. Vzestup „občanské žurnalistiky“ množí verze příběhů a vypravování a zároveň je zpochybňuje (Boler, Nemorin 2013: 396).

V současném internetovém věku má dle některých autorů potenciál zlepšit životní podmínky lidí žijící pod kuratelou represivních režimů tzv. „*grassroots propaganda*“. Jde o decentralizovanou propagandu, vycházející zdola od občanů, řízenou občany. Grassroots propaganda je v ostrém kontrastu s klasickou propagandou, která reprezentuje centralizaci a přístup shora dolů. Tento přístup smazává bariéry mezi informační procedurou a konzumenty (Khamis, Gold, Vaughn 2013: 419, 432).

Jde o změnu, propaganda v tomto případě neslouží k „zotročení“, nýbrž k tomu, aby člověku sloužila (Khamis, Gold, Vaughn: 2013: 432). Typickým příkladem jsou události Arabského jara, kdy se lidé v Tunisku, Egyptě, Alžírsku vzepřeli politické moci a represii a díky síle sociálních sítí se jim podařilo se aktivizovat, sdílet pravdivé informace a objektivně reagovat na události. V mnoha zemích došlo ke kvalitativnímu posunu dodržování základních lidských a politických práv. S rozšiřováním médií se zvětšuje prostor, ve kterém mohou občané kontrolovat své vlády, sociální sítě vystavily brutální metody některých arabských zemí na světlo a zbavily je monopolu na informace a na tajemství, která chtěly vlády před svými občany ukrýt. Autoři této teze zároveň upozorňují, že vzhledem k následnému vývoji události v Egyptě a Sýrii vždy záleží, jak se k takovému fenoménu postaví státní aparát a jak silný v prosazování monopolu síly v danou chvíli je.

Jak se ale později ukázalo, autoritativní státy obvykle dokáží kontrolovat mechanismy, tedy internet a sociální sítě a zabránit potenciálním událostem jako bylo Arabské jaro. Kontrola sítí a informačních kanálů je typická pro totalitní státy, nicméně velmi umně s tímto nástrojem pracují i autoritářské režimy jako je např. současné Rusko, které kromě kontroly svých vlastních občanů využívá tyto nástroje k ingerenci do prostoru, kterou Rusové považují za svou sféru vlivu a často i mimo ni.

1.2. Dezinformace – vymezení pojmu

Prvotní logickou asociací dezinformace je pojem *informace*. Většina definic a charakteristik právě s informací pracuje. Klíčová je v tomto případě předpona *dez*, znamenající od, z, pryč, anebo také předpona slov znamenající opak, zrušení či neplatnost významu základního slova. V druhém případě tak dochází k sémantickému paradoxu. Oxfordský slovník definuje²² slovo jako falešnou informaci s úmyslem uvést v omyl, šířenou vládní propagandou s úmyslem ovlivnit konkurenční síly či média. Zásadní podmínkou dezinformace je účelové zmatení příjemce. Čímž se dezinformace zásadně liší od *misinformace*, která vzniká chybou či omylem toho, kdo informaci poskytl. Dezinformace je vždy šířena s cílem oklamání a zmatení.

Po roce 2013 se slovo dezinformace začalo v mediálním diskurzu objevovat stále častěji. Pojem ovšem není nový, pouze na zhruba 20-25 let zmizel s rozpadem Sovětského svazu v roce 1991 a znovu se objevil s rusko-ukrajinským konfliktem v roce 2014. Jeden z největších expertů oboru rusko-britský novinář Peter Pomerantsev datuje nástup ruské aktivity už do roku 2004. *„Zlom dle něj nastal, když se na Ukrajině odehrála první barevná revoluce, takzvaná oranžová. Tehdy se Kreml aktivizoval, ale zacílil svou propagandistickou mašinérii výhradně na Ukrajince – navázal na sovětskou tradici. V roce 2004 se z propagandy a informační války stal oficiální nástroj ruské zahraniční politiky. V roce 2008 po vpádu do gruzínské Jižní Osetie, se tlak ruského státu na informační zdroje, které se změnily v měkké síly zvýšil. Evropa zůstávala stranou pozornosti, ale nakonec došlo i na ni.“* (Procházková 2017)

V dobách studené války bylo ruské slovo *dezinformácija*²³ často skloňovaným pojmem. Ion Mihai Pacepa uvádí, že termín vešel ve známost díky Josefu Stalinovi, definice z *Velkého sovětského slovníku* z roku 1952 definuje pojem jako šíření falešné zprávy v tisku nebo rádiu

---

²² Podle slovníku je pojem odvozený z ruského vzoru slovo *dezinformácija*, jež má původ v 50. let (Oxford Dictionaries 2018).

²³ Pojem má kořeny hluboko v ruské historii. Taktika promyšleného klamu pochází z roku 1783, kdy se na návštěvu Krymu vydala Kateřina Veliká. Šlechtic Potěmkin, který měl správu Krymu na starost, se ve snaze okouzlit ruskou carevnu uchýlil k tomu, že ve zbídačené a chudé oblasti nechal postavit falešné domky. Později se ustálil výraz „Potěmkinovy vesnice“ (Pacepa 2016: 39).

s cílem oklamat veřejné mínění. *Encyklopedie propagandy* označuje dezinformaci jako formu černé propagandy mající kořeny v sovětských tajných službách. Miloš Gregor s Petrou Vejvodou pak uvádějí, že nejranější zmínka pochází z roku 1923, kdy v rámci ruské tajné policie a zpravodajské služby Státní politické zprávy vzniklo speciální oddělení s úkolem šířit dezinformace v rámci zpravodajských operací (Gregor, Vejvodová 2018: 10).

Jednou z nejznámějších dezinformací, které se sovětské tajná službě KGB²⁴ podařilo během konfliktu rozšířit byla teorie, že Spojené státy stojí za nemocí AIDS, kterou úmyslně šíří jako biologickou zbraň. Zpráva byla poprvé zveřejněna v prosovětských indických novinách v roce 1983. Během následujících let byla několikrát recyklována a do roku 1987 se objevila na stránkách novin ve více než 50 zemích světa (Taylor 2016b). V roce 1992 potvrdil Jevgenij Primakov, ředitel vnější ruské rozvědky že celá akce byla promyšlená dezinformační kampaní s názvem *Infekce*. Publikování dezinformací v zahraničních levicových nebo ryze prokremeleských novinách a magazínech byla jedna z hlavních strategií, jak sovětské tajné služby šířily tyto zprávy na veřejnost.

V období bipolárního uspořádání světa promluvila do hry epizodně i československá rozvědka, která v roce 1964 zorganizovala mystifikační dezinformační *Operaci Neptun*, při které byly na dně šumavského jezera nalezeny bedny plné dokumentů údajně usvědčující ze spolupráce s nacisty několik významných rakouských a západoněmeckých politiků. Právě pozadí akce odhalil v 70. letech její organizátor a bývalý pracovník ministerstva vnitra Ladislav Bittman, který po srpnové okupaci emigroval do Spojených států (Růžička 2018)

V předchozí kapitole zmínění autoři Garth Jowett a Victoria O'Donnell v knize *Propaganda a persuaze* popisují dezinformaci jako jeden z termínů, kterým lze popsat propaganda. Černou propagandu vnímají jako synonymum dezinformace, protože využívá skryté a falešné informace. Tuto tezi potrhují tím, že pojem dezinformace pochází z prostředí agentů KGB a jejich divize, která měla černou propagandu na starost. „Dezinformace se skládají ze zpravodajských zpráv,

---

²⁴ *Komitet gosudarstvennoy bezopasnosti* (KGB), Výbor státní bezpečnosti, sovětská tajná služba založená v roce 1954.

kteřé jsou záměrně napsány tak, aby oslabily protivníky, jejich autory jsou tajní agenti cizí země. Tyto zprávy jsou vydávány za skutečné a důvěryhodné zdroje.“ (Jowett, O'Donell: 2012 24)

Současní dezinformátoři pracují s pravdou, různě ji ohýbají anebo ji servírují divákovi po částech anebo naopak ve velkém množství. Filozof Jan Sokol přišel s tezí, že pravda je nutným předpokladem dobře fungující společnosti, pravda je dle Sokola jen jedna a nebezpečná je dle něj myšlenka, že každý má tu svoji pravdu. (Novotný 2017). Objevují se pojmy jako alternativní pravda, pluralita pravd, inflace pravd či fráze „není to pravda, ale mohla by být“. Přehršel informací, ve kterých se čtenář takřka nemá šanci vyznat přesně nahrává těm, kteří dezinformace šíří.

Má-li být dezinformace úspěšná, musí obsahovat i část pravdy, na tom se shodují definiční kritéria napříč definicemi. Které na druhou stranu nejsou akademickou sférou probádané. Definiční kritéria dezinformace jsou sice jasně vymezena, avšak akademický výzkum není hluboký. Termíny propaganda a dezinformace jsou často zaměňována nebo používána jako synonyma, společně mají především to, že obě slouží k formě manipulace s obecnstvem. Jedním z cílů této kapitoly je rozlišit nuance, které mezi těmito pojmy existují. Elementární otázkou však není, jak dezinformaci definovat, nýbrž jak ji identifikovat a odhalit.

1.2.1 definiční kritéria pojmu dezinformace

Jelikož jsou objektem této práce zejména dezinformace, bude nyní pozornost věnována právě tomuto pojmu. Vhledem k tomu, že v tuto chvíli absentuje systematictější akademická literatura dané problematiky, budou v této kapitole vyhodnoceny odkazy na dezinformace v literatuře, výzkumy a publikace o dezinformacích think-thanků, bezpečnostních institutů a informačních a bezpečnostních služeb.

V 80. letech se dezinformacemi zabývali američtí akademici Richard Schultz a Roy Godson, kteří publikovali práci *Dezinformace – Aktivní opatření sovětské strategie*. Autoři přišli se závěrem, že dezinformace byly aktivním opatřením ruské vojenské strategie popisující zjevné a skryté techniky zaměřené na ovlivňování politiky jiných vlád za účelem ztráty důvěry nejen v ně, ale rovněž v politické představitele a základní instituce. Cílem dezinformace je manipuluce

s cílovou osobou, aby věřila v pravdivost poselství a následně jednala v zájmu státu, který operaci provádí (Godson, Schultz 1984: 195).

Ve stejném období vyšla i kniha *Ubavit se k smrti* od amerického mediálního teoretika Neila Postmana. Autor v díle definuje dezinformaci jako zavádějící, špatně umístěnou, roztržitou, irelevantní nebo povrchní informaci vytvářející iluzi vedoucí od skutečnosti pryč k nevědomí (Postman 1985: 107). Jako mediální kritik hodnotí Postman termín z odlišné perspektivy a upozorňuje, že informace, které mohou být roztrženy nebo použity irelevantním způsobem mohou dát vzniknout dezinformaci.

Encyklopedie Propagandy a masového přesvědčování za dezinformací vidí falešné, neúplné zpravodajství, které bylo předáno cílovému objektu s úmyslem ovlivnit. „Dezinformace se skládají ze zpravodajských příběhů, které jsou záměrně navrženy tak, aby oslabily oponenty informacemi v novinách vytvořenými agenty cizích zemí. Cílem je zakrýt totožnost původce poselství, aby se podpořila míra věrohodnosti.“ (Cull, Culbert, Welch 2003: 104)

James Erwin Mahon nahlíží na problematiku z filozofického hlediska a vyhýbá se termínu dezinformace, namísto toho se drží pojmů lhaní a klamání. Právě klam rozlišuje do čtyř kategorií. 1) Prosté klamání, 2) komplexní klamání, 3) morální klamání a 4) neklamání. Zatímco pro prosté klamání slouží jen k záměrnému uvedení v omyl, komplexní klamání útočí na příjemce informace s cílem narušit důvěru, morální klamání k tomu přidává na morální integritu cílové skupiny (Mahon 2008). Přestože se Mahon zdráhá používat pojem dezinformace, z výše představených charakteristik vyplývá, že jeho koncepce pokrývá i tento pojem, jen k němu přidává nové dělení, dle kterého je možné zdroje dezinformací kategorizovat.

Brit Ben Nimmo je autorem tzv. *ABC metody*²⁵, ta má dle autorových slov pomoci čtenáři zjistit, zda se v daném případě jedná o dezinformaci. Nimmo v první řadě definuje dva klíčové faktory dezinformace. Prvním je klamná nebo nepravdivá informace, tím druhým úmysl či záměr klamat. Záměr dezinformace je složité prokázat, ABC metoda se proto snaží aplikovat tři základní kritéria, která dezinformaci rozliší. 1) Přesnost faktických výroků. Každý vyslovený fakt byl

---

²⁵ Písmena ABC vycházejí z anglických slov *accuracy* (přesnost), *balance* (vyváženost) a *credibility* (důvěryhodnost).

podroben přiměřenému stupni ověření, aby bylo dosaženo přesnosti a správnosti, 2) vyváženost v informování. Reportování o události by měl být vyvážené a za 3) věrohodnost použitých zdrojů. Každý, kdo informuje by měl dbát primárně na důvěryhodnost zdrojů, se kterými pracoval (Nimmo 2016: 1). Pokud není autor zprávy schopen v přiměřené míře reagovat na tyto otázky, dopouští se podle Nimma dezinformace. Chybovat je lidské, vždy je prostor pro chybu, pokud je původce „usvědčený“ z šíření falešné zprávy měl by být schopný korekce. Pokud se např. médium opakovaně dopouští prohřešku porušování ABC metody a není s to se omluvit, mělo by takové médium být považováno za dezinformační.

1.2.2 Proruská dezinformační kampaň

V této podkapitole jsou představeny koncepce dezinformace jejichž středobodem je primárně vliv proruské propagandy. V tomto bodě je důležité zmínit, že nejvhodnější možný termín, který práce užívá je pojem *proruský*, s výjimkou webu Sputnik, jehož česká jazyková mutace funguje jako tisková agentura své ruské matky, která je vlastněna ruským státem a byla založena v roce 2014 jako nástupce agentury *RIA Novosti*. Další proruské dezinformační weby nemají přímou oficiální vazbu na ruský stát, ruské státní firmy nebo na Velvyslanectví Ruské federace v ČR, z toho důvodu je užíván výše zmíněný termín *proruský*.

Obsáhlou analýzu československých dezinformačních proruských webů představila Ivana Smoleňová z *Prague Security Studies Institute* v roce 2015. Ve svém textu sumarizovala základní charakteristiku proruských webů fungujících na českém internetu. Smoleňová došlo k závěru, že většina webů vykazuje vysokou míru podobnosti, užívají stejné jazyk a narativ. Často sdílejí stejné články, přebírají informace z obdobných zdrojů a argumentují podobným způsobem. Mnohdy citují osoby s vazbami na Kreml. Nárůst počtu webů koreluje s krizí na Ukrajině v roce 2014. Podle závěrů Smoleňové jsou česká média a politici na dezinformačních webech vykreslováni jako zmanipulovaní, zaujatí, kontrolovaní byznysovými elitami a využívající propagandu k manipulování s veřejným míněním (Smoleňová 2015: 11).

Tabulka č. 1: základní charakteristika československých dezinformačních webů podle I. Smoleňové

Žádní viditelná vazba na Kreml	Využívají konspirační teorie, kombinují fakta a polopravdy
Sdílejí stejné informace a používají stejné argumenty	Zpravodajství má negativní podtón, který většinou zobrazuje morální, ekonomické a politické problémy západu. Vyvolává pochybnosti o budoucnosti západní společnosti
Jsou silně protizápadní, proti USA, Bruselu a Ukrajině	Častou používají emotivně zbarvená slova, obrázky a videa
Pouze v malé míře jsou viditelně proruské	Bývají propojeny a podporovány různými veřejnými osobnostmi, které jim mají dodat kredibilitu

Zdroj: Smoleňová 2015: 4

Zajímavým příspěvkem je analýza Jacka Boreckiho z Varšavského institutu. Na základě pozorování stanovil čtyři základní postupy, kterými Rusko šíří svůj vliv v zemích střední a východní Evropy. Primárním důvodem šíření dezinformací jsou dle Boreckiho geopolitické a ekonomické zájmy Ruské federace, která se nechce vzdát své bývalé sféry vlivu a má tendence tento prostor ovládat. V ekonomické oblasti jde především o byznys energetického charakteru²⁶. Borecki identifikoval čtyři metody, prostřednictvím kterých Rusko ovlivňuje nejen státní, ale také i privátní sféru. Jde o, 1) *dezinformace*, úmyslně šířené vykonstruované zprávy s pokřiveným obrazem skutečnosti, z jejichž vlivu benefituje jejich původce. Pod dezinformací autor zařazuje celou paletu klamavých triků jako např. pomluvu, manipulaci, blafování, mystifikaci nebo kamufláž. 2) *Speciální propaganda*, je cílená kampaň oficiálními o neoficiálními zdroji mířena na „vykolejení“ a oslabení politického řádu a institucí v cizí zemi. 3) *Vlivový agent*. Osoba řízena zahraničními zpravodajskými službami, které propaguje a nastavuje debatu směrem v zájmu státu, pro který pracuje. Jde o lidi především z vlivových oblastí jako např. politika, žurnalistika, akademická sféra nebo náboženství nebo o osoby s přístupem ke klíčovému obchodním zájmům nebo o lidi pohybující se v armádních či bezpečnostních kruzích. Borecki dodává, že pokud toto někdo pro cizí stát vykonává v nevědomí, je možné ho označit za „užitečného idiota“. 4) *Aktivní*

²⁶ Rusové si dle autora budují vliv především kvůli plynárenskému gigantu Gazprom který dodává zemní plyn do velké části Evropy.

opatření, skryté operace útočné povahy vedoucí k vytvoření přátelských politických, a intelektuálních, ekonomických, sociálních, náboženských a etnických podmínek při prosazování zahraniční politiky v jiné zemi. (Warsaw Institute Review 2017 8).

Borecki v analýze předkládá cíle dezinformačních útoků z ekonomického hlediska, ty mají dle něj tři primární cíle. Politickou, sociální a ekonomickou dimenzi. Ačkoli se text zabývá vlivem dezinformací i na byznys a státní sféru, důsledky dezinformační kampaně dle autora nejvíce rezonují ve společnosti. *„Falešné informace upřednostňují konfrontační, radikální přístupy a manipulují se sociálními postoji lidí ve společnosti.“ (Warsaw Institute Review 2017: 10)*

Tabulka č. 2: Ekonomické cíle dezinformačních útoků

Politická dimenze	Sociální dimenze	Ekonomická dimenze
Volby	Státní stabilita	Vliv na firmy a jejich a lídry
Ekonomické oblasti politiky	Prohlubování sociálních a etnických konfliktů	Limitování investičních možností
Klíčové osoby v exekutivních pozicích	Radikalizace	Tržní hodnota společností
Legislativa a právní předpisy	Důvěra ve vládu	Zaměstnanci a odbory
Investiční klima	Obraz a vnímání institucí	Zahraniční spolupráce
Obraz státu	Potenciál pro mobilizaci protestů	Značka, obraz
Ekonomické a geopolitické projekty		Reputace
Mezinárodní role státu		

Zdroj: Warsaw Institute Review 2017: 10

Roman Skaskiw formuloval devět bodů, kterými se dnešní ruská propaganda řídí a ze kterých se následně generují dezinformace (viz. tabulka č. 3). Kremelská chapadla se dostala mezi skupiny, které jsou sice svým zaměřením výrazně odlišné, až protichůdné, obvykle ale mají společného nepřítele a tím jsou příslušníci liberálních hodnot, NATO a Evropské unie. Podle Skaskiwa se Moskva snaží ovlivnit vnitřní podobu jednotlivých států prostřednictvím krajní

pravice, komunistických stran, libertariánů, nacionalistů ale i environmentalistů, kteří jsou v opozici k Severoatlantické alianci. Jednou z technik zpochybňování pravdy a faktů je tzv. „whatabout²⁷“, typickým rysem je argumentační protiútok, jež ale nekoresponduje s obsahem debaty. „*Ruská propaganda neusiluje o přesvědčení, primárním cílem je vyvolat rozpor a nesoulad.*“ (Skaskiw 2016)

Další metodou jsou manipulativní titulky, které neodpovídají obsahu článku anebo pouze preparují část původní informace. V předchozí kapitole bylo zmíněno, že čtenáři jsou dnes zaplaveni množstvím zpráv a informací a často uchylují k tomu, že čtou pouze titulky a právě toho tato metoda využívá. „Znečišťování“ informačního prostoru je velmi účinnou technikou. Jde o zahlcování diskuze dalšími a dalšími informacemi, které ale s tématem nemusejí souviset, čtenář se následně ztrácí a může začít pochybovat. V tomto ohledu hrají důležitou roli zejména ruští internetoví trollové²⁸, kteří v diskuzích vytvářejí prostor pro nejistotu otázky a šíří nepodložená fakta. V této souvislosti není od věci zmínit princip fungování kontextové reklamy internetových vyhledávačů. Jakmile se totiž jednou hlouběji ponoříte do dezinformačního světa, reklamy a blikající odkazy algoritmů vás mohou přesměrovat. na další a další podobné servery. Posledním bodem této teorie je tzv. „gaslighting, metoda psychické manipulace, při které dochází k pochybování o vlastním rozumu.

---

²⁷ Do češtiny lze termín přeložit jako „a vy zase“.

²⁸ Tento fenomén je blíže popsán v následující kapitole.

Tabulka č. 3: Devět bodů ruské propagandy podle Romana Skaskiwa

Spoléhat se politické skupiny, které nesdílejí „mainstreamový“ pohled
Nejdůležitějším prvkem je domácí propaganda
Zničit a zesměšnit skutečnou pravdu
Putin je silný, Rusko je silné
Titulky jsou důležitější než realita, zejména při vytváření prvního dojmu
Demoralizovat
V internetových diskuzích posunovat jádro debaty od původního problému
Znečistit, zamořit informační prostor
„Gaslighting“ - obviňujte nepřítele z toho, že děláte to, co děláte, abyste zmátli předmět debaty

Zdroj: Skaskiw 2016.

Současná taktika Kremlu, využívající dezinformace jako součástí informační války se liší od tradičního pojetí propagandy. Jejím cílem není přesvědčit, ale spíše podlomit důvěru čtenářů. Ruská strategie se namísto agitace u příjemců zpráv soustředí na zahalení informací ve znečištěném informačním prostředí a vyvolání pochybností. V Rusku se tomuto způsobu deptání říká „*informačně-psychologická válka*“ a slouží k dezorganizaci a demoralizaci politických oponentů (Lucas, Pomerantsev 2016: 5).

Opakování a neustálá recyklace dezinformací nebo falešných zpráv mají dle psychologů na lidský mozek velký vliv. „*Čím více lidí vystavujete konfrontaci s nějakou lží, tím méně jsou vůči ní imunní. Po určitém počtu opakování jim totiž začne připadat, že už to někde slyšeli, je to už důvěrně známá věc, které není se třeba bát. Pouhým opakovacím rituálem, kterým vchází věc ve známost, se taky zvyšuje její přijetí.*“ (Alvarová 2017: 149) Toto neustálé vypouštění různých informací na veřejnost je technika, která je nejen v českém prostředí často pozorovatelná. I když se zpočátku může zdát, že taková triviální a na první pohled falešná informace z veřejného prostoru odejde tak rychle, jak přišla, opak je pravdou.

České ministerstvo vnitra v *Auditu národní bezpečnosti* z roku 2016²⁹ identifikuje faktory, které v oblasti působení cizí moci představují pro Českou republiku riziko. Jedním z faktorů je ovlivňování veřejného mínění. Zpráva Auditů definovala čtyři oblasti, kde je vliv nejvýraznější.

1) Cílené podkopávání důvěry v samostatný demokratický právní stát a budování vstřícnosti vůči zájmům cizích států. 2) Šíření dezinformací prostřednictvím mediálních a kvazi-mediálních platform včetně sociálních sítí, „nezávislých“ nevládních organizací, veřejně známých osobností včetně politických představitelů, kteří podléhají vlivu nebo prosazují zájem odlišný od zájmů ČR. 3) Využívání médií s koncentrovaným vlastnictvím k prosazení mocenských zájmů. 4) Podněcování nepřátelských postojů vůči ČR v rámci cizineckých komunit a jejich zapojení do aktivit proti zájmům ČR.

1.2.3. Charakteristika českých dezinformačních webů

Na základě výše uvedených definic lze popsat společné znaky, které dezinformační weby charakterizují. Grafická podoba těchto webů se velmi liší a nelze obecně generalizovat. Některé webové platformy si na designu webů dávají záležet, jiné jsou velmi prosté. Obdobné je to s grafikou použitou uvnitř článků. Základním spojujícím rysem je netransparentnost. Je takřka nemožné zjistit informace o vydavateli, finančních zdrojích, lidech tvořících obsah nebo dalších kontaktech, které se obvykle omezují pouze na emailovou adresu. Mnohé neuvádějí autory článku nebo vystupují pod pseudonymy. Naopak pokud určitý autor vystupuje pod konkrétním jménem, je celkem obvyklé, že jeho články jsou publikovány na více webech. Podobně je to s dezinformacemi, které se šíří napříč weby a někdy je složité zjistit, ze kterého zdroje původně vychází. Pro některé weby je charakteristické, že se na nich objevují články se strojově psaným textem, lze předpokládat, že jde o zahraniční zprávy přeložené umělým překladačem. Jazyková podoba obsahu se velmi liší, skupina webů se tváří seriózně, na jiných lze v textech velmi často najít vulgarismy, a to včetně nadpisů článků, tento jev je typický např. pro *Parlamentní listy*.

---

²⁹ Audit národní bezpečnosti 2016: 52.

Ačkoli v podobě lze najít mezi dezinformačními weby rozdíly, po obsahové stránce jsou si dezinformační weby až na výjimky velmi podobné. V obecné rovině lze rozdělit do dvou kategorií, na zpravodajské, které publikují primárně zprávy ze světa politiky a zábavné, na kterých se politika objevuje v menší míře. Zábavné publikují kuriózní videa, zprávy ze showbyznysu, mezi které jsou úmyslně vkládány dezinformační zprávy. Zpravodajské mají několik společných pojmů. Ve svém obsahu jsou protizápadní a kritizují Evropskou unii. Zpravodajství o Západu má negativní podtón, zobrazující ekonomické, morální a politické problémy. V menší míře jsou viditelně proruské.

1.3. Fake news, hybridní válka a další dezinformační nástroje a techniky.

Následující kapitola představuje aktuální nástroje a techniky, pomocí kterých dochází k ovlivňování myslí lidí s cílem ovlivnit jejich pozdější rozhodnutí. Minulá i současná propaganda staví na emocích, strachu a ignoranci. Dnes je k těmto třem bodům přidávána i zábavná složka, která má za cíl nalákat a zabavit diváka a v mezidobí mu servírovat propagandu. Prakticky nestále jsou vytvářeny nové a mnohdy sofistikovanější způsoby, kterými lze lidskou mysl ovlivnit. Současně stále více a více skrývají své původní poslání. Autor práce si troufá tvrdit, že během psaní tohoto textu se v českém prostředí vytvořila možná desítka dalších webů, skupin na sociálních sítích a falešných účtů, jejichž společným cílem je rozředit pravdu.

1.3.1. Fake news

Pojem fake news byl v anglosaském světě jednoznačně nejskloňovanějším slovem posledních dvou let a to zejména díky americkým prezidentským volbám, které se uskutečnily v listopadu 2016. Historie tohoto pojmu však sahá hluboko do historie. Na počátku tohoto roku dokonce pojem zmínil současný papež František. Za svého druhu první fake news označil lživé argumenty, kterými had v ráji přesvědčil Evu, aby ochutnala zakázané ovoce. Papež vyzval k potírání této hadí taktiky, kterou podle něj využívají všichni, kdo se skrývají za přetvářkou. Když uštknou, jed svůdných lží pronikne jako červ až do srdce. (České noviny 2018).

Fake News je možné označit za neologismus posledních několika let, nicméně koncept falešných zpráv má dlouhou tradici. Už v 18. století byl mezi Pařížany oblíbený novinový žánr tzv. „*canard – kachna*“, tedy historická verze fake news. Tento pojem zanechal ve francouzské mediální sféře velkou stopu. To dokládají francouzské satirické noviny s názvem *Le Canard enchainé*, které vycházejí již přes 100 let. Druhým centrem na podobném principu vystavěné žurnalistiky 18. století byl Londýn. V roce 1772 založil Henry Bate noviny *The Morning Post*, jejichž obsah tvořily pouze navršené odstavce, každý o jiném tématu a jiné zprávě, spojovala je však jedna věc, většina z nich byla falešná (Darnton 2017). Model nepodložených nebo falešných zpráv v následujících desetiletích využívali především novinové tituly, které byly označovány jako „*yellow journalism*“. Název byl odvozen od žlutého papíru, který byl méně kvalitní ale hlavně levnější než bílý papír. Vzhledem k tomu že tento druh žurnalistiky cílil na méně majetné občany, kteří tvořili většinu francouzské společnosti, cena tiskoviny hrála důležitou roli, aby se noviny mohly šířit v co nejvyšší míře. Model takovýchto novin byl vystavěn v zásadě na publikaci senzacechtivých nebo překroucených zprávách. Později se tyto tzv. žluté listy přeměnily v bulvár.

Noviny změnily způsob, jakým společnost vnímala a přejímala zprávy. Historie pamatuje i případ, kdy něco, co bychom dnes nazvali fake news, přerostlo až ve válečný konflikt. Na konci 19. století spolu ve Spojených státech na poli laciných zpráv bojovali vydavatelské domy Josepha Pulitzer³⁰ a William Randolpha Hearsta. Hearst se v roce 1898 uchýlil k tomu, že poslal svého novináře na Kubu, aby z ostrova referoval o vymyšleném konfliktu mezi Kubánci a kolonisty ze Španělska. Žádný boj se na Kubě pochopitelně nekonal, mezitím se však v Havaně potopila americká vojenská loď a Hearstovy noviny hned na druhý den ve svých titulcích obvinil Španěly. Celá tato epizoda vyústila až v Americko-Španělskou válku (The Public Domain Review 2018).

S rozvojem internetu se rozšířil fenomén tzv. *hoaxů*, *haoxy* jsou známy minimálně od konce 18. století a jsou odvozeny od anglického slova „*hocus – klamat podvádět*³¹“. Jako plán s cílem

---

³⁰ Právě po něm je dnes paradoxně pojmenovaná nejprestižnější novinářská cena. Z dnešního pohledu bychom ho označili za majitele novin, které šíří primárně fake news, svoji reputaci si v historii zajistil tím, že ve své závěti odkázal velký obnos peněz Kolumbijské univerzitě, která v roce 1917 zavadla Pulitzerovu cenu (Pulitzer 2018).

³¹ Merriam 2018.

oklamat, trik či žert definuje *hoax* Cambridžský slovník³². Termín byl v internetovém prostředí dlouho používán pouze jako metoda, jak někoho nachytat pomocí zdánlivě uvěřitelné zprávy, později se však ukáže že jde o vtip. Hlavním rozdílem oproti fake news bylo, že se *hoaxy* nesoustředily primárně na oblast politiky. To je v přesném opaku vůči tomu, co dnes považujeme za fake news. Tedy politické zprávy nebo témata s politikou, potažmo politiky spojená.

Na definici fake news panuje v odborné literatuře shoda. Hunt Allcott z New Yorkské univerzity a Matthew Gentzkow ze Stanfordovy univerzity ve své práci z roku 2017, ve které zkoumali na základě dat ze sociálních sítí vliv fake news na americké prezidentské volby jednoduše definovali jako zpravodajské články, které jsou úmyslně a věrohodně falešné a mohly by čtenáře uvést v omyl (Allcott, Gentzkow 2017: 213). Další definice se takřka shodují, fake news jsou přesně to, jak zní, jsou to zprávy, články, příspěvky, které jsou zavádějící a nejsou založeny na skutečnosti, nebo jsou jednoduše falešné (Alvarez 2017). Cambridžský slovník charakterizuje fake news jako falešné příspěvky, které se tváří jako zpravodajské příspěvky, jež jsou šířeny na internetu a zejména prostřednictvím sociálních sítí, obvykle jsou vytvářeny s úmyslem ovlivnit pohled na politiku nebo jsou vymyšleny pouze jako vtip (Cambridge Dictionary 2018b). Častým prvkem fake news je manipulativní obrazový nebo audiovizuální charakter zprávy.

Fake news jsou pojmem, který je používán především v anglo-saském prostředí a zejména pak ve Spojených státech, kde je během předvolební kampaně v roce 2016 neslavně zpopularizoval Donald John Trump. Olej do ohně debaty následně v lednu 2017 přilila Trumpova poradkyně Kellyanne Conway, která v rozhovoru pro televizi *NBC* obhajovala tiskového tajemníka Bílého domu Seana Spicera a jeho údaje o tom, kolik lidí se ve skutečnosti účastnilo inaugurace Donalda Trumpa. Spicer podle všech dostupných odhadů a záběrů výrazně nadhodnotil počet lidí, kteří na inauguraci prezidenta ve Washingtonu D.C. přišli. Conway označila Spicerova čísla za „*alternativní fakta*“ (Bradner 2017). Na Bílý dům a jeho tiskové oddělení se následně snesla obrovská kritika. Americké prezidentské volby byl zpochybněny tím, zda nebyly ovlivněny ruskými hackery, ukradenými emaily a ruskými internetovým trolly šířícími fake news. Vedla se velká debata o důvěryhodnosti prezidenta a jeho úřadu a do tohoto vstoupila oficiální

---

³² Cambridge Dictionary 2018a.

reprezentantka prezidentského úřadu a jedna z nejbližších spolupracovnic prezidenta Trumpa se svým prohlášením o alternativních faktech. Bývalý hlavní editor deníku *The New York Times* Jill Abramson charakterizovala komentář Conwayové jako jazyk vystřižený z knihy *1984* od George Orwella a dodal, že alternativní fakta nejsou fakta, ale lži (Abramson 2017). Televize *NBC*, ve které neologismus zazněl později citovala dva expertní psychology zabývající se lhaním a oba se shodli na tom, že narativ nastavený Conwayovou je typickým příkladem gaslightingu (Calabrese, Melvin 2017.)

Pokud určitý web nebo účet na sociální síti šíří falešné zprávy, nemusí to vždy dělat s úmyslem šířit politickou propagandu nebo někoho pošpinit. Možnou inspiraci v Hearstově a Pulitzerově obchodním modelu našli novodobí „novináři“, kteří vytvářejí fake news, zavádějící, líbivé nebo skandální titulky s prostým a jednoduchým cílem, jímž má být kliknutí na odkaz a otevření článku. Této metodě se říká *clickbait*. Velká většina internetových webů je postavena na reklamách, které se na nich objevují a logicky, čím vyšší má stránka sledovanost, čím více jsou příspěvky na ni sdíleny, tím vyšší příjmy z reklamy může generovat. Některé dezinformační a propagandistické weby tak fungují primárně jako artikl vydělávání peněz a politika zde má jedinou úlohu, přitáhnout více uživatelů, kteří si článek otevřou. Americkému webu *Buzz Feed* se v listopadu 2016 podařilo zjistit, že zhruba stovku anglicky psaných pro-trumpovských webů, které byly během volební kampaně v oběhu řídí skupina náctiletých studentů z makedonského města Veles, kteří si díky ohromné klikovosti jejich webů přišly v předvolebním období až na několik tisíc eur týdně (Silverman, Alexander 2016). Tento fenomén je označován jako vydělávání na lžích, žlutý žurnalismus 21. století.

1.3.1. Hybridní válka

V otázce definic hybridního konfliktu v akademickém prostředí panoval donedávna soulad, který byl ovšem narušen s nástupem moderních a informačních technologií. Zatímco dříve se užíval zejména pro popsání strategií menších bojových skupin jako separatistických a teroristických organizací proti početně větším a technologicky vyspělejšími státními aktéry, dnes se význam jeho používání posunul. Pojem hybridní válka je v posledních letech předmětem zájmu především v armádních periodických, vojenské literatuře a publikacích Severoatlantické aliance. Termín je v obecné rovině zmiňován především s vojenskou praxí Ruské federace během anexe Krymu a následného vyvolání konfliktu na východě Ukrajiny. Historie prvků metod hybridních válek sahá hluboko do historie, za jeden z vůbec prvních příkladů lze považovat taktiku Řeků s trojským koněm během Trojských válek. Ve 20. století se pod tento způsob vedení boje nejvíce zapsala sovětská praxe boje tzv. *maskirovek* a *aktivních opatření*. Pod významem prvního slova se skrývá taktika boje v utajení, imitace, či klamných manévřů. *Aktivní opatření* je ruský termín popisující zjevné a skryté postupy zaměřené na ovlivňování politik jiných vlád, oslabení důvěry v lídry a instituce. Diskreditace a oslabení vládních i nevládních aktérů.

I dnes je tento pojem vnímán primárně ve spojitosti s vojenskou aktivitou ruské federace. Prvky hybridní války neaplikovali v minulých letech pouze Rusové, experti se shodují, že určitou formu hybridní války použil i Islámský stát v konfliktu na blízkém východě a stranou nezůstává ani Čínská lidová republika. Popularitu si termín získal okolo let 2006-2007³³, kdy se začal používat v americké literatuře k vysvětlení úspěchů nestátních aktérů typu Talibán, Al Kajda nebo Hizballáh v boji proti početně i technologicky silnějším soupeřům jako byly armády spojených států nebo Izraele. Podle bývalého příslušníka americké armády Franka Hoffmana, který se fenomén zabýval je hybridní válka postupem, při kterém dochází ke koordinovanému použití různých druhů válčení, vojenských (konvenční použití síly) i nevojenských (např. terorismus) k dosažení úspěchů v rámci

---

³³ V roce 2006 byl pojem použit pro taktiku vedenou Hizballáhu během Libanonské války. (NATO 2015).

bojového prostoru (Renz, Smith 2016: 2-3). Podle českého historika Zdeňka Kříže z Masarykovy univerzity pojem jako první použil William J. Nemeth v analýze rusko-čečenské války (Lídl 2015).

Před anexí Krymu se americká vojenská literatura zaměřovala na hybridní válku v kontextu bojů primárně s radikálními skupinami na Blízkém východě, po roce 2014 však dostal tento termín naprosto nový rozměr a celý diskurz se otočil především na zkoumání kremelských vojenských i nevojenských metod a čím dál častěji začalo být zmiňováno jméno Valerije Vasiljeviče Gerasimova. Právě ruská anexe Krymu a následný konflikt na východní Ukrajině je nejtypičtější příkladem hybridní války. Náznaky vedení hybridního konfliktu nicméně vykazuje už válka mezi Gruzii a Ruskem v létě 2008 o Abcházii a Jižní Osetii. Podle Zinaidy Ševčuk z Masarykovy univerzity v Brně, Rusko během této několika denní války uplatnilo konvenční bojové akce v kombinaci s řadou nekonvenčních způsobů, které zapadají do dnešního popisu hybridního válčení (Lídl 2015).

Britský expert Keil Giles popsal genezi konceptu ruské hybridní a informační války takto: *"Praxe informační války se rychle rozvíjela a zároveň nadále sledovala klíčové principy, které lze vysledovat už v sovětských časech. Tento vývoj vykrytalizoval po sérii neúspěšných informačních kampaní, ze kterých se Rusko poučilo, proces byl doprovázen masovým rozšířením internetu, který Rusku pomohl v adaptování nové taktiky."* (Giles 2016: 3) Podobnou charakteristiku poskytuje *Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby*, která hybridní válku neoznačuje jako projev revoluce, nýbrž evoluce vedení konfliktu. Dle českých zpravodajců se Rusko nemůže ekonomicky ani vojensky rovnat síle Spojených států a Evropské unie, ale podobně jako virus či bakterie se Rusko neustále přizpůsobuje situaci a protivníkovým schopnostem (BIS 2016). Podle názorů mnoha expertů a analytiků nejsou největší zbraní současného Ruska vojenské instrumenty, ale jsou to informace. Tutu tezi potvrzuje například americký politolog Joseph Nye. Podle kterého v dnešním globálním informačním věku nemusí vždy záležet na tom, čím armáda vyhrává, ale spíše na tom, čím příběh vítězí (Nye 2014: 20).

Za autora strategického konceptu ruské hybridní války je považován šéf ruského generálního štábu Valerij Gerasimov. Původ této myšlenky je datován do roku 2013 a vžil se pro ni název *Gerasimovova doktrína*, pojetí moderní války podle něj obsahuje prvky nelineárního

konfliktu či hybridní válku, nové nekonvenční metody válčení v informačním věku se zdůrazněním na politické, psychologické a informační války. Gerasimov ve své stati zdůraznil, napsal, že pro 21. století bude z vojenského hlediska charakteristické smazávání rozdílů mezi válečným a mírovým stavem (Lídl 2015). Ve spojitosti s touto doktrínou mluví někteří autoři o vytvoření tzv. *šedé zóny*, kdy se smazávají rozdíly mezi klasickou válkou a pokusy, jak ovlivnit protivníka pomocí hospodářských instrumentů, dezinformační a propagandistické kampaně, probouzení občanské neposlušnosti vůči soupeřícímu státu nebo vyzbrojování paramilicí. Dalším rysem je také vedení proxy, neboli zástupné války, kdy se jeden z aktérů sporu oficiálně konfliktu neúčastní. Toto vše vede k maximalizování zmatku a nejistoty (Monaghan 2016: 66).

V obecné rovině lze informační válku chápat jako spektrum několika různých taktik, zahrnující špionáž, kybernetické útoky, subverzi systému nebo korupci. Západní instituce nazývají směs vojenské, ekonomické, politické a informační politiky jak hybridní hrozbu (Lucas, Pomerantsev 2016:11). V hybridní válce můžeme čelit útoku ze strany státních i nestátních aktérů. Jedná se o kombinaci nástrojů konvenční a nekonvenční války, kdy již nemůžeme mezi oběma rozlišovat. Mezi koncepty v rámci tohoto pojetí patří např. 1) Válčení čtvrté generace, kdy mizí hranice mezi tím, co by mohlo být nazýváno válkou a mírem a mizí rozlišení mezi bojovníky nebojovníky. 2) Smíšená válka, možnost vést bojové operace nikoliv pouze s regulérní armádou, ale i s neregulérními jednotkami. 3) Neomezená válka, neboli válka bez hranic, kdy dochází k využití nejenom vojenských prostředků, ale rovněž kapacit informačních, ekonomických, politických a kulturních (Víchová, Rudolf, Sibirský 2016: 2).

Finský institut pro mezinárodní otázky definoval sadu tří přístupů k ruské taktice klamání. Jde o *organizační zbraň*, *reflexní kontrolu* a *aktivní opatření*. *Organizační zbraň* lze definovat jako kreativní energie mas, organizovanou a řízenou orgány tak, aby zasáhla určitý cíl. Koncept *reflexní kontroly* se soustředí na znalosti, ideje a myšlenky, které jsou základem pro rozhodování vedené v rámci tohoto konceptu. Jedná se o formu válčení, kdy se nepřítel snaží dovést svého oponenta k sebedezorganizaci, sebedezorientaci a následně sebedestrukci (Pynnöniemi, Rác 2016: 33, 35-36). Aktivní opatření bylo již v textu vysvětleno dříve.

Jak uvádí ve své čtyřbodové strategii hybridního boje Lubomír Světnička z webu *NATOaktual.cz*: „Roztříštěná společnost, ekonomické problémy a dlouhodobá frustrace, národností národnostní diverzita, nacionalistický extremismus, korupce a klientelismus. To přesně zapadá do hlavních fází staronového scénáře dřívější „ruské subverze“ či novodobého „hybridního boje“ k prosazení svých zájmů na úkor druhého.“ (Světnička 2015) V první fázi dochází k demoralizaci společnosti a radikalizaci některých skupin obyvatelstva, v druhé přichází destabilizace institucí, ekonomického a právního systému, ve třetí fázi nastává krize, kdy společnost přestává fungovat a objevuje se volání po novém vůdci či kurzu, který může vyústit až v občanskou válku nebo v internacionální pomoc jiného státu. V poslední, čtvrté fázi přichází uklidnění, kdy nově „nainstalované elity“ začaly s obnovou pořádku, a kromě toho také s eliminací všech svých protivníků (Světnička 2015).

Peter Pomerantsev a Edward Lucas vypracovali pod záštitou think-thanku *CEPA*³⁴ report s názvem *Vítězit v informační válce: techniky a protistrategie vůči ruské propagandě*. V textu věnující se ruským dezinformacím a hybridní válce analyzují vliv kremelské informační a mediální mašinérie docházejí k závěru, že digitální propaganda jako součást hybridní hrozby má tři základní elementy: 1) *boty*, počítačové programy, které automaticky generují účty na sociálních sítích, kterým je možno naprogramovat obsah, který budou sdílet a komentovat. 2) *Troly*, totožná strategie jako u prvního bodu, komentáře a články jsou však šířeny skutečnými lidmi, jejichž argumentace bývá obvykle sofistikovanější a promyšlenější, než je tomu u robotů. A za 3) falešné zprávy, napodobující skutečnou žurnalistiku s úmyslem zmást (Lucas, Pomerantsev 2016: 10).

Podle německého analytika Stefana Meistera je ruská informační válka založena na paradoxní slabosti Ruska, které se nemůže ekonomicky ani technologicky rovnat západním státům. Popisuje ji jako snahu o klasickou „soft“ nevojenskou aktivitu v bývalém sovětském prostoru a Evropské unii, tato aktivita zahrnuje export médií a televizí, jako je např. televize *Russia Today*, která vysílá v němčině, angličtině, španělštině a francouzštině nebo mediální agenturu *Sputnik*, mimoto dochází k cílené expanzi neformálních sítí a financování krajně levicových

---

³⁴ *Centrum pro analýzu evropské politiky* se sídlem v americkém Washingtonu D.C.

a krajně pravicových, populistických politických stran a organizací po celé Evropě (Meister 2016: 1).

Hybridní válku lze obecně definovat jako boj, při kterém jeden aktér využívá ekonomické, kybernetické a informační moci k dosažení cíle. Kromě toho dochází k využití sofistikované kampaně, která kombinuje konvenční i nekonvenční metody, jako např. kybernetické operace. Hybridní válka má i psychologický rozměr, kdy se útočící strana za pomoci médií a sociálních sítí snaží ovlivnit vnímání lidí, vytvořit pocit nejistoty, chaosu a podryt autoritu ve stát, autority a vlastní politické představitele. Na rozdíl od konvenčního vedení boje, taktika hybridní války směřuje především na občany a obyvatele. Protivník se snaží ovlivnit klíčové postavy exekutivy, ale i jejich poradce a klíčové státní úředníky. Obvykle k tomu dochází subverzními metodami, aby původce nebyl vystopovatelný (NATO 2014). V takovém druhu boje není klíčovým komponentem konvenční zbraň, její místo nahrazuje lidský mozek a lidská psychika.

1.3.2. Další dezinformační nástroje a techniky

Ačkoli je primárním tématem této práce šíření dezinformací na českých webech, není od věci představit současné instrumenty, kterými lze šířit dezinformace, propagandu, fake news, vyvolávat nejistotu, dezorientovat lidská vědomí a tříštit pravdu na malé kousíčky. V této kapitole budou popsáni trollové sociálních sítí a jejich kolegové s umělou inteligencí, řetězové emaily, které mají dlouhou a mnohými zapomenutou historii, nicméně před lednovými volbami hrály mezi určitou skupinou obyvatel podstatnou roli. Jak by mohla vypadat nová dimenze falešných zpráv a dezinformací ukázali v loňském roce vědci z Univerzity ve Washingtonu³⁵, kteří za pomoci umělé inteligence vytvořili realistický falešný projev politika a do úst mu vložili slova, která nikdy nepronesl.

Kolik se na sociálních sítích Facebook a Twitter vyskytuje falešných účtů se patrně nikdy nedozvíme. I když se obě společnosti dušují, že se proti falešným uživatelům snaží bojovat, snižováním počtu uživatelů jsou samy proti sobě. Uveřejněním počtu falešných účtů by vyvolaly

---

³⁵ Suwajanakorn, Seitz, Kemelmacher-Shlizerman 2017.

pochybnosti zejména u zadavatelů reklam, čímž by mohly ohrozit své podnikání. Pro stále větší počet uživatelů se digitální média stávají hlavním zdrojem zpravodajství a komunikace, to mimo jiné vede k zejména facebookovým skupinám, které se na tváří jako relevantní zpravodajský kanál, příkladem může být v únoru 2018 zrušená facebooková skupina *Zprávy.cz*. To je faktor, kterého se snaží ve svůj prospěch využívat trollové a boti. Primárním cílem internetových trollů je dezorganizovat a manipulovat s veřejným míněním obyvatel státu, na který útok míří (Lucas, Pomerantsev 2016: 8). Trollové pomocí falešné diskuze vytrvale zaplavují veřejnou debatu a snaží se ovlivňovat kurz a obsah debaty. Může jít o profesionály, ale i o jednotlivce. Problematiku lidských internetových trollů otevřel v roce 2015 britský deník *The Guardian*³⁶, kterému se podařilo proniknout mezi komunitu bývalých zaměstnanců petrohradské kanceláře se sídlem na adrese Savuškina 55. Ta se soustředila na publikování komentářů a psaní blogů s protizápadním a prokremelským sentimentem. Pracovní náplní zaměstnanců bylo během pracovní směny vytvářet v diskuzích negativní obraz západních politiků, jejich hodnot, institucí a naopak hájit politiku Vladimíra Putina. Pro toto místo se vžil název *trollí farma*. Jeden z bývalých zaměstnanců vypověděl, že místo existovalo minimálně od roku 2013. Později se ukázalo, že na stejné adrese funguje firma pod názvem *Internet Research Agency*, jež zaměstnává stovky lidí, jejichž hlavním úkolem je „trollit“. Během federálního vyšetřování ovlivňování amerických voleb vyšlo v lednu 2018 na povrch, že majitelem oné firmy je petrohradský podnikatel Jevgenij Prigožin, muž s blízkými vazbami na ruského prezidenta Vladimíra Putina (Smith 2018). Další taktikou ruských trollů, jíž může být jejich obětí vystavena je zaplavování jejich mailových a dalších digitálních schránek tisíci různými zprávami a výhrůžkami. Terčem tohoto způsobu boje se v roce 2015 stal i dnes už bývalý americký velvyslanec v Moskvě Michael McFaul (Giles 2016: 45).

Trollí farma chrlí zprávy a komentáře v mnoha jazycích a čeština není výjimkou. Výstižně popsala proruské trolly na českém internetu Alexandra Alvarová v knize *Průmysl lži*. Na základě svého pozorování komentářů a diskuzí pod mediálními články a příspěvky na sociálních sítích kategorizovala čtyři základní archetypy trollů, kteří se snaží obracet směr diskurzu k negativismu,

---

³⁶ Walker 2015.

cynismu a obecně k nedůvěře v cokoli. Prvním typem je „pěšák“, začátečník, obvykle bez profilové fotky nebo místo ni má obrázek stažený z internetů, zapojuje se do diskuzí podle daných instrukcí nebo názorově podporuje starší, zkušenější trolly. Za druhé, „bijec“, často jde o reálného sympatizanta Ruska, nebo to jsou bývalí či současní příslušníci silových složek. Inklinující buď k pravicovému extrémismu nebo ke komunismu, tedy ke dvěma paradoxním skupinám, které tvoří vlivovou síť Kremlu v Evropě. Třetím typem je „střelec“, ten reálně zasahuje do života osobě, na kterou cílí. Bývají to novináři nebo politici, kteří se aktivně staví proti politice Ruské federaci. Tyto případy byly dokumentovány zejména ve Švédsku a Finsku. Posledním typem je „analytik“, podle Alvarové nejnebezpečnější a nejvzácnější typ. Pozoruje, sbírá data a následně vyhodnocuje. Zakládá skupiny, klidně protichůdného charakteru, intelektuální i primitivní, umělecké i kýčovité. Cílem trollích skupiny je diskuzi si podmanit, ovládnout její ton a odradit názorového soupeře jít do další diskuze. Někdy jeden z nich hraje falešného oponenta a hravě si nabíhá na smeče svých kolegů (Alvarová 2017: 114-121).

Podobnou funkci jako lidští trollové vytvářejí boti, neboli trollí roboti na bázi umělé inteligence vytvářející falešný obsah. Jedná se o boty, kteří šíří politickou propagandu jako automatické nebo poloautomatické účty, které považují sebe samy za skutečné lidské osoby a zaměřují se především na polarizované politické debaty. Obvykle spíše sdílí obsah, než aby vytvářely vlastní. Vyskytují především na sociální síti Twitter, protože tato platforma je pro jejich využití vhodnější. Dva studenti z Univerzity v Berkeley na podzim 2017 vytvořili program *Robhat*, který dokáže tyto falešné účty v obrovském množství dat identifikovat. Autoři nabízí jednoduchou poučku, jak lze takový typ účtu rozpoznat. Obvykle jde o účty, které chrlí příspěvky každých několik minut po celý den, zaměřují se na politické debaty. Jsou to účty s velkým počtem sledujících, který získaly během relativně krátké doby a také často sdílí podobné falešné účty, které vytvářejí podobný obsah (Medium 2017).

Tak trochu fenomén v předvolební kampani se také stalo šíření lživých emailů, zejména mezi starší generací uživatelů internetu. Podle sociologa Jana Hartla je ovlivnění starší generace pro dezinformátory lákavé, jednak jsou starší lidé disciplinovanější a chodí častěji k volbám a za druhé nejsou obvykle na internetu tak obratní a nemusí si věci v mailech ověřit (Zelenka 2017). Tento způsob obvykle humorných zpráv a obrázků pomocí emailů byl typický pro konec

devadesátých let a počátek let nultých, principem je *snowball taktika*, nabalování co nejvíce lidí, kteří pak konkrétní email šíří do všech stran. Jako první o pochybných emailech informoval až 26. ledna, v první den 2. kola volby web *Aktuálně.cz*. Dle redakce *Aktuálně*, které mělo několik těchto emailů k dispozici se psalo o oponentech Miloše Zemana jako o satanistech, Jiřímu Drahošovi byla přisuzována islamizace mozků dětí ve školkách, kradení dětí na orgány nebo přeměna republiky v další spolkovou zemi pod vedením sudetských Němců (Wirnitzer 2018). Reportáž z prostředí dezinformačních emailů přinesl krátce po volbách i pořad *Reportéři ČT*.

2. Metodologická část

Autor pro studii zvolil obsahovou analýzu, která bývá charakterizována jako kvantitativní výzkumná technika popisu komunikace. „*Obsahová analýza byla navržena jako postup vznášející řád přírodních věd do studia sociálních fenoménů. Jejím cílem je snaha vypovídat o velkých souborech dat, což je nezbytné, pokud chceme získat širší přehled o pokrytí daného tématu v mediální krajině.*“ (Sedláková 2014: 291) Výsledkem a cílem obsahové analýzy je kvantitativní popis zkoumaných obsahů. Za pomyslného otce této metody je považován americký psycholog a sociolog Bernard Berelson, který ji definoval jako „*...výzkumnou techniku pro objektivní, systematický a kvantitativní popis manifestativního obsahu komunikace.*“ (Berelson 1952: 18). Metoda je používána ke zmapování témat, která se ve zkoumaném textu objevují. „*Obsahová analýza je sčítací, kvantitativní analýza sdělení, založen na vědecké metodě a není omezena ani typem proměnných, které mohou být měřeny, ani kontextem, ve kterém je sdělení vytvořeno nebo prezentováno.*“ (Neuendorf 2002:10)

Postup analýzy je strukturován do několika kroků. Jedná se o definování vzorku a vytvoření relevantního rámce neboli operacionalizace proměnných. Jelikož sledované vzorky disponují ve zkoumaném čase rozdílným objemem počtu článků, jsou výsledky v analýze zapisovány jak v procentech, tak v absolutní četnosti. Data, která obsahová analýza generuje mají standardizovaný charakter, vyjadřují frekvenci výskytu určitých témat. Výsledkem analýzy je kvantitativní popis výskytu vybraných znaků ve zkoumaných textech (Sedláková 2014: 295).

2.1. Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bude provést kvantitativní obsahovou analýzu článků publikovaných na dezinformačních webech před prezidentskými volbami v roce 2018. Sledovány byly články, které zmiňovaly jednoho z prezidentských kandidátů a zároveň ty, v nichž se autor uchýlil ke zjevné manipulaci anebo dezinformaci. Součástí výzkumu je také upozornění na to, v čí prospěch nebo nepospěch byly zveřejněny.

2.2. Metodologie výzkumu

Přípravná fáze obsahové analýzy se soustředí na čtyři základní otázky. 1) Jaké obsahy, 2) v jakých médiích, 3) za jaké období a za 4) na kterých výzkumných jednotkách budeme zkoumat (Sedláková 2014: 310). Sledovány byly webové platformy, které jsou obecně považované za dezinformační, falešné nebo nepodložené informace šířící, a v minulosti se dopustily šíření dezinformace. Z několika desítek, možná stovek dezinformačních proruských serverů, bylo vybráno 16 konkrétních platform, které tvoří průřez českou dezinformační scénou. Od serverů, jejichž dezinformace se v minulosti dostaly až na stránky seriózních deníků, přes konspirační a clickbaitové platformy až po *Parlamentní listy*, které v sobě zdánlivě propojují sféru relevantního zpravodajství s dezinformačními praktikami.

U jednotlivých příspěvků byly zjišťovány? následující parametry:

- Konkrétní datum, kdy byl příspěvek zveřejněn.
- Zdroj, potažmo autor zprávy.
- Téma – heslovité vymezení tématu, které zpráva zmiňuje.
- Vyznění, zdali jde o dezinformaci nebo manipulativní zprávu.
- Tato kategorie je doplněná o informaci, koho dezinformace poškozuje/zvýhodňuje, respektive v čí prospěch/neprospěch zpráva manipuluje.
- Rozšíření konkrétní dezinformace na sociálních sítí měřena počtem interakcí.

Jako dezinformační budou označeny všechny zprávy, které se nezakládají na pravdě, a jejich tvrzení nejde fakticky doložit. Jako manipulativní budou označeny všechny příspěvky, v nichž je jeden z kandidátů vykreslován v negativních konotacích nebo pokud je doporučeno ho nevolit. Při kódování ve zkoumaném textu vyhledáváme vybrané údaje a podle pevně stanoveného kódovacího klíče jim přiřazujeme číselné hodnoty neboli kódy. Zkoumaná část se nazývá kódovací jednotka, je to jednotka obsahu, k níž se vztahuje měření a svým rozsahem je menší než jednotka výzkumná (Sedláková 2014: 313).

Tabulka č. 4: Kódovací klíč

ID	Identifikační číslo článku	1-54
A) Dezinformace	Ne (1)	Ano (2)
B) Dezinformace obsažena v titulku	Ne (1)	Ano (2)
C) Autor/zdroj	Uveden (1)	Neuveden (2)
D) Datum	První týden, 1. až 7. leden (1) Třetí týden, 15. až 21. leden (1)	Druhý týden, 8. až 14. leden (2) Třetí týden, 22. až 27. leden (2)
E) Přítomnost fotografie	Ne (1)	Ano (2)
F) V neprospěch	Iniciály kandidáta	

Zdroj: autor

Důležitost dezinformačních článků budeme měřit pomocí součtového indexu (SI), který se skládá ze součtu hodnot písmen A-F u každého konkrétního článku, ve kterém byla identifikována dezinformace. V případě indexu E hraje roli datum zveřejnění, protože čím blíže k datu volby 1. nebo 2. kola byla dezinformace zveřejněna, tím potenciálně větší vliv mohla mít. Hodnotu budeme počítat pomocí vzorce: $SI = A+B+C+D+E+F$. Parametr počtu sdílení, respektive přečtení konkrétní dezinformace bude doplněn jako doprovodný ukazatel.

2.3. Metodika sběru dat

Základním souborem výzkumu jsou všechny články a příspěvky, které byly publikovány v období mezi 1. 1. 2018 až 27. 1. 2018 na 16 zkoumaných platformách. Články byly sbírány dvěma způsoby. Za prvé, pomocí mediálního archivu *Newton Media a* za druhé prostřednictvím RSS³⁷ kanálů zkoumaných webových platforem. Časové ohraničení výzkumu začíná v období 14 dní před prvním kolem prezidentské volby, kdy započala finální fáze kampaně. Do výzkumu

³⁷ Z anglického *Rich Site Summary*, formát určených pro čtení novinek na webových stránkách.

budou zařazeny příspěvky, které zmiňují jednoho z prezidentských kandidátů nebo ho popisují , charakterizují a zároveň obsahují dezinformaci nebo výrazně manipulativní techniku.

2.4. Dosah dezinformací

Měřit dosah a vliv dezinformací je nemožné zadání. Přibližnou představu o tom, ke kolika lidem se dezinformace dostane lze získat na základě čtenosti jednotlivých webů a šíření konkrétního dezinformačního příspěvku na sociálních sítích. První metoda má znatelné limity, protože přesná čísla návštěvnosti znají primárně provozovatelé webů, uživatel internetu se pak může spolehnout pouze na metriku veřejně dostupných nástrojů, které návštěvnost měří. V českém prostředí podává nejpřesnější data o návštěvách reálných uživatelů aplikace *NetMonitor*, kterou provozuje *Sdružení pro internetový rozvoj*. Nevýhodou této aplikace je, že provozovatel webu musí *NetMonitoru* souhlas se zpracováním dat, a proto se ne všechny zkoumané platformy ve statistikách této aplikace objevují. Druhou možnou metodou je měření počtu interakcí na sociálních sítích³⁸. Tento atribut nám dá představu o populárnosti konkrétní dezinformace, neřekne nám však kolik lidí skutečně zasáhla. V nejextenzivnější podobě lze ale modelovat situaci, kdy má konkrétní šířitel dezinformace na facebooku sto přátel a jedním sdílením své zprávy se dostane dezinformace ke všem sto přátelům.

---

³⁸ Podle dat z dubna 2017 funguje na facebooku zhruba 4,8 mil. českých účtů, na twitteru pak nalezneme 400 tis. českých účtů (Lorenc 2017).

3. Analytická část

Následující kapitola představuje základní charakteristiku zkoumaných webů doplněnou o jejich měsíční návštěvnost a fanouškovskou základnu na sociálních sítích facebook, twitter a youtube. Pokud na zkoumané webové platformy aplikujeme teoretické poznatky z první kapitoly zjistíme, že všechny alespoň v minimální míře naplňují charakteristiku dezinformačních webů nebo webů sdílející dezinformace.

3.1. Charakteristika výzkumných vzorků

Aeronet

„Informace z alternativních zdrojů, dešifrujeme politické události, dezinformace a mediální propagandu a píšeme o dopadech a souvislostech. U nás píšeme bez cenzury, bez politické korektnosti, bez servilních postojů k palčivým problémům z domova i ze světa.“ Tyto věty uvádí hlavička webu Aeronet, jednoho z nejznámějších proruských webů působící na české dezinformační scéně. Nejznámější dezinformace webu byla zmíněna v úvodu, v loňském roce pak např. server přišel se zprávou, že česká armáda začne spadat pod německý Bundeswehr³⁹. Největší dezinformace, které se později dostanou do veřejného prostoru obvykle vycházejí právě z Aeronetu. Server je typický publikováním menšího počtu zpráv, ty se ale obvykle soustřeďují na domácí témata. Jako šéfredaktor je uváděn tzv. VK (vedoucí kolotoče), VK často navštěvuje vysílání *Svobodného vysílače*, jestli jdeale skutečně o stejného člověka není ani jako v případě jeho totožnosti jasné. Své příspěvky zde často publikuje i člen Komunistické strany Čech a Moravy (KSČM) Petr Cvalín.

Tabulka č. 5: počty fanoušků na účtech Aeronetu

Facebook*	X
Twitter	257 sledujících

---

³⁹ Aeronet 2017.

Youtube	814 odběratelů
Počet reálných návštěv webu v lednu 2018	X

*Facebooková stránka *Aeronetu* byla v únoru 2018 zablokována provozovatelem sítě.

Zdroj: autor

Sputnik

Česká odnož ruské státní agentury začala fungovat v roce 2015. Ve srovnání s ostatními servery působí na první pohled profesionálně a vytváří dojem standardního média. Na rozdíl od *Aeronetu* se na *Sputniku* domácí témata objevují minimálně, primární roli hraje zpravodajství z Evropy, potažmo ze světa. To lze přičítat i velkému množství dezinformačních webů psaných v českém jazyce, které tuto úlohu plní za *Sputnik* a nemají přímou vazbu na ruský stát. Zcela zjevná je selektivnost informací a prokremelský pohled na svět. Publikováním dezinformací se server vyhýbá, nebezpečnost tkví v nevyváženosti zpráv vykreslující pozitivně ruskou zahraniční aktivitu a kritiku Evropské unie, NATO a USA pod zdánlivým pláštěm objektivity. Častým jevem jsou i bulvární články a clickbaity. U většiny článků není uveden autor nebo zdroj. Určitou legitimitu webu poskytl v prosinci 2017 prezidentský kandidát Petr Hannig, který *Sputniku* poskytl krátký rozhovor⁴⁰.

Tabulka č. 6: počty fanoušků na účtech *Sputniku*

Facebook	22 020 fanoušků
Twitter	1 269 sledujících
Youtube	X
Počet reálných návštěv webu v lednu 2018	X

Zdroj: autor

AC24

Server s širokým portfoliem témat, o kterých publikuje. Jde o mix témat z politiky, bulváru a kuriózních zpráv ze světa. Články nejsou podepsané, jako autor je obvykle uveden pouze *AC24*, často jsou přebírány zprávy z dalších dezinformačních webů, jako příklad je možné uvést *Sputnik*. Server se popisuje jako „*Nezávislé zpravodajství z celého světa aneb Co se jinde nedozvíte.*“

⁴⁰ Novotná 2017.

Tabulka č. 7: počty fanoušků na účtech AC24

Facebook	85 212 fanoušků
Twitter	2 700 sledujících
Youtube	X
Počet reálných návštěv webu v lednu 2018⁴¹	150 127

Zdroj: autor

Svět kolem nás

Konspirační web publikující kuriózní a bizarní zprávy, mezi které autoři vkládají politické zpravodajství s manipulativním podtextem. Texty obviňují tradiční média, západní instituce a prozápadní politiky ze lží a manipulací. Typická je protiimigrační rétorika.

Tabulka č. 8: počty fanoušků na účtech Svět kolem nás

Facebook	19 877 fanoušků
Twitter	X
Youtube	X
Počet reálných návštěv webu v lednu 2018⁴²	106 909

Zdroj: autor

Parlamentní listy

Web s lehce zavádějícím názvem, který bývá zařazován mezi „bridge media“, spojující svět klasických médií s dezinformační sférou. Jedná se o nejnebezpečnější druh dezinformačních webů, kde se na stejné úrovni objevují relevantní zprávy, blogy politiků a manipulativní dezinformace. Spolumajitelem webu je senátor Ivo Valenta. Server publikuje jednotky tisíc článků měsíčně a z výčtu platforem ve výzkumu má jednoznačně největší dosah. Autor na základě dlouhodobého pozorování usuzuje, že šíření manipulativních zpráv není hlavním záměrem webu, spíše jde o obchodní strategii, jež má za cíl přilákat co nejvyšší počet čtenářů, kteří zvyšují příjmy z reklam. Jako jediný z webu měl v minulosti také outdoorovou propagaci ve formě billboardů.

---

⁴¹ NetMonitor 2018.

⁴² Ibidem.

*Nadace Open Society Fund*⁴³ odhaduje, že v roce 2017 mohly *Parlamentní listy* na reklamních příjmech vygenerovat částku vyšší než 1,5 mil. Kč měsíčně.

Tabulka č. 9: počty fanoušků na účtech Parlamentních listů

Facebook*	46 780 fanoušků
Twitter	3 228 sledujících
Youtube	X
Počet reálných návštěv webu v lednu 2018⁴⁴	159 830

*Facebooková stránka *Parlamentních listů* byla v lednu 2018 krátce zablokována provozovatelem sítě.

Zdroj: autor

První zprávy

Server spadající do stejné vlastnické struktury jako *Parlamentní listy*. Design webu nápadní připomíná grafiku portálu *iDNES.cz*. Publikovaný obsah je typický převážně zpravodajskými zprávami, často s velmi manipulativním charakterem. Prostor je dáván mnoha názorovým komentářům a blogům, obvykle namířených proti západním institucím a s proruským narativem.

Tabulka č. 10: počty fanoušků na účtech Prvních zpráv

Facebook	3 165 fanoušků
Twitter	X
Youtube	X
Počet reálných návštěv webu v lednu 2018	X

Zdroj: autor

Zvědavec

Portál zaměřený zejména na publikování nejrůznějších konspiračních teorií a zpravodajství o mezinárodních událostech. Podobně jako na dalších serverech je zřejmý odpor k USA, EU, Spolkové republice Německo, články naopak straní ruské zahraniční politice.

⁴³ *Open Society Fund* (2017).

⁴⁴ *Ibidem*.

Tabulka č. 11: počty fanoušků na účtech Zvědavce

Facebook	X
Twitter	X
Youtube	X
Počet reálných návštěv webu v lednu 2018	X

Zdroj: autor

EUserver – národní zájmy

Dle vlastní deskripce „eurorealistický *nezávislý průvodce globalizací*.“ *EUserver* působí jako jedna z mnoha subdomén *Parlamentních listů*, které se soustředí na různé oblasti a obvykle zprávy zde šířené bývají obvykle ostřejší a jazyk expresivnější.

Tabulka č. 12: počty fanoušků na účtech EU-Serveru

Facebook	X
Twitter	X
Youtube	X
Počet reálných návštěv webu v lednu 2018	X

Zdroj: autor

Protiproud

Protiproud nebo také kontrarevoluční magazín bývalého ředitele tiskového odboru Kanceláře prezidenta republiky Petra Hájka. Obsahově zde nalezneme mix témat, jako jsou popírání evoluce, kritiku Spojených států, Evropské unie, zednářů a globalizace až po články obhajující politiku Ruska, Andreje Babiše nebo Tomia Okamury. Většina článků má charakter zabarvených komentářů. Podobně jako jiné weby je *Protiproud* subdoménou *Parlamentních listů*.

Tabulka č. 13: počty fanoušků na účtech Protiproudu

Facebook	17 083 fanoušků
Twitter	1 073 sledujících
Youtube	X
Počet reálných návštěv webu v lednu 2018	X

Zdroj: autor

Svobodné noviny

Server profilující se širokým záběrem témat, od domácí a zahraniční politiku, přes zdraví, konspirační teorie, exopolitiku až po duchovno. Mezi redaktory nalezneme např. již výše zmíněného komunistu Petra Cvalína nebo bývalého poslance a senátora Jiřího Vyvadila.

Tabulka č. 14: počty fanoušků na účtech Svobodných novin

Facebook	X
Twitter	X
Youtube	X
Počet reálných návštěv webu v lednu 2018	X

Zdroj: autor

Czech Free Press

Portál tvořený primárně převzatými komentáři vydávající se za České nezávislé zpravodajství. Zde publikované informace jsou zaměřeny především na témata domácí a zahraniční politiky. Tradiční je protizápadní a protiněmecký narativ, hájena je naopak politika Kremlu a Miloše Zemana. Velkým terčem jsou i tzv. „Bakalova média“.

Tabulka č. 15: počty fanoušků na účtech Czech Free Pressu

Facebook	11 935 fanoušků
Twitter	119 sledujících (neaktivní účet)
Youtube	X
Počet reálných návštěv webu v lednu 2018	X

Zdroj: autor

Časopis Šifra

Kromě online verze vychází *Šifra* i v tištěné podobě, kromě konspiračních a ezoterických témat se zde lze dočíst o zločinné politice Spojených států, NATO a Evropské unie.

Tabulka č. 16: počty fanoušků na účtech Šifry

Facebook	9 166 fanoušků
Twitter	49 sledujících
Youtube	266

Počet reálných návštěv webu v lednu 2018	X
---	---

Zdroj: autor

Lajkit

Na první pohled nejméně nápadný dezinformační server, který připomíná spíše bulvární portál se zaměřením na kuriozity, showbusiness a bizarní příběhy z celého světa. *Lajkit* je jakousi formou generátoru, který sbírá články, na jejichž titulky by uživatelé mohli klikat. Mezi různorodými informacemi z politického dění převažují zahraniční témata.

Tabulka č. 17: počty fanoušků na účtech Lajkitu

Facebook	4 866 fanoušků
Twitter	X
Youtube	X
Počet reálných návštěv webu v lednu 2018	X

Zdroj: autor

E-republika

„Je naším posláním poskytovat objektivní a všestranné informace pro svobodné vytváření názorů“, prohlašuje o sobě názorový portál E-republika. Výsostným tématem je politika, objevují se zde články zaměřené proti Evropské unii, islámu, USA. Domácí témata jsou naopak nakloněni politikům jako jsou Miloš Zeman a v občasné míře Andreji Babišovi a Tomiu Okamurovi nebo komunistické straně.

Tabulka č. 18: počty fanoušků na účtech E-republiky

Facebook	438 fanoušků
Twitter	X
Youtube	X
Počet reálných návštěv webu v lednu 2018	X

Zdroj: autor

Svobodný-vysílač

Motto *Vysílače*, které zní „*Nemusíme mít vždy pravdu – neděláme si na ni monopol – sami hledejte – my Vám jen nabízíme možnost k hledání*“ je příznačné pro současnou dezinformační dobu. Radiový projekt a YouTube kanál *Svobodný vysílač* je poměrně nezmapovaným dezinformačním fenoménem. Ve výčtu dezinformačních serverů je často neprávem opomíjen. Jeho hosty přitom bývají např. Tomio Okamura nebo údajný šéfredaktor Aeronetu. Tématika rozhovorů a pořadů se zaměřuje primárně na politiku, historii a konspirační teorie.

Tabulka č. 19: počty fanoušků na účtech Svobodného vysílače

Facebook	10 916 fanoušků
Twitter	X
Youtube	8 927
Počet reálných návštěv webu v lednu 2018	X

Zdroj: autor

Facebooková skupina *Zprávy.cz (We are Here at Home)*

Mezi analyzovanými vzorky měla původně být facebooková skupina *Zprávy.cz*, ta však z neznámých důvodů během února ze sítě facebook zmizela. Autor ponechal v textu pro ilustraci charakteristiku této skupiny.

Před svým odstraněním z facebooku měla stránka s neutrálně znějícím názvem *Zprávy.cz* více než 90 tisícovou fanouškovskou základnu. Stránka původně vystupovala pod názvem *We are Here at Home* a profilovala se jako ostře vystupující platforma publikující a sdílející falešné zprávy, hoaxy, dezinformace a manipulace zaměřené proti liberálním hodnotám, západním institucím, islámů a migraci. V roce 2017 změnila nejenom svůj název, ale i vizuální styl a narativ příspěvků. Vzhledem ke zpřísnujícím se pravidlům facebooku měla stránka kvůli šíření násilného a manipulativního obsahu problémy a změnila název na seriózněji znějící *Zprávy.cz*. Publikovaná témata zůstala stejná, změnila se pouze forma prezentace. Pro vytváření dojmu objektivitly stránka občas sdílí i příspěvky mainstreamových médií.

3.2. Identifikace dezinformací

První z položených výzkumných otázek zněla: *V1: Jakými komunikačními kanály byly v testovaném období dezinformace v České republice šířeny?*

Z 15 zkoumaných platforem byly dezinformace identifikovány na osmi z nich. Nejvíce dezinformací publikovaly *Parlamentní listy*, *Svobodné noviny*, *Czech free press* a *Aeronet*. Naopak na serveru *Sputnik*, který bývá často označován za dezinformační se ve zkoumaném období neobjevila žádná dezinformace, která by souvisela s prezidentskými volbami nebo prezidentskými kandidáty. Nejvyšší poměr dezinformací k počtu publikovaných článků vykázal server *Aeronet*, 19,2 % článků bylo dezinformačních. V tom se výrazně liší od ostatních serverů, které primárně publikují velké množství článků, ale dezinformace se na nich objevují ve výrazně méně pravidelně. Nejvýrazněji je tento trend vidět u *Parlamentních listů*, který zveřejnil nejvyšší počet dezinformací (28), ale v poměru ke všem zveřejněním článků v daném období tvořily pouze 2,4 %. Na celkovém vzorku 15 platforem bylo ve zkoumaném období identifikováno 55 dezinformací.

Tabulka č. 20: souhrn článků na zkoumaných webech

Platforma	Počet článků	Počet dezinformačních článků	Zastoupení dezinformací (v %)
Aeronet	26	5	19,2
Sputnik	1164	0	0
AC24	185	0	0
Svět kolem nás	44	0	0
Parlamentní listy	1156	28	2,4
První zprávy	1094	2	0,1
Zvědavec	23	0	0
EUserver – NZ	13	0	0
Protiproud	41	2	4,9
Svobodné noviny	158	8	5,1

Czech Free Press	205	6	2,9
Časopis Šifra	53	2	3,8
Lajkit	92	2	2,2
E-republika	9	0	0
Svobodný vysílač	6+95	0	0

Zdroj: autor

Analýza se kromě odkrývání dezinformací zabývala i identifikací manipulativních článků. Jako manipulativní články byly označeny ty, ve kterých se autoři dopouštěli nálepkování, pomlouvání, relativizace nebo explicitně vyzývaly k volbě konkrétního kandidáta. Nejvíce manipulativních článků bylo publikováno serverem *Parlamentní listy* (143) a webem *Czech Free Press* (56). Druhá zmíněná platforma publikovala ve sledovaném období 205 článků, každý čtvrtý text tohoto webu tak byl manipulativní.

Tabulka č. 21: Souhrn dezinformačních a manipulativních článků

Platforma	Počet článků	Počet dezinformačních článků	Počet manipulativních článků
Aeronet	26	5	9
Sputnik	1164	0	4
AC24	185	0	2
Svět kolem nás	44	0	5
Parlamentní listy	1156	28	143
První zprávy	1094	2	3
Zvědavec	23	0	2
EUserver – NZ	13	0	4
Protiproud	41	2	10

Svobodné noviny	158	8	23
Czech Free Press	205	6	56
Časopis Šifra	53	2	1
Lajkit	92	2	3
E-republika	9	0	2
Svobodný vysílač	6+95*	0	0

*Svobodný vysílač sdílel šest článků, zbylých 95 odkazovalo na videa, které tento web primárně vytváří.

Zdroj: autor

Druhá výzkumná otázka se ptala na to, komu z prezidentských kandidátů mohli šířené dezinformace potenciálně uškodit nebo naopak pomoci. *V2: V čí neospěch byl dezinformační obsah publikován?*

Závěry výzkumu ukázaly, že tato otázka má zcela jednoznačnou odpověď. Pomineme-li vtip novináře Jindřicha Šídla⁴⁵, který zazněl v jeho satirickém pořadu *Šťastné pondělí*, Šídlo žertoval, že dosavadní prezident Miloš Zeman postupuje do 2. kola volby automaticky a jeho voliči nemusí k urnám v prvním kole chodit. Následně pak byly zaznamenány incidenty s letáky, obsahující tuto informaci v poštovních schránkách několika českých měst. Všechny publikované dezinformace mířily proti kandidátovi Jiřímu Drahošovi.

Třetí výzkumná otázka. *V3: Jaká byla tematika dezinformačních zpráv?*

Na základě provedené analýzy lze nejčastější narativy šířených dezinformací popsat následovně: Jiří Drahoš spolupracoval se Státní bezpečností (dále jen STB) (11 výskytů), Jiří Drahoš podporuje nelegální migraci (6 výskytů), Jiří Drahoš je kandidát *České televize* a politické strany TOP 09 a v případě vítězství jmenuje Jiří Drahoš premiérem České republiky Miroslava Kalouska (6 výskytů), Jiří Drahoš je pedofil (4 výskytů), Jiří Drahoš je zednář a *Římský klub* ovládá svět (4

---

⁴⁵ Šídlův vtip dostal bizarních rozměrů, když ministr vnitra Lubomír Metnar vydal 12. února 2018 prohlášení, ve kterém tuto zprávu označil za dezinformační kampaň (Metnar 2018).

výskyty), Jiří Drahoš chce genocidu bílých a českého národa (3 výskyty), Jiřího Drahoš ovládají zákulisní elity (2 výskyty), Jiří Drahoš považuje české občany za nesvéprávné (2 výskyty). Úsměvně pak působí často sdílená informace o falešných brýlích Jiřího Drahoše, které prý nosí, aby vypadal jako intelektuál. Drahoš nošení falešných brýlí přiznal⁴⁶ už v březnu 2017, tedy zhruba necelý rok před prezidentskou volbou. Níže jsou pro ilustraci přiloženy grafy zobrazující vyhledávání hesel, které odkazují na výše zmíněné dezinformace ve dvou nejpoužívanějších českých internetových vyhledávačích.

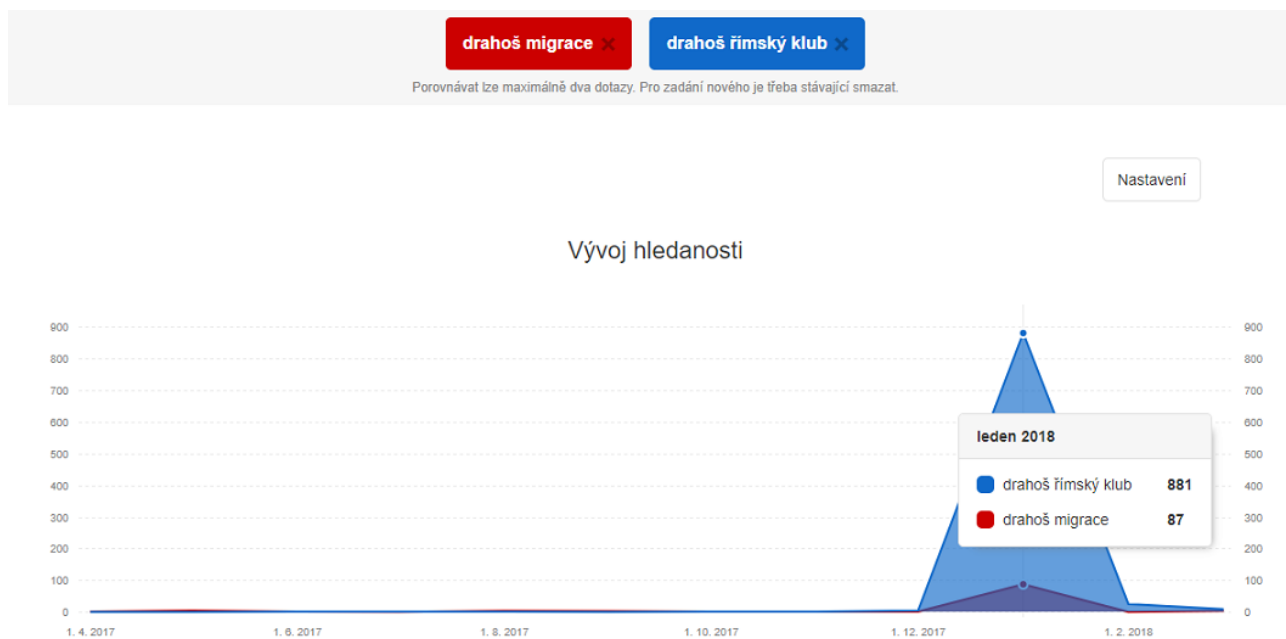
Obrázek č. 1: vyhledávání pojmů spojených s publikovanými dezinformacemi, Seznam.cz

Zdroj: Seznam Search Statistika

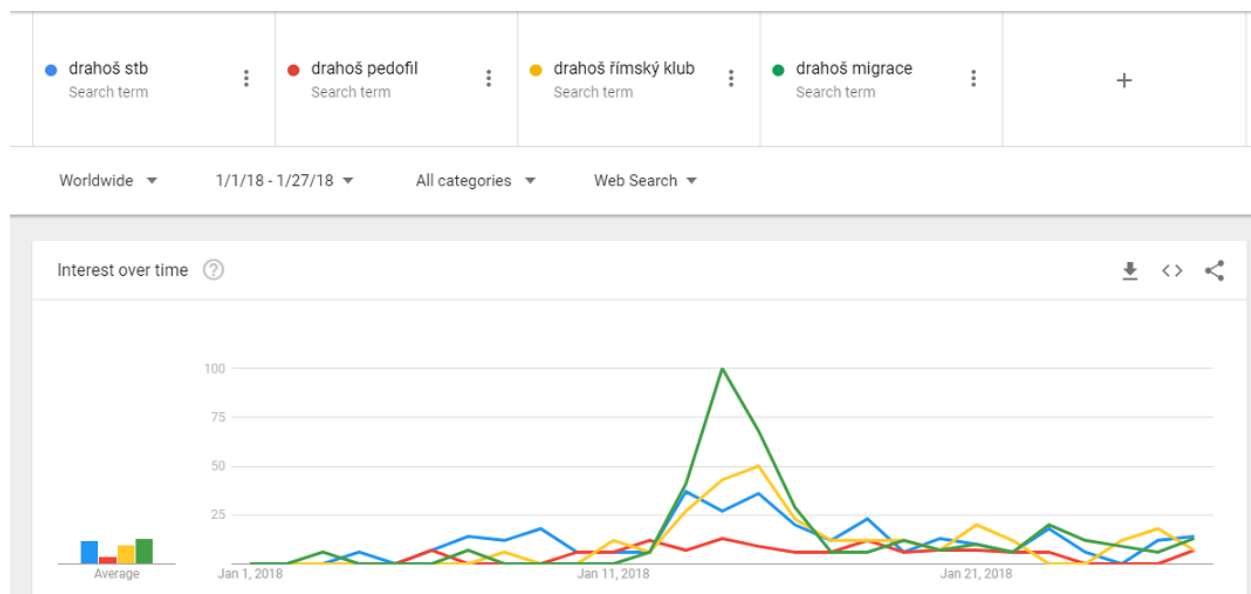
⁴⁶ Seznam Zprávy 2017.

Obrázek č. 2: vyhledávání pojmů spojených s publikovanými dezinformacemi, Seznam.cz

Zdroj: Seznam Search Statistika

Obrázek č. 3: vyhledávání pojmů spojených s publikovanými dezinformacemi, Google.cz

Zdroj: Google Trends.

3.3. Explanace dezinformací

Aeronet (www.aeronet.cz)

ID: 1 „Antidemokrat Jiří Drahoš, alias “Bas” aneb jeho utajená minulost. O věcech jako je EU a NATO se prý nemá rozhodovat v referendech. Tečka!“

Autor: Petr Cvalín

Datum: 15. leden 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

SI: 1+2+1+1+2+JD

Převzatý článek *Aeronetu* recykluje informaci o údajně spolupráci Jiřího Drahoše s komunistickou Státní bezpečností. Tuto dezinformaci šířil server již v červenci 2017. Článek připisuje Jiřímu Drahošovi krycí jméno Bas, která má zřejmě odkazovat k jeho zálibě ve zpěvu. Drahoš již dříve zveřejnil své čisté lustrační osvědčení vydané Federálním ministerstvem vnitra

v roce 1992⁴⁷ a badatelský posudek z Centra pro dokumentaci totalitních režimů, které dokládá, že se Státní bezpečností nikdy nespolečně pracoval. Druhá linka článku označuje Drahoše za nedemokratického, protože by jako prezident odmítl vypsát referendum o vystoupení České republiky z EU. Označit principiální odmítání celostátního referenda za nedemokratické je mylné. Česká republika je založena na principu zastupitelské demokracie a ta ze své podstaty referendum neaplikuje. Institut referenda nezná ani Listina základních práv a svobod, jež je součástí čl. 3 Ústavy ČR a ani samotná ústava. Ta nicméně referendum po zvážení předpokládá ve svém čl. 2 odst. 2, který zní: „ústavní zákon může stanovit, kdy lid vykonává státní moc přímo“⁴⁸. Z ústavy tedy neplyne povinnost referendum zavést. Slova o vypsání referenda prezidentem jsou rovněž mylná. Pro potřeby celostátního referenda by muselo dojít ke schválení ústavního zákona 2/3 většinou Poslanecké sněmovny. Autorem článku je člen komunistické strany Petr Cvalín.

ID: 2 „Dnes definitivně skončila nezávislost České televize, to málo, co z ní zbývalo. Generální ředitel ČT Petr Dvořák vstoupil oficiálně do politiky, podepsal výzvu proti Andreji Babišovi, kterou sepsali lidé z okolí Jiřího Drahoše a Kroměřížské výzvy! Neziskovku, která za výzvou stojí, financuje Open Society Foundations George Sorose, americká ambasáda v Praze, britská a kanadská ambasáda a fond Karla Janečka! Nový skandál jen 9 dní před 2. kolem prezidentské volby!“

Autor: neznámý

Datum: 17. leden 2018

Původní zdroj: www.aeronet.cz

SI: 1+2+2+1+2+JD

Článek konstruuje fabulace spojující neziskové organizace, politických iniciativy, Českou televizi a Jiřího Drahoše, kteří podle textu Aeronetu společně bojují proti trojici Miloš Zeman, Andrej Babiš a Svobodě a přímé demokracii Tomia Okamury (SPD). Článek je vystavěn na nepravdivých a zavádějících informacích okolo občanské výzvy *Mantinely demokracie*⁴⁹ projektu

---

⁴⁷ Jiří Drahoš.

⁴⁸ PSP.

⁴⁹ Mantinely Demokracie.

Rekonstrukce státu, jíž je mimochodem Babiš signatářem. Podle Aeronetu výzva vznikla na ambasádě amerického velvyslanectví v Praze. Dále spojuje *Kroměřížskou výzvu* a výzvu *Rekonstrukce státu* s podporou kandidáta Jiřího Drahoše na základě toho, že oba dokumenty podepsali tři lidé: Petr Pithar, Fero Fenič a Tomáš Halík. Mezi signatáři *Mantinelů demokracie* je i generální ředitel České televize (ČT). To podle Aeronetu značí, že veřejnoprávní médium není nestranné a Miloš Zeman nebude mít v prezidentské debatě s Jiřím Drahošem konané na ČT rovné podmínky. Autory výzvy *Mantinely demokracie* jsou Petr Pithart, Karel Eliáš, Marek Antoš, Lukáš Linek, Eduard Outrata, Lukáš Jelínek a experti z *Rekonstrukce státu*⁵⁰.

ID: 3 „Jiří Drahoš, který považuje občany za nesvéprávné, se podvolí nátlaku z Berlína. V roce 2015 podepsal výzvu vědců na podporu přijímání migrantů v Evropě! A kdo podepsal spolu s ním? Drahoš si na uniklé fotografii přitukává s Kalouskem na zdraví!“

Autor: Petr Cvalín

Datum: 19. leden 2018

Původní zdroj: www.aeronet.cz

SI: 1+2+1+1+2+JD

Článek pracoval se zavádějící konstrukcí a dezinterpretací. Jiří Drahoš v listopadu 2017 uvedl, že se obává možného ovlivnění voleb cizími tajnými službami. Miloš Zeman následně kritizoval Drahošovo vyjádření a sdělil, že lidé nejsou nesvéprávní, aby se dle svých slov nechali ovlivnit „jakýmiisi“ imaginárními zahraničními službami. Zemanův výrok ostře kontrastoval se závěry BIS, která na ovlivňování zahraničních, zejména ruských a čínských tajných služeb upozorňovala ve svých výročních zprávách. Nátlakem Berlína na kvóty textu patrně myslí rozhodování Evropské unie ohledně povinných kvót přijímání migrantů. Jenže Berlín České republice nic nediktuje, podle pravidel, se kterými čeští reprezentanti souhlasili bylo o kvótách možné rozhodnout většinovým hlasováním, jednomyslnost nebyla potřeba. A především, rozhodla většina členských zemí EU, nikoliv Brusel či Berlín. Druhá část článku zmiňuje, že pokud se Jiří Drahoš stane prezidentem, Česká republika zanedlouho přijme euro. Zde naráží konstrukce

---

⁵⁰ Rekonstrukce státu 2018.

na chybný předpoklad, že prezident republiky je exekutivním orgánem, který by o přijetí eura rozhodoval. A za druhé, Drahoš po celou dobu kampaně hovořil o zahájení seriózní diskuze na téma přijetí eura. Je zarytým zastáncem přijetí eura. Zároveň však zdůraznil, že nejprve je o tomto kroku potřeba diskutovat s občany a přesvědčit je o správnosti tohoto kroku. Poslední dezinformace článku naráží na výzvu *Vědci proti strachu a lhostejnosti*⁵¹. Text *Aeronetu* spojuje Výzvu s migrací, terorismem, znásilňováním, vražděním, loupení a šířením strachu a na závěr dodává, že „*tento fakt nejde vyvrátit*“. Výzva však explicitně zmiňuje, že jejím cílem je „*důrazně se vymezit proti tomu, jakým způsobem je v naší zemi rozdmýchávána a všeobecně tolerována etnická a náboženská nesnášenlivost – dopřáváním sluchu extremistickým hnutím, šířením překroucených i zcela lživých zpráv, které posilují paniku, jež ve výsledku vede k dehumanizaci lidí v nouzi, diskriminaci i k násilí z nenávisti.*“ A dále „*ti skutečně potřební musí být přijímáni a integrováni na základě individuálního a spravedlivého výběrového procesu, aniž by je předem diskvalifikovala jejich etnická či náboženská identita.*“ *Aeronet* v závěrečném odstavci píše, „*pokud se Jiří Drahoš stane prezidentem, bude zakázáno referendum*“, tato chybná úvaha a lež v jednom byla vysvětlena v ID: 1.

ID: 4 „Investigativní bomba: Letiště Ruzyně a Správa uprchlických zařízení se potají chystají na 1. migrační vlnu v ČR! České kontraktorské firmy zahájily rekonstrukce budov a staveb SUZ za účelem rozšíření ubytovacích kapacit pro očekávané uprchlíky, kteří mají dorazit do ČR po zvolení Jiřího Drahoše prezidentem! Známe veškeré detaily!“

Autor: neznámý

Datum: 19. leden 2018

Původní zdroj: www.aeronet.cz

SI: 1+2+2+1+2+JD

Článek pracuje s neexistujícím inzerátem ministerstva vnitra, který měl nabízet pracovní pozici na pražském letišti s názvem „organizační pracovník skupiny příjmu na Letišti Václava

---

⁵¹ Výzva vědců 2015.

Havla⁵². Podle textu by měl tento pracovník připravovat příchod tisíců migrantů, článek uvádí, že v prostoru terminálu 1 a 2 letiště už byly zbudovány muslimské modlitebny. Tato informace se kromě dezinformačních webů a diskuzí pod mnoha články nejrůznějších webů včetně *mimino.cz* neobjevila na žádném jiném zdroji. Zvolení Jiřího Drahoše má dle textu způsobit příchod očekávaných migrantů a rozšíření kapacit v českých uprchlických táborech. Mezi zvolením Drahoše prezidentem a příchodem migrantů není a ani nemohla být žádná kauzalita, jak bylo vysvětleno v ID:1.

ID: 5 „Fraška z Rudolfiny jako poslední šance na likvidaci Miloše Zemana. Režie ČT bude otázky kandidátům konzultovat online s poradním týmem, na Miloše Zemana je připraven kýbl „sraček⁵³“, sdělil naší redakci zdroj z Kavčích hor. Bude se řešit Mynář, vazby na Rusko a Čínu, dezinformace a Babiš. Drahoš se nebude řešit vůbec, ČT mu fandí!“

Autor: neznámý

Datum: 25. leden 2018

Původní zdroj: www.aeronet.cz

SI: 1+2+2+2+2+JD

Text, který vyšel ve čtvrtek 25. ledna, v den poslední předvolební debaty prezidentských kandidátů před druhým kolem se snaží navodit dojem, že veřejnoprávní Česká televize bude stranit Jiřímu Drahošovi. Do „redakce“ *Aeronetu* se měla údajně dostat informace o chystaném okruhu otázek a konkrétních témat, ty web shrnul jako: municí proti Zemanovi. Text dále zmiňuje, že Česká televize připravila monstr-proces proti Zemanovi maskovaný za debatu. Podle většiny mediálních odborníků byla prezidentská debata vedena nestranně. Závěrem debaty poděkoval Miloš Zeman moderátorce Witovské za nestrannou a férovou debatu. S tímto stanoviskem souhlasil i Zemanův oponent Drahoš.

---

⁵² Zajímavostí je, že text nepracuje se současným názvem letiště, ale s tím původním. *Aeronet* poskytuje v článku zdůvodnění: „*Jen pro upozornění, neuznáváme dnešní název letiště se jménem bývalého protičeského prezidenta.*“

⁵³ Pro zachování autenticity je vulgarismus v nadpisu zachován.

První zprávy (www.prvnizpravy.cz)

ID: 6 „Drahošovy ne-escape s STB“

Autor: Karel Světnička

Datum: 8. ledna 2018

Původní zdroj: www.prvnizpravy.cz

SI: 1+2+1+2+1+JD

Další z mnoha článků spojující Jiřího Drahoše a STB vysvětleného v ID 1. Autor textu Karel Světnička na závěr textu dodává, že v nejbližší době bude uveřejněno hodnocení padělků dokumentu k Drahošově minulosti. Žádný takový dokument však následně zveřejněn nikdy nebyl.

ID: 7 „Je rozdíl mezi Ústavem a Ústavou Jiřímu Drahošovi cizí?“

Autor: Karel Světnička

Datum: 15. ledna 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

SI: 1+1+1+1+1+JD

Tento text má stejného autora i stejné téma jako předcházející článek. Hlavní myšlenkou tohoto textu je zpochybňování dokumentu, který vyvrací jakoukoliv spolupráci Drahoše se Státní bezpečností.

Parlamentní listy (www.parlamentnilisty.cz)

ID: 8 „Martin Koller před prezidentskými volbami: Viděl jsem zblízka Jiřího Drahoše...“

Autor: Martin Koller

Datum: 2. leden 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

SI: 1+1+1+1+1+JD

Článek dezinformující obsah výzvy *Vědci proti strachu a lhostejnosti* a v případě vítězství Jiřího Drahoše varuje před možnou vládou s ministry Tomášem Halíkem, Dominikem Ferim, Martinem C. Putnou, Karlem Schwarzenbergem a premiérem Danielem Hermanem v čele. Nutno

dotat, že taková vláda by měla sílu 17 křesel (10 KDU-ČSL, 7 TOP 09). Koller také nazývá Drahoše socialistickým nomenklaturním pavědcem a žvanilem.

Obrázek č 4: ilustrace článku nejsdílenější dezinformace

Martin Koller před prezidentskými volbami: Viděl jsem zblízka Jiřího Drahoše...

02.01.2018 20:33

ROZBOUŘENÝ SVĚT MARTINA KOLLERA Co čeká rozbouřený svět v roce 2018? Bezpečnostní analytik Martin Koller v pravidelném textu pro [ParlamentníListy.cz](http://ParlamentniListy.cz) nabízí výhled. Se speciálním zaměřením na prezidentské volby a hlavní favority. Koller upozornil zejména na to, že zatímco Miloše Zemana neustále grilují kvůli jeho zdravotnímu stavu, je to Jiří Drahoš, kterého měl možnost vidět z bezprostřední blízkosti, kdo vypadá zchátrale jako Leonid Brežněv.

ID: 9 „Je rozdíl mezi Ústavem a Ústavou Jiřímu Drahošovi cizí?“

Autor: Karel Světnička

Datum: 12. ledna 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

SI: 1+1+1+1+1+JD

Viz. ID 7, článek nejprve vyšel na *Parlamentních listech*, *První zprávy* ho později převzaly.

ID: 10 „Nová fakta o Jiřím Drahošovi“

Autor: Petr Cvalín

Datum: 13. leden 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

SI: 1+1+1+2+1+JD

STB, krádež patentů, nulová morální integrita, podpora nelegálních migrantů, kandidát TOP 09. Cvalín shrnul takřka všechny dezinformace šířené o Drahošovi do jednoho krátkého článku. Nadto přidává informace o *Římském klubu*, spolek údajných zednářů a iluminátů, který řídí svět. Jak médiím potvrdil předseda české odnože Klubu Pavel Nováček, Jiří Drahoš byl v minulosti členem, dnes jím však již není. Historii v tomto spolku psal i Miloš Zeman, který ho v roce 1990 pomáhal v Československu zakládat. Článek rovněž spojuje Drahoše s německou kancléřkou Angelou Merkelovou, která je dle autora textu zednářkou také, což je paradoxní, protože kancléřka je reprezentantkou Křesťanskodemokratické unie a zednářské cechy v historii vždy vystupovaly v opozici proti Vatikánu.

ID: 11 „Jiří Drahoš, alias "Bas" aneb Jeho utajená minulost“

Autor: Petr Cvalín

Datum: 14. leden 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

SI: 1+2+1+1+2+JD

Stejný článek jako ID 1, původně vyšel na *Parlamentních listech*, Aeronet ho o den později převzal.

ID: 12 „Drahošovy ne-eskapády s StB?“

Autor: Karel Světnička

Datum: 8. ledna 2018

Původní zdroj: www.prvnizpravy.cz

SI: 1+2+1+2+1+JD

Sdílený článek ID 6.

ID: 13 „Ladislav Větvíčka: Teď je kritické období našich dějin, chystá se Mnichov II. Chci takovéhoho prezidenta...“

Autor: Zuzana Koulová

Datum: 10. leden 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

SI: 1+2+1+2+1+JD

Rozhovor, ve kterém dotazovaný šíří dezinformace ohledně *Výzvy vědců* a se zvolením Drahoše by prý díky hlubší integraci Evropské unie mohlo dojít k podobným událostem, které následovaly po Mnichovské konferenci v září 1938.

ID: 14 „Nenechme si ekonomicky rozvrátit republiku zvolením Drahoše“

Autor: Petr Cvalín

Datum: 19. leden 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

SI: 1+2+1+1+1+JD

Další z parafrází hrozící Miroslavem Kalouskem (TOP 09) jako premiérem České republiky v případě zvolení Drahoše prezidentem. Cvalín dále vyzdvihuje obchodní spolupráci s Ruskem a Čínou, za níž dle něj stojí prezident Zeman. Mnoho faktů, které text předkládá jsou však nesprávné. Brněnský *Zetor* a další společnosti neuzavřely díky Zemanovi smlouvy s ruskou společností *GE Aviation* na dodávku motorů a traktorů za 19 mld. korun. *Zetor* uzavřel pouze memoranda, nejde o sjednané smlouvy a není jisté, zda ke kontraktu v takové míře nakonec skutečně dojde. Cvalín chválí obchodní styk s Čínou, v březnu 2016 během návštěvy čínského prezidenta v Praze slíbil prezident, že čínská strana investuje v České republice zhruba 95 mld. Kč. V červenci loňského roku se v Praze uskutečnilo *Čínské investiční fórum*, tam se dle Zeman podepsaly dohody za 60 mld. Kč. V polovině minulého roku činily čínské investice z původních 90 mld. pouze 2 mld. Kč

ID: 15 „Klatovy – další zastávka Jiřího Drahoše“

Autor: Miroslav Kavij

Datum: 18. leden 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

SI: 1+1+1+1+1+JD

Článek obvinuje Jiřího Drahoše ze spolupráce se *Státní bezpečností* a *Římský klub* označuje za zednářské sdružení ovládající světový řád. Paradoxní je, že na údajný skartovaný spis spolupráce s STB upozorňuje člen KSČM .

ID: 16 „Která ruka vede „loutku“ Jiřího Drahoše?“

Autor: Vladislav Kopal

Datum: 21. leden 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

SI: 1+2+1+1+1+JD

Autor je člen KSČM, kterému vadí, že nezná názor Drahoše na normalizaci a spojuje ho s „*Kalouskovizí 24*“, což má být dle všeho zpravodajský kanál ČT24 veřejnoprávní televize, které je dle textu Drahoš kandidátem.

ID: 17 „Německá kancléřka Merkelová: „podporuji Drahoše“

Autor: Petr Cvalín

Datum: 21. leden 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

SI: 1+2+1+1+1+JD

Jeden z mnoha článků výrazně dezinpretující *Výzvu vědců*, Angela Merkelová podobný výrok nikdy neproněsla, kromě toho se internetem šířila jejich společná fotografie, která ale pocházela z Chemického symposia, které pořádala Akademie věd ČR v době, kdy ji Drahoš vedl, Merkelová přijela na pozvání Akademie věd jako bývalá kvantová chemička.

ID: 18 „Petr Cvalín (KSČM): Nová fakta o Jiřím Drahošovi“

Autor: Petr Cvalín

Datum: 15. leden 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

SI: 1+1+1+2+1+JD

Recyklovaný článek ID 10, který vyšel nejprve 13. ledna a podruhé o dva dny později.

ID: 19 „Jiří Vyvadil: Jak je to s tou Vaší pedofilií, pane Drahoši? Má v tom prsty Putin?“

Autor: Jiří Vyvadil

Datum: 15. leden 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

SI: 1+2+1+1+1+JD

Vyvadil obviňuje Drahoše ze spolupráce s STB a v nadpisu spojuje Jiřího Drahoše s pedofilií. V průběhu kampaně šlo o hojně šířenou dezinformaci napříč weby a sociálními sítěmi. Nikdy se pro toto tvrzení nenašel jediný důkaz, ba ani žádné podezření.

ID: 20 „*Jiří Drahoš, který považuje občany za hlupáky, se podvolí nátlaku z Berlína*“

Autor: Petr Cvalín

Datum: 16. leden 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

SI: 1+2+1+1+2+JD

Článek ID 3, který později převzal Aeronet.

ID: 21 „*Jiřina Holotová: Odpoví mi profesor Drahoš, zda je členem Římského klubu?*“

Autor: Jiřina Holotová

Datum: 17. ledna 2018

Původní zdroj: www.svobodnenoviny.eu

SI: 1+1+1+1+1+JD

Stejné téma jako v článku ID 10, text byl převzat z webu *Svobodné noviny*.

ID: 22 „*Jiří Drahoš, který považuje občany za nesvéprávné, se podvolí nátlaku z Berlína*“

Autor: Petr Cvalín

Datum: 18. leden 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

SI: 1+2+1+1+2+JD

Další recyklace článku ID 3 a ID 20.

ID: 23 „*Postoj neslušného člověka a vlastizrádce*“

Autor: Drahomír Jurajda

Datum: 20. leden 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

Index: 1+1+1+1+1+JD

Text spojuje Drahoše se spolupráci s STB

ID: 24 „*Volba Drahoše je hlas pro genocidu českého národa, varuje sociolog Hampl. Až tento člověk odhalí své skutečné názory, lidé budou koukat, co je to za extremistu*“

Autor: Jiří Hroník

Datum: 19 leden 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

SI: 1+2+1+1+1+JD

Druhý rozhovor *Parlamentních listů*, ve kterém zazněly dezinformace na adresu Jiřího Drahoše, tentokrát s Petrem Hamplem. Hamplovu tezi, že hlas pro Drahoše je hlasem pro genocidu českého národa nejde brát ani jako nadsázku.

ID: 25 „*Likvidace Zemana a posléze Babiše ve prospěch zahraničních zájmů. Drahoš mezi řádky otevřeně říká, o co mu jde. Vytáhne nějakého nového poslušného Nečase, varuje expert Koller*“

Autor: Martin Koller

Datum: 15. leden 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

SI: 1+2+1+1+1+JD

Text varuje před možným přílivem milionů uprchlíků, jejichž je Drahoš přívržencem, Drahoš by měl dle Kollera snahu zlikvidovat Andreje Babiše a premiérem jmenovat Miroslava Kalouska. Tedy člena strany, jež má ve Sněmovně sedm z dvou set křesel.

ID:26 „*Karel Gott se jednoznačně vyjádřil, koho bude volit za prezidenta*“

Autor: Radim Panenka

Datum: 12. leden 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

SI: 1+1+1+2+2+JD

Nadpis článku sice explicitně žádného kandidáta nejmenuje, v textu článku je však věta, „*Legendární Karel Gott bude volit Miloše Zemana. Vyplývá to z jeho vyjádření, které poskytl*

nejčtenějšímu českému deníku Blesk.“ Tuto informaci pronesl později i Miloš Zeman. Proti tomuto se však sám zpěvák ohradil.

ID: 27 „Jiří Vyvadil: Čeká nás krutý mráz z Berlína a Paříže. Potřebujeme tvrdého Zemana a ne kývače Drahoše...“

Autor: Jiří Vyvadil

Datum: 22. leden 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

SI: 1+2+1+2+1+JD

Vyvadil mluví v článku o Drahošovi jako o spolupracovníkovi STB a poklonkovači, jež bude plnit příkazy Angely Merkelové a Bruselu. Dalo by se předpokládat, že Vyvadil jako bývalý senátor bude vědět, že rozhodnutí přijatá Evropskou unií jsou rozhodnutí přijatá členskými státy Unie, tedy i Českou republikou a že Česká republika je parlamentní demokracií. Prezident z výkonu své funkce nemá na takováto rozhodnutí žádný exekutivní vliv.

ID:28 „Drahoš, loutka cizích zájmů s falešnými brýlemi. Martin Koller odkrývá, kdo všechno za ním stojí“

Autor: Martin Koller

Datum: 24. leden 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

SI: 1+2+1+2+1+JD

Kromě mnoha pohybných konstrukcí okolo financování kampaně Drahoše Koller zmiňuje dvě na dezinformačních serverech medializovaná témata, STB a údajnou Drahošovu pedofilii.

ID: 29 „Veřejnosti je jedno, co je Drahoš ve skutečnosti zač?“

Autor: Karel Světnička

Datum: 24. leden 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

SI: 1+1+1+2+1+JD

Text hovořící o spolupráci Jiřího Drahoše s STB.

ID: 30 „V TÉTO PREZIDENTSKÉ VOLBĚ JDE O EXISTENCI NAŠÍ ZEMĚ“

Autor: Vladimíra Vítová, Jaroslav Tichý

Datum: 24. leden 2018

Původní zdroj: www.aliancens.cz

SI: 1+1+1+2+1+JD

Text dvou autorů, který v Drahošovi vidí potenciálního likvidátora české země, který chce přijmout vlnu islámských migrantů, kteří jsou na doslova na našich hranicích, vyvolat válku s Ruskem a sestavit vládu v čele s Miroslavem Kalouskem.

ID: 31 „Jarošová (SPD): Volba prezidenta očima matky“

Autor: Monika Jarošová

Datum: 25. leden 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

SI: 1+1+1+2+1+JD

Poslankyně Parlamentu dezinformuje obsah výzvy *Vědci proti strachu a lhostejnosti*.

ID: 32 „Petr Hampl: Eurodemokracie v sedmi obrazech“

Autor: Petr Hampl

Datum: 26. ledna 2018

Původní zdroj: www.protiproud.cz

SI: 1+1+1+2+1+JD

Sdílený článek ID 36 publikovaný na webu *Protiproud*.

ID: 33 „Prezidentem ČR musí být vlastenec odmítající další demontáž suverenity země“

Autor: Tomio Okamura

Datum: 26. ledna 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

SI: 1+1+1+2+1+JD

Místopředseda Poslanecké sněmovny označuje v textu Jiřího Drahoše jako „vítače“ nelegálních migrantů.

ID: 34 „Senátor Doubrava se neudržel: Drahoš si nadělal do gatí při představě, jak ho Zeman v debatách drtí. A Halík je intelektuální inkvizitor. Při zaslechnutí jeho jména je mi na zvracení“

Autor: Olga Böhmová

Datum: 20. ledna 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

SI: 1+1+1+1+1+JD

Senátor v rozhovoru pro *Parlamentní listy* vyjadřuje pochybnosti o odbornosti Jiřího Drahoše jako vědce a zpochybňuje jeho čisté lustrační osvědčení, aniž by předložil důkazy.

ID: 35 „Proč je pro mě prof. Drahoš nevolitelný“

Autor: František Petřík

Datum: 20. ledna 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

SI: 1+1+1+1+1+JD

Další variace dezinformace *Výzvy vědců*.

Protiproud (www.protiproud.cz)

ID: 36 „Prezidentské volby začínají: Poučení z kampaně Jiřího Drahoše. Prý to také zvládneme. Eurodemokracie v sedmi obrazech. Sprostě urážet je výsadou "slušného" tábora. Kandidatura Kontejneru je chybou systému“

Autor: Petr Hampl

Datum: 26. ledna 2018

Původní zdroj: www.protiproud.cz

SI: 1+1+1+2+1+JD

Obrázek č. 5: ilustrace článku třetí nejsdílenější dezinformace

Prezidentské volby začínají: Poučení z kampaně Jiřího Drahoše. Prý to také zvládneme. Eurodemokracie v sedmi obrazech. Sprostě urážet je výsadou "slušného" tábora. Kandidatura Kontejneru je chybou systému

Diskuse Tisk článku Poslat e-mailem Doporučit 277

26. 1. 2018

Zdroj: autor

Autor textu Petr Hampl, který působil v uskupeních jako Blok proti islamizaci nebo Alternativa pro Českou republiku. V článku dochází k závěru, že Drahoš odmítá jakékoliv tvrdé omezení na příliv migrantů do vlastní země, ochrana hranic vlastní země je pro něj absolutně nepřijatelná, islám pokládá za v zásadě dobrý a mírumilovný, jeho postupné prosazování v českých zemích za obohacující. Text je festivalem lži spojující Drahoše s postoji, které nikdy neřekl nebo se kterými se minimálně na veřejnosti neztotožňoval během celé kampaně.

ID: 37 „Žhavá kauza Římský klub: Jaké má poslání? Výroční zpráva prozradí. Starý svět odsouzen k zániku? Hraběcí rady akademiků: Zrušit hranice, nerodit, převychovat mládež. Vstříc Novému světovému řádu.“

Autor: Radim Lhoták

Datum: 24. ledna 2018

Původní zdroj: www.protiproud.cz

SI: 1+2+1+2+2+JD

Obrázek č. 6: ilustrace článku druhé nejsdílenější dezinformace

Žhavá kauza Římský klub: Jaké má poslání? Výroční zpráva prozradí. Starý svět odsouzen k zániku? Hraběcí rady akademiků: Zrušit hranice, nerodit, převychovat mládež. Vstříc Novému světovému řádu

[Diskuse](#) [Tisk článku](#) [Poslat e-mailem](#) [Doporučit 311](#)

24. 1. 2018

Zdroj: autor

Konspirační článek o délce eseje varuje před zhoubou *Římského klubu*, jehož cílem je dle autora článku Radima Lhotáka snížit natalitu bílé populace, vytvořit nekulturní, genderově neutrální a universalisticky rozplizlou společnost. Výroční zprávy Klubu označuje za moderní *Protokoly mudrců*, které byly ovšem antisemitských plagiátem vytvořeným za počátku 20. století v carském Rusku. Lhoták v textu implicitně prezentuje Drahoše jako představitele těchto hodnot.

Svobodné noviny (www.svobodnenoviny.eu)

ID: 38: „Odpoví mi profesor Drahoš, zda je členem Římského klubu?“

Autor: Jiřina Holotová

Datum: 11. ledna 2018

Původní zdroj: www.svobodnenoviny.eu

SI: 1+1+1+1+1+JD

Původní článek ID 21, který později převzali *Parlamentní listy*

ID: 39: Drahošovy ne-escape dady s STB

Autor: Karel Světnička

Datum: 9. ledna 2018

Původní zdroj: www.prvnizpravy.cz

SI: 1+2+1+2+1+JD

Sdílený článek ID 6.

ID: 40 „Je rozdíl mezi Ústavem a Ústavou Jiřímu Drahošovi cizí?”

Autor: Karel Světnička

Datum: 15. leden 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

SI: 1+1+1+1+1+JD

Sdílený článek ID 7 a 9.

ID: 41 „Nela Lisková: Zvolení Drahoše by znamenalo zavírání vlastenců, občanskou válku a invazi statisíců muslimů“

Autor: Nela Lisková

Datum: 18. leden 2018

Původní zdroj: www.svobodnenoviny.eu

SI: 1+2+1+1+1+JD

Nadpis článku je vypovídající. Autorka v textu zmiňuje, že Drahoš usiluje o islamizaci Evropy čili superholokaustu a likvidaci bílých.

ID: 42 „Zvolení Drahoše by znamenalo zavírání vlastenců, občanskou válku a invazi statisíců muslimů.“

Autor: Nela Lisková

Datum: 19. leden 2018

Původní zdroj: www.svobodnenoviny.eu

SI: 1+2+1+1+1+JD

Recyklace článku ID 41, který stejný server zveřejnil o den dříve.

ID: 43 „Jak je to s tou Vaší pedofilií, pane Drahoši? Má v tom prsty Putin?“

Autor: Jiří Vyvadil

Datum: 17. leden 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

SI: 1+2+1+1+1+JD

Sdílený článek ID 19.

ID: 44 „Německá kancléřka Merkelová: Podporuji Drahoše“

Autor: Petr Cvalín

Datum: 24. ledna 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

SI: 1+2+1+1+1+JD

Sdílený článek ID 17.

ID: 45 „Miroslav Pořízek: Rozhodně odmítněme kandidáta České televize, kavárny a Kalouska“

Autor: Miroslav Pořízek

Datum: 25. leden 2018

Původní zdroj: www.ceskenarodnilisty.cz

SI: 1+1+1+2+2+JD

Několikátá variace článku o neobjektivnosti veřejnoprávní České televize, podobně jako u ID 2 a 5.

Czech Free Press (www.czechfreepress.cz)

ID: 46 „Kněz Halík je profesionální lhář. Koho on prosazuje za prezidenta, ten s ním sdílí jeho program“

Autor: Pavel Ebenauer

Datum: 26. leden 2018

Původní zdroj: www.czechfreepress.cz

SI: 1+1+1+2+1+JD

Text zmiňuje témata jako, kdo volí Drahoše, volí islamizaci, totalitu, zbavuje národ svobody slova a smrt národa.

ID: 47 „Nová fakta o Jiřím Drahošovi“

Autor: Petr Cvalín

Datum: 14. leden 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

SI: 1+1+1+2+1+JD

Sdílený článek ID 10.

ID: 48 „Mohlo by vás zajímat“

Autor: Miroslav Petr

Datum: 21. leden 2018

Původní zdroj: www.czechfreepress.cz

SI: 1+1+1+1+1+JD

Článek o údajné spolupráci Jiřího Drahoše se *Státní bezpečností*.

ID: 49 „Mimořádná zpráva: povolala Česká televize speciální vůz na pomoc Drahošovi s psychology a poradci napojené na sluchátko Drahoše a Witowské“

Autor: neznámý

Datum: 25. leden 2018

Původní zdroj: www.skrytapravda.cz

SI: 1+2+2+2+1+JD

Dezinformace zpochybňující nestrannost *České televize*, stejné téma jako u článku ID 16 a 45.

ID: 50 „Dnes definitivně skončila nezávislost České televize“

Autor: neznámý

Datum: 18. leden 2018

Původní zdroj: www.aeronet.cz

SI: 1+2+2+1+2+JD

Sdílený článek ID 2.

ID: 51 „Je rozdíl mezi Ústavem a Ústavou Jiřímu Drahošovi cizí?“

Autor: Karel Světnička

Datum: 15. leden 2018

Původní zdroj: www.parlamentnilisty.cz

SI: 1+1+1+1+1+JD

Sdílený článek ID 7, 9 a 40.

Časopis Šifra (www.casopis-sifra.cz)

ID: 52 „Dezinformace kolem voleb: Římský klub, jehož členem je Jiří Drahoš, je údajně jen „diskusní kroužek“. Profesor volá po zavedení geneticky modifikovaných potravin, které jsou podle něj „jedinou nadějí“. Lidem prý prospívají“

Autor: Milan Vidlák, Jan Běhůnek

Datum: 27. leden 2018

Původní zdroj: www.casopis-sifra.cz

SI: 1+2+1+2+2+JD

Obrázek č. 7: ilustrace článku čtvrté nejsdílenější dezinformace

Dezinformace kolem voleb: Římský klub, jehož členem je Jiří Drahoš, je údajně jen „diskusní kroužek“. Profesor volá po zavedení geneticky modifikovaných potravin, které jsou podle něj „jedinou nadějí“. Lidem prý prospívají

27.1.2018

Šifra č. 04/2018: Peníze nad zlato?

Zdroj: autor

Obdobné konspirační dezinformace jako v případě ID 37. Jiří Drahoš už navíc členem Klubu není.

ID: 53 „Jiří Drahoš vytýká prezidentu Zemanovi, že je prezidentem „dolních deseti milionů občanů“. Sebevražda v přímém přenosu? Dala Česká televize profesorovi otázky předem?“

Autor: Milan Vidlák

Datum: 26. leden 2018

Původní zdroj: www.casopis-sifra.cz

SI: 1+2+1+2+2+JD

Další variace dezinformace o neobjektivnosti *České televize*, podle které znal Jiří Drahoš otázky, které mu moderátorka předvolební debaty Světlana Witovská předem. Podobné téma jako u článků ID 16, 45 a 49.

Lajkit (www.lajkit.cz)

ID: 54 „Drahoš se v německém tisku hrdě hlásí k přijímání migrantů! Ale Čechům tvrdí opak!“

Autor: neznámý

Datum: 25. leden 2018

Původní zdroj: www.lajkit.cz

SI: 1+2+2+2+2+JD

Článek dezinformuje článek německého deníku *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. Periodikum psalo o Drahošovi jako o proevropském, intelektuálním a městském kandidátovi, který mluví o přijímání uprchlíků. *Lajkit* však píše, že německý deník usvědčuje Drahoše ze lhaní a manipulací.

ID: 55 „Někdo maže videa ukazující, že Drahoš chce přijmout tisíce muslimských uprchlíků! Bojí se reakce občanů?!“

Autor: neznámý

Datum: 24. leden 2018

Původní zdroj: www.lajkit.cz

SI: 1+2+2+2+2+JD

Obrázek č. 8: ilustrace článku páté nejsdílenější dezinformace

Někdo maže videa ukazující, že Drahoš chce přijmout tisíce muslimských uprchlíků! Bojí se reakce občanů?!

By Redakce | led 24, 2018 | Print | Email

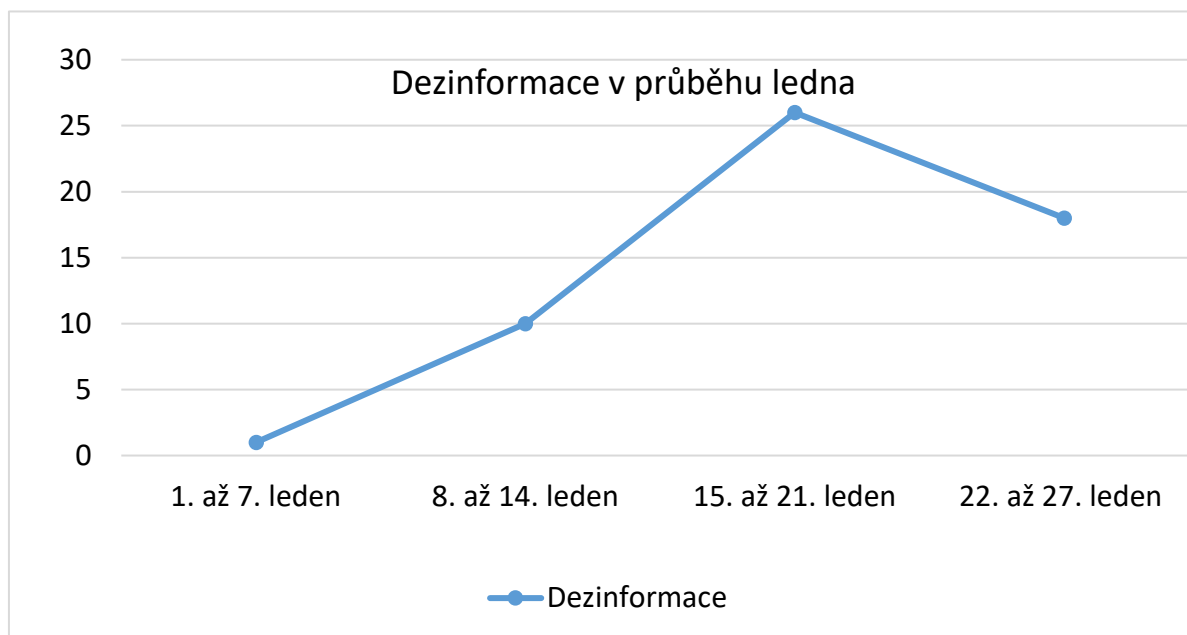
Zdroj: autor

Článek manipuluje výrok Jiřího Drahoše, který v červnu 2017 pronesl při setkání Kolegia Paměti národa v pražské Lucerně. „Přijmout tady nějakých 2 600 z bezpečnostního hlediska prověřených uprchlíků nebo migrantů by neměl být žádný problém⁵⁴.

---

⁵⁴ Kopecký 2017.

Tabulka č. 22: počet publikovaných dezinformací v průběhu času

Zdroj: autor

3.4 Dosah dezinformací

Čtvrtá, poslední výzkumná otázka zjišťovala, jaký měly dezinformace dosah. *V4: Jaký měly dezinformace potenciální dosah?* Zjistit exaktní číslo, ke kolika lidem se dezinformace dostala, asi nebude nikdy úplně možné. Na základě návštěvnosti zkoumaných webů a šíření dezinformací skrze sociální síť facebook a twitter dostaneme alespoň přibližný obraz o jejich dosahu. Data jsou aktuální k 20. únoru 2018.

Tabulka č. 23: interakce na sociálních sítích Aeronetu

Aeronet*	Interakce na facebooku	Interakce na twitteru
ID: 1	X	2
ID: 2	X	7
ID: 3	X	4
ID: 4	X	5
ID: 5	X	14

*Aeronetu byl v únoru facebookový profil zablokován

Zdroj: autor

Tabulka č. 24: interakce na sociálních sítích Prvních zpráv

První zprávy	Interakce na facebooku	Interakce na twitteru
ID: 6	X	X
ID: 7	X	X

Zdroj: autor

Tabulka č. 25: interakce na sociálních sítích Parlamentních listů

Parlamentní listy	Interakce na facebooku	Interakce na twitteru
ID: 8	278	X
ID: 9	X	X
ID: 10	X	X
ID: 11	X	X
ID: 12	X	X
ID: 13	X	X
ID: 14	X	X
ID: 15	X	X
ID: 16	X	X
ID: 17	X	X

ID: 18	X	X
ID: 19	X	X
ID: 20	X	X
ID: 21	X	X
ID: 22	X	X
ID: 23	X	X
ID: 24	X	X
ID: 25	X	X
ID: 26	X	X
ID: 27	X	X
ID: 28	X	X
ID: 29	X	X
ID: 30	X	X
ID: 31	X	X
ID: 32	X	X
ID: 33	X	X
ID: 34	X	X
ID: 35	X	X

Zdroj: autor

Tabulka č. 26: interakce na sociálních sítích Protiproudu

Protiproud	Interakce na facebooku	Interakce na twitteru
ID: 36	138	6
ID: 37	228	3

Zdroj: autor

Tabulka č. 27: interakce na sociálních sítích Svobodných novin

Svobodné noviny	Interakce na facebooku	Interakce na twitteru
ID: 38	X	X
ID: 39	X	X
ID: 40	X	X
ID: 41	X	X
ID: 42	X	X
ID: 43	X	X

Zdroj: autor

Tabulka č. 28: interakce na sociálních sítích Czech Free Pressu

Czech Free Press	Interakce na facebooku	Interakce na twitteru
ID: 44	11	X
ID: 45	X	X
ID: 46	11	X
ID: 47	X	X
ID: 48	X	X
ID: 49	X	X
ID: 50	X	X
ID: 51	X	X

Zdroj: autor

Tabulka č. 29: interakce na sociálních sítích Šifry

Časopis Šifra	Interakce na facebooku	Interakce na twitteru
ID: 52	193	X
ID: 53	59	X

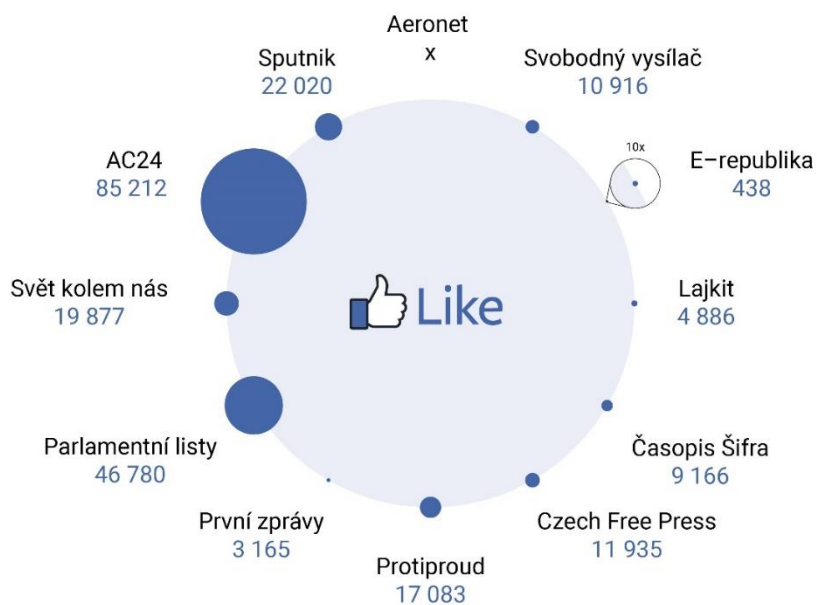
Zdroj: autor

Tabulka č. 30: interakce na sociálních sítích Lajkitu

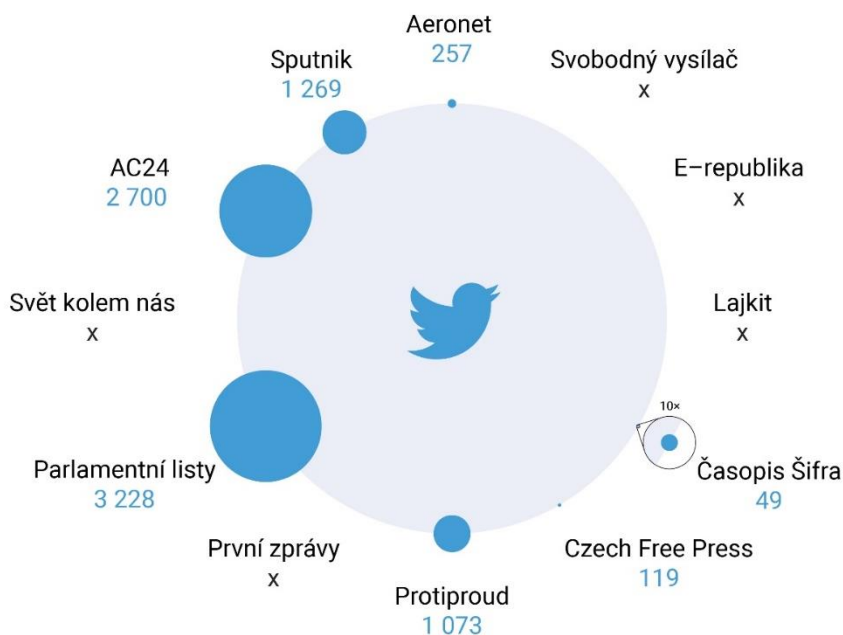
Lajkit	Interakce na facebooku	Interakce na twitteru
ID: 54	X	X
ID: 55	172	X

Zdroj: autor

Obrázek č. 9: počet fanoušků na sociální síti facebook (data jsou aktuální k 15.2. 2018)

Obrázek č. 10: počet fanoušků na sociální síti twitter (data jsou aktuální k 15. 2. 2018)

Z výše uvedených zjištění jasně vyplývá, že zkoumané platformy sociálních sítí využívaly pouze v malé míře. Nejsdílenější dezinformací se stal článek Martina Kollera z 2. ledna 2018 s 278 interakcemi. O řád nižší počty interakcí lze pak nalézt také u dezinformací sdílených serverem *Protiproud*. Většině dezinformací se dostalo pouze malého počtu sdílení nebo nebyly sdíleny vůbec. Např. u *Parlamentních listů* byl tento fakt způsoben tím, že větší část publikovaných dezinformací pochází ze sekce z „z profilů“, jejíž autoři nejsou obvykle kmenovými autory portálu, nicméně tyto zprávy se objevují přímo na hlavní stránce webu. Některé další servery, jako například AC24.cz (viz. obrázek č. 10) mají velmi početnou fanouškovskou základnu. I když pozornost tohoto webu necílila na prezidentské volby, rozhodně nejde tento web považovat za irelevantní, co se dezinformační scény týče.

ZÁVĚR

Tato diplomová práce se věnovala obrazu dezinformací v českém veřejném prostoru. Na příkladu 15 vybraných platforem považovaných odborníky za dezinformační, autor provedl analýzu obsahových sdělení s primárním cílem identifikovat dezinformace vztahující se k prezidentským volbám, které se uskutečnily v lednu 2018. Na vzorku 4269 článků identifikoval autor 55 dezinformací. Ve všech případech dezinformační servery dehonestovaly jediného konkrétního kandidáta, kterým byl Jiří Drahoš. Nejčastěji šířenými dezinformacemi okolo kandidáta Drahoše byla jeho údajná spolupráce s komunistickou *Státní bezpečností*, informace, že je kandidátem *České televize* a poslance Miroslava Kalouska, falešné zprávy o jeho podpoře nelegální migrace, jeho pedofilii a zednářství.

Použití dezinformačních článků bylo identifikováno na osmi z 15 zkoumaných platformách, nejčastějším nosičem dezinformací byl web *Parlamentní listy*. Alarmující je, že tři z 55 dezinformací publikovali členové Parlamentu České republiky, v jednom případě se dokonce jednalo o místopředsedu dolní komory Tomia Okamuru. Fakt, že se dezinformace neobjevily na všech testovaných webech nemusí nutně znamenat, že je nelze považovat za dezinformační, protože tato analýza cílila pouze na dezinformace týkající se prezidentských kandidátů. Některé ze zkoumaných webů se věnují spíše zahraniční politice, jiné zase nepřikládaly prezidentským volbám takovou důležitost, aby o nich referovaly. Největší koncentrace dezinformací v poměru k počtu publikovaných článků ve zkoumaném období byla identifikována na *Aeronetu*. Identifikované dezinformace se mohly šířit i na dalších webech, které do analýzy nevstoupily. Ve veřejném prostoru se v období předvolební kampaně objevilo i několik dalších dezinformací, žádnou z nich však zkoumané platformy nezveřejnily. Pro pořádek je nutné je uvést, šlo o dezinformace, které měly poškodit Miloše Zemana a upozorňovaly na to, že současný prezident trpí rakovinou nebo že mu byla amputována noha.

Diplomová práce identifikovala roli proruské dezinformační kampaně v České republice a představila metody a vzory, které aplikuje. Označení proruská dezinformační kampaň může leckterému čtenáři připadat jako poněkud křehká konstrukce a samotná analýza dezinformace s ruským vlivem v žádné souvislosti explicitně nezmiňuje. Zevrubné zkoumání tohoto fenoménu překračuje hranice této práce, pro toto označení však existují těžko zpochybnitelné argumenty.

V každoročních výročních zprávách BIS nalezneme informace o operativní činnosti ruského informačního působení. Narativ kremelské zahraniční politiky zapadá do rámců témat, které se na dezinformačních serverech objevují, jde např. o kritiku mezinárodních institucí NATO a EU nebo kritiku liberální demokracie a jejích hodnot. U několika serverů se podařilo prokázat, že jsou skrze bílé koně placeny ruskými penězi. Viditelná je neobjektivita ve zpravodajském referování o Rusku a naopak na druhé straně o Západu. Očividná servilita autorů vůči Rusku je pak už jen špičkou ledovce. Strategie dezinformátorů cílí na společenské body zlomu, na kterých se štěpí názory občanů. Šíření dezinformací může mít v krátkodobém i dlouhodobém horizontu vliv nejen na domácí politické události, ale rovněž na zahraničněpolitické směřování České republiky a její budoucnost v NATO a v Evropské unii. Vzhledem k nezpochybnitelnému ekonomickému, bezpečnostnímu a politickému rozvoji, který Česká republika od vstupu do těchto dvou institucí učinila je víc než nebezpečné, aby se osud nedostal do rukou dezinformátorů.

Text pracoval s pojmem dezinformace jako s nástrojem moderních propagandistů. Postupy, které původci dezinformací používají, recyklují metody sovětských tajných služeb a armády a využívají technologických instrumentů 21. století s cílem ovlivnit sdělení informace ve svůj prospěch. Současní dezinformátoři necílí na publikum pomocí klasické propagandy reprezentované černobílým viděním světa a zdůrazňováním vlastních kvalit. Nesoustředí se na pravolevé pojetí politiky, na komunisty a kapitalisty. Namísto toho se snaží pokřivovat pravdu, podkopávat racionalitu, šířit chaos a strach, narušovat demokratický řád, vytvářet pocit nestability, nejistoty a v maximální míře útočit na lidské emoce. Upozorňuje na nedostatky Západu a jeho institucí, relativizuje fakta, aby občané necítili žádnou oporu a byli uvedeni do nejistoty a nedůvěry. Útočí na menšiny a vytahuje prapor nacionalismu. V takovém podhoubí se dezinformacím daří nejvíce. Podle již zmíněného průzkumu agentury *STEM* vyplývá, že nejvíce dezinformovány jsou skupiny obyvatel ve věku nad 60 let. To potvrzuje expert na dezinformace Kamil Kopecký, podle kterého prostřednictvím emailů nejvíce dezinformace šíří lidé v kategorii 55 let plus. Ovlivňují tak především svoji věkovou skupinu (Golis 2018). Roli hraje také vzdělání, mezi lidmi se základním vzděláním se podle závěrů *STEM* nachází takřka třetina těch, kteří jsou dezinformováni.

Úvodní teoretická kapitola práce byla věnována terminologii propagandy, která poskytuje potřebné informační zázemí k pochopení fenoménu dezinformací. Teoretická část byla doplněna o vysvětlení konceptů fake news, informační a hybridní války, již jsou dezinformace nedílnou součástí. Informační válka se stává standardním nástrojem armád po celém světě. Využití metod tohoto typu boje na rozdíl od konvenčního vedení války nemusí brát ohled na mezinárodní právo a je právem považováno za prvek formy hybridní války. Informace jsou zbraně, které sice nestřílejí, ale dokážou zasáhnout cíl. Jeden ze sekundárních cílů, které si autor textu na počátku práce vytyčil bylo poskytnout návod, jak dezinformace odhalit. Teoretická část práce nabízí několik triviálních postupů, jak dezinformaci na základě naplnění několika znaků odhalit. Kromě toho se většina dezinformačních webů profiluje nápadně dlouhými titulky, často doplněnými jednotkami vykřičníků nebo otazníků, na základě těchto podobností lze dezinformační článek rozeznat. Nadpisy článků vykazují nápadnou analogii a často se v nich objevují termíny jako „nebrat si servítky“, „nová fakta“, „diktát Bruselu“, „diktát Berlína“, „pátá kolona“, „bez politické korektnosti“, „bít na poplach“, „investigativní bomba“ nebo slogany „toto vás zaručeně dostane, pobouří či šokuje“.

Na první pohled se může zdát, že prezidentským volbám nebyla na zkoumaných dezinformačních platformách upřena tak velká pozornost. Jak bylo ale nastíněno v teoretické části, prolínání zábavného obsahu s dezinformacemi týkající se politiky je jedním z obecných znaků dezinformačních strategií.

Největší limit předložené práce je v omezeném počtu serverů, které byly do analýzy zahrnuty. Komplexní analýza by zahrnovala zhruba padesátku nejvýznamnějších českých dezinformačních webů v kombinaci s využitím profesionálních nástrojů jako např. *Vision Semantics* apod., které pracují s big data. Na druhou stranu tento výzkum zkoumal většinu z nejzásadnějších dezinformačních webů a analyzoval celkem 4364 článků. V některých případech byla diskutabilní hranice mezi tím, který článek označit za manipulativní, a který už za dezinformační. Autor práce inklinoval k tomu, aby jako dezinformační identifikoval pouze takové články, jejichž obsah se zakládal na dezinformaci, která šla buď vyvrátit fakty anebo její obsah bylo natolik vymyšlený, že pro její podporu neexistovaly žádné důkazy. Články, ve kterých se objevily osobní názory a nálepkování byly označeny pouze jako manipulativní.

Zajímavou možností prohloubení výzkumu dezinformací a fake news nabízí propojení s výzkumy z oblasti sociologie, respektive psychologie v českém prostředí, které zkoumají, proč dezinformace vyvolávají u některých skupin obyvatel takovou popularitu a proč k nim tyto skupiny inklinují a věří jejich obsahu. Výzkum akademiků z *M.I.T.* potvrdil, že falešné zprávy se na twitteru šíří 10x až 20x rychleji než fakta a mají o 70 % větší šanci, že budou sdíleny⁵⁵.

Specifickým fenoménem pak jsou uzavřené facebookové skupiny (např. *Českoslovenští vojáci v záloze* nebo *Přátelé Ruska v České republice*), do kterých obvykle lidé vstupují, aby si utvrdili svůj světonázor se stejně smýšlejícími sympatizanty. Tyto skupiny bývají ve svém obsahu díky zdánlivé uzavřenosti velmi radikální a nebezpečné. Redaktoři webu *Aktuálně.cz* prošli digitální stopy poslanců SPD a zjistili, že minimálně čtyři⁵⁶ z nich jsou členy více než tří proruských a dezinformačních skupin. Algoritmus facebooku je nastaven tak, aby vám podsouval obsah, který je uživateli na základě předchozích hledání a lajkování blízký. V takto nastaveném prostředí pak může ad absurdum dojít k možnosti, že jiné než dezinformační zprávy na facebooku uživatel nevidí.

Rozvoj technologií a sociální sítě v mnohém předběhly schopnosti lidského mozku a především naše kognitivní schopnosti chápání toho, co se ve virtuálním prostředí odehrává. Důsledky nám docházejí se zpožděním a mozek některé tyto vjemy není schopen přijímat. Podobně je na tom sofistikovaná propaganda, které na nás útočí, pryč je jednoduchá propagace 20. století, kterou čtenář se základním stupněm kritického myšlení dokázal rozlišit. Žijeme ve světě, kde narativ hraje větší roli než fakta, kde emoce převládají nad debatou a kde algoritmy štěpí náš pohled na svět (Patrikarakos 2017: 225). V kybernetickém světě se může stát propagandistou a dezinformátorem takřka každý. Virtuální prostor více či méně odráží realitu fyzického světa.

---

⁵⁵ Výzkum zkoumal přes 126 tis. „kaskád“ sdílení (Dizikes 2018).

⁵⁶ Šlo o poslance Moniku Jarošovou, Radka Kotena, Karlu Maříkovou a Lubomíra Volného (Poljakov et al. 2017).

Seznam literatury a pramenů:

Abramson, Jill. „Alternative facts' are just lies, whatever Kellyanne Conway claims“ *The Guardian*, 24. 1. 2017 (online). Dostupné z: <<https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/jan/23/kellyanne-conway-alternative-facts-lies/>> (7. 2. 2018)

Allcott, Hunt, Matthew, Gentzkow. 2017. „Social Media and Fake News 2017.“ *Journal of Economic Perspectives* (31) 2: 211-236. Dostupné z: <<https://people.stanford.edu/gentzkow/sites/default/files/fakenews.pdf>> (28. 3. 2018)

Alvarez, Barbara. „Public Libraries in the Age of Fake News“ *Public Libraries Online*, 11. 1. 2017 (online). Dostupné z: <<http://publiclibrariesonline.org/2017/01/feature-public-libraries-in-the-age-of-fake-news/>> (7. 2. 2018)

Alvarová, Alexandra. 2017. *Průmysl lži*. Praha: Triton.

„An Analysis of Propaganda Bots on Twitter“ *Medium*, 30. 10. 2017 (online). Dostupné z: <<https://medium.com/@robhat/an-analysis-of-propaganda-bots-on-twitter-7b7ec57256ae>> (28. 3. 2018)

„Audit národní bezpečnosti 2016“ *MVCR.cz*, 2016 (online, pdf). Dostupné z: <<https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Audit-narodni-bezpecnosti-20161201.pdf>> (28. 3. 2018)

Auerbach, Jonathan, Russ, Castronovo. 2013. *The Oxford Handbook of Propaganda Studies*. Oxford: Oxford University Press.

Baines, Paul R., Nicholas J., O'Shaughnessy. 2014. „Political Marketing and Propaganda: Uses, Abuses, Misuses, Journal of Political Marketing.“ Dostupné z: <<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/15377857.2014.866018>> (7. 2. 2018)

Berelson, Bernard. 1952. *Content Analysis in Communication Research*. Chicago: The University of Chicago Press.

„Biography of Joseph Pulitzer“ The Pulitzer Prices, 2018 (online). Dostupné z: <<http://www.pulitzer.org/page/biography-joseph-pulitzer>> (28. 3. 2018)

Boler, Megan, Selena, Nemorin. 2013. „Dissent, Truthiness and Skepticism in the Global Media Landscape.“ Pp. 395 in Jonathan Auerbach, Russ Castronovo (eds.). The Oxford Handbook of Propaganda Studies. Oxford: Oxford University Press.

Bradner, Eric. „Conway: Trump White House offered 'alternative facts' on crowd size“ *CNN*, 23. 1. 2017 (online). Dostupné z: <<https://edition.cnn.com/2017/01/22/politics/kellyanne-conway-alternative-facts/index.html>> (28. 3. 2018)

Calabrese, Erin, Melvin, Don. „Alternativefacts.com Links to Magazine Story About Gaslighting“ *NBC*, 27. 1. 2017 (online). Dostupné z: <<https://www.nbcnews.com/news/us-news/alternativefacts-com-links-magazine-story-about-gaslighting-n712896>> (7. 2. 2018)

Cull, Nicholas J, David, Culbert, David, Welch. 2003. *Propaganda and Mass Persuasion*. Santa Barbara: ABC-CLIO Publishing..

Čábelová, Lenka. 2004. „Seznam hesel.“ Pp. 191 in Irena Reifová (ed.). *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál.

Darnton, Robert. „True History of Fake News.“ *The New York Review of Books*, 13. 2. 2017 (online). Dostupné z: <<http://www.nybooks.com/daily/2017/02/13/the-true-history-of-fake-news/>> (28. 3. 2018)

„Deterring Hybrid Warfare“ *NATO*, 2014 (online). Dostupné z: <<https://www.nato.int/docu/review/2014/Also-in-2014/Deterring-hybrid-warfare/EN/index.htm>> (28. 3. 2018)

„Dezinformační web Aeronet rozšiřuje fámy o výzvě Mantinely demokracie“ *Rekonstrukce státu*, 18. 1. 2018 (online). Dostupné z: <<http://www.rekonstrukcestatu.cz/cs/archiv-novinek/11972-dezinformacni-web-aeronet-rozsiruje-famy-o-vyzve-mantinely-demokracie>> (28. 3. 2018)

„Disinformation in CEE“ *Warsaw Institute Review*, 2017 (online, pdf). Dostupné z: <<https://warsawinstitute.org/wp-content/uploads/2017/11/The-Warsaw-Institute-Review-Special-Report-Disinformation-in-CEE-ENG-PF.pdf?smclient=c6ee0ae4-0d12-4a99-bacb->

[2eb7b2b63434&smconv=1d69a48e-3541-4e9f-b4c39337dfe4c12b&smlid=6&utm_source=salesmanago&utm_medium=email&utm_campaign=default](https://www.oxforddictionaries.com/definition/disinformation) (28. 3. 2018)

„Disinformation“ *Oxford Dictionaries*, 2018 (online). Dostupné z: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/disinformation> (28. 3. 2018)

Dizikes, Petr. „Study: On Twitter, false news travels faster than true stories“ *M.I.T. News*, 8. 3. 2018 (online). Dostupné z: <http://news.mit.edu/2018/study-twitter-false-news-travels-faster-true-stories-0308> (28. 3. 2018)

„Domains“, *NetMonitor*, 2018 (online). Dostupné z: <https://rating.gemius.com/cz/tree/domains> (28. 3. 2018)

„Dopady dezinformačních operací v České republice: Shrnutí specializovaného sociologického šetření agentury STEM“ *Evropské hodnoty*, 12. 9. 2016 (online, pdf). Dostupné z: <http://www.evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2016/09/Dopady-dezinforma%C4%8Dn%C3%ADch-operac%C3%AD-v-%C4%8Cesk%C3%A9-republice.pdf> (28. 3. 2018)

„Důvěra k vybraným institucím veřejného života – říjen 2017“ *CVVM.cz*, 27. 11. 2017 (online, pdf). Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4460/f9/po171127.pdf (7. 2. 2018)

Ellul, Jacques. 1973: *Propaganda*. New York: Vintage Books.

„Fake News“ *Cambridge Dictionary*, 2018 (online). Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/fake-news> (28. 3. 2018)

Ftorek, Jozef. 2010. *Public Relations a politika*. Praha: Grada Publishing.

Giles, Keir. „Russia’s ‘New’ Tools for Confronting the West Continuity and Innovation in Moscow’s Exercise of Power“ *Chatham House*, 1. 3. 2016 (online, pdf). Dostupné z: <https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/publications/2016-03-russia-new-tools-giles.pdf> (28. 3. 2018)

Golis, Ondřej. 2018. „Expert na dezinformace: Zemanovo tvrzení, že jsou lidé dost chytří na to, aby poznali lež, je nesmysl“ *iRozhlas.cz*, 13. 2. 2018 (online). Dostupné z: <https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/expert-na-dezinformace-lide-lez-nepoznaji_1802130600_ogo> (28. 3. 2018)

Godson, Roy, Richard, Schultz. 1984. *Dezinformatsia: Active Measures in Soviet Strategy*. Oxford: Pergamon-Brassey's.

Gregor, Miloš, Petra, Vejvodová. 2018. *Nejlepší kniha o fake news dezinformacích a manipulacích!!!* Brno: Cpress.

„Hoax“ *Cambridge Dictionary*, 2018 (online). Dostupné z: <<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/hoax>> (28. 3. 2018)

„Hocus“ *Merriam Webster*, 2018 (online). Dostupné z: <Merriam <https://www.merriam-webster.com/dictionary/hocus?show=0&t=1288021817>> (28. 3. 2018)

„Hybrid Modern Future Warfare“ *NATO*, 2015 (online). Dostupné z: <<https://www.nato.int/docu/review/2015/Also-in-2015/hybrid-modern-future-warfare-russia-ukraine/EN/>> (28. 3. 2018)

Jowett, Garth S., Victoria, O'Donnell. 2012. *Propaganda and Persuasion*. Thousand Oaks: Sage Publications.

„Kandidát na prezidenta Jiří Drahoš zvažuje žalobu, na internetu se o něm šíří výbušný materiál o spolupráci s komunistickou StB. Kopie dokumentů obdržela i naše redakce. Původ informací je neznámý, ale vyvolávají mnoho otázek! Jde o “olovo” nebo o skutečný únik?“ *Aeronet.cz*, 21. 7. 2017 (online). Dostupné z: <<https://aeronet.cz/news/kandidat-na-prezidenta-jiri-drahos-zvazuje-zalobu-na-internetu-se-o-nem-siri-vybusny-material-o-spolupraci-s-komunistickou-stb-kopie-dokumentu-obdrzela-i-nase-redakce-puvod-informaci-je-neznamy/>> (28. 3. 2018)

Khamis, Sahar, Paul B., Gold, Katherine, Vaughn. 2013. „Propaganda in Syria and Egypt's Cyberwars.“ Pp. 418 in Jonathan Auerbach, Russ Castronovo (eds.). *The Oxford Handbook of Propaganda Studies*. Oxford: Oxford University Press.

Kimberly Neuendorf: *The Content Analysis Guidebook*

Kopecký, Josef. „Drahoš by nejmenoval vládu závislou na KSČM. 2600 migrantů není problém, řekl.“ *iDNES.cz*, 29. června 2017 (online). Dostupné z: <https://zpravy.idnes.cz/diskuse-s-prezidentskym-kandidatem-jiri-drahosem-fv1-/domaci.aspx?c=A170629_175731_domaci_kop> (28. 3. 2018)

„Kreml v ČR: Databáze proruského obsahu“ *Neovlivni.cz*, 10. 8. 2015 (online). Dostupné z: <<http://neovlivni.cz/kreml-cr-databaze-prorusky-obsah-vliv/>> (28. 3. 2018)

Lasswell, Harold D. 1927. *Propaganda Technique in World War*. M.I.T. Press.

Lídl, Václav. „Nová vojenská doktrína Ruska: na pokraji studené války?“ *NATO Aktual*, 25. 1. 2015 (online). Dostupné z: <http://www.natoaktual.cz/nova-vojenska-doktrina-ruska-na-pokraji-studene-valky-ppm-/na_analyzy.aspx?c=A150125_161034_na_analyzy_m00> (28. 3. 2018)

Lorenc, Jakub. „*Jak se daří jednotlivým sociálním sítím v České republice?*“ *LinkedIn*, 25. dubna 2017 (online). Dostupné z: <<https://cz.linkedin.com/pulse/jak-se-da%C5%99%C3%AD-jednotliv%C3%BDm-soci%C3%A1ln%C3%ADm-s%C3%ADt%C3%ADv-%C4%8Desk%C3%A9-republice-jakub-lorenc>> (7. 2. 2018)

Lucas, Edward, Peter, Pomerantsev. 2016. *Winning the Information War*. Washington D.C.: CEPA.

MacKay, John. 2013. „Built on a lie.“ Pp. 219 in Jonathan Auerbach, Russ Castronovo (eds.). *The Oxford Handbook of Propaganda Studies*. Oxford: Oxford University Press.

Mahon, Joseph Edwin. „The Definition of Lying and Deception“ *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, 21. 2. 2008 (online). Dostupné z: <<https://plato.stanford.edu/entries/lying-definition/#SimDec>> (28. 3. 2018)

Meister, Stefan. „Isolation and Propaganda: The Roots and Instruments of Russia’s Disinformation Campaign“ *GMF*, 15. 4. 2016 (online). Dostupné z: <<http://www.gmfus.org/publications/isolation-and-propaganda-roots-and-instruments-russia%E2%80%99s-disinformation-campaign>> (28. 3. 2018)

Metnar, Lubomír. „Prohlášení ministra vnitra k volbě prezidenta.“ *MVCR.cz*, 2018 (online).
Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/clanek/prohlaseni-ministra-vnitra-k-volbe-prezidenta.aspx>>
(28. 3. 2018)

Monaghan, Andrew. „The War in Russia’s Hybrid Warfare“ *Army War College*, 2016 (online, pdf).
Dostupné z: <http://ssi.armywarcollege.edu/pubs/parameters/issues/Winter_2015-16/9_Monaghan.pdf> (28. 3. 2018)

Neuendorf, Kimberly. 2002. *The Content Analysis Guidebook*. Thousand Oaks: Sage Publications.

„Nikdy jsem nespolupracoval s STB“ *Jiří Drahoš*, (online). Dostupné z:
<<https://www.jiridrahos.cz/udajna-spoluprace-stb/>> (28. 3. 2018)

Nimmo, Ben. „Identifying disinformation: an ABC“ *Institute for European Studies*, 1. 2. 2016
(online, pdf). Dostupné z: <<https://www.ies.be/files/PB%202016:01%20Ben%20Nimmo.pdf>>
(28. 3. 2018)

Novotná, Alena. „Konkurent Zemana: Jakékoliv změny jen zhorší situaci v Česku.“ *Sputnik News*,
26. 12. 2017 (online). Dostupné z:
<<https://cz.sputniknews.com/ceskarepublika/201712266497961-zeman-konkurent-omezena-svoboda-projev/>> (28. 3. 2018)

Novotný, Roman. „Jan Sokol: Říkat, že každý má svou pravdu je nebezpečné.“ *online.muni.cz*, 14.
4. 2017 (online). Dostupné z: <<https://www.online.muni.cz/udalosti/9127-jan-sokol-rikat-ze-kazdy-ma-svou-pravdu-je-nebezpecne>> (28. 3. 2018)

Nye, Joseph. 2014. „The Information Revolution and Soft Power.“ *Current History* 113 (759): 19-
22. Dostupné z: <<https://dash.harvard.edu/handle/1/11738398>> (28. 3. 2018)

Pacepa, Ion Mihai. 2016. *Disinformation: ormer Spy Chief Reveals Secret Strategies for Undermining Freedom, Attacking Religion, and Promoting Terrorism*. Washington, D.C.: WND Books.

„Papež varoval před "fake news", označil je za hadí taktiku“ *České noviny*, 24. 1. 2018 (online). Dostupné z: <<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/papez-varoval-pred-fake-news-oznacil-je-za-hadi-taktiku/1577569>> (28. 3. 2018)

Patrikarakos, David. 2017. *War in 140 Characters*. New York: Basic Books.

Poljakov, Nikita, Lukáš Prchal, Jakub Zelenka, Jiří Kropáček. „Dezinformace. Co pro vás znamenají lži?“ *Aktualne.cz*, 11. 12. 2017 (online). Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/valka-dezinformace-fake-news/r~7bfb35b23bb311e7886d002590604f2e/?_ga=2.44390626.713555719.1512846972-798473405.1498979821> (28. 3. 2018)

Postman, Neil. 1985. *Amusing Ourselves to Death*. New York: Penguin Books.

„Prezident Miloš Zeman už de facto není vrchním velitelem českých ozbrojených sil. Pentagon horečně stahuje techniku z Polska do zemí, které by se mohly chtít uchýlit pod ochranu Bundeswehru a Berlína! Transformace AČR do struktur německé "evropské" armády začala přímo uvnitř NATO i přes odpor USA!“ *Aeronet.cz*, 15. 2. 2017 (online). Dostupné z: <<https://aeronet.cz/news/prezident-milos-zeman-uz-de-facto-neni-vrchnim-velitelem-ceskych-ozbrojenych-sil-pentagon-horecne-stahuje-techniku-z-polska-do-zemi-ktere-by-se-mohly-chtit-uchylit-pod-ochranu-bundeswehru-a-berlina/>> (28. 3. 2018)

Prchal, Lukáš. „Špiony nezajímají jen tajné plány jaderných elektráren. Chtějí vědět, kdo je postaví, říká šéf BIS“ *Aktualne.cz*, 15. 11. 2017 (online). Dostupné z: <<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/spiony-nezajimaji-jen-tajne-plany-jadernych-elektren-chtej/r~985760bac94c11e7b6830cc47ab5f122/>> (28. 3. 2018)

Procházková, Petra. 2017. „Přichází doba obdivovaných bílých machů“ *Ceskapozice.cz*, 29. 1. 2017 (online). Dostupné z: <http://ceskapozice.lidovky.cz/prichazi-doba-obdivovanych-bilych-machu-f04-/tema.aspx?c=A170126_183150_pozice-tema_lube> (28. 3. 2018)

„Překvapivé přiznání kandidáta Drahoše: Nosím falešné brýle“ *Seznam Zprávy*, 30. 3. 2017 (online). Dostupné z: <<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/prekvapive-priznani-kandidata-drahose-nosim-falesne-bryle-29525>> (29. 3. 2018)

Pynnöniemi, Katri, András, Rác. „Fog of Falsehood“ The Finnish Institute For International Affairs, 2016 (online). Dostupné z: <https://storage.googleapis.com/upi-live/2017/01/fiareport45_fogoffalsehood.pdf> (28. 3. 2018)

„Reklama na konspiračních a dezinformačních webech“ *Open Society Fund*, 23. 8. 2017 (online, pdf). Dostupné z: <<http://osf.cz/wp-content/uploads/2017/08/reklama-na-konspiracnich-dezinf-webech-web.pdf>> (28. 3. 2018)

Renz, Bettina, Smith, Hana. "Russia and Hybrid Warfare - Going Beyond the Label" *NATO Stratcom*, 2016 (online). Dostupné z: <<https://www.stratcomcoe.org/download/file/fid/4920>> (28. 3. 2018)

Růžička, Daniel. „Státní bezpečnost – Operace Neptun“ *Totalita.cz*, 2018 (online). Dostupné z: <http://www.totalita.cz/stb/stb_a_neptun.php> (28. 3. 2018)

Sedláková, Renata. 2015. *Výzkum médií: Nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada.

Silverman, Alexander. „How Teens In The Balkans Are Duping Trump Supporters With Fake News“ *Buzz Feed*, 4. 11. 2016 (online). Dostupné z: <https://www.buzzfeed.com/craigsilverman/how-macedonia-became-a-global-hub-for-pro-trump-misinfo?utm_term=.wIAoqx1G9d#.ydMO8d5Vx9> (28. 3. 2018)

Skaskiw, Roman. „Nine Lessons of Russian Propaganda“ *Small Wars Journal*, 28. 3. 2016 (online). Dostupné z: <<http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/nine-lessons-of-russian-propaganda>> (28. 3. 2018)

Smith, David. „Putin’s chef, a troll farm and Russia's plot to hijack US democracy“ *The Guardian*, 17. 2. 2018 (online). Dostupné z: <<https://www.theguardian.com/us-news/2018/feb/17/putins-chef-a-troll-farm-and-russias-plot-to-hijack-us-democracy>> (28. 3. 2018)

Smoleňová, Ivana. „The Pro-Russian Disinformation Campaign in the Czech Republic and Slovakia.“ *Prague Security Institute Studies*, 1. 6. 2015 (online, pdf). Dostupné z: <http://www.pssi.cz/download/docs/253_is-pro-russian-campaign.pdf> (28. 3. 2018)

„Statistika vyhledávání“, *Seznam Search Statistiky*, 2018 (online). Dostupné z: <<https://search.seznam.cz/stats/?search-service=7>> (28. 3. 2018)

Suwajanakorn, Supasorn, Steven M., Seitz, Ira, Kemelmacher-Shlizerman. „Synthesizing Obama: Learning Lip Sync from Audio.“ *University of Washington*, 2017 (online). Dostupné z: <<http://grail.cs.washington.edu/projects/AudioToObama/>> (28. 3. 2018)

Světnička, Lubomír. „Hybridní války dávno známe, přesto je musíme objevit a popsat“ *NATO Aktual*, 2015 (online). Dostupné z: <http://www.natoaktual.cz/hybridni-valky-davno-zname-presto-je-musime-objevit-a-popsat-p5p-na_analyzy.aspx?c=A150714_133516_na_analyzy_m02> (28. 3. 2018)

Ševela, Vladimír. „Dokonale utajený server. Kdo vydává proruské zprávy v češtině?“ *Echo*, 8. 8. 2014 (online). Dostupné z: <<https://echo24.cz/a/i9gac/dokonale-utajeny-server-kdo-vydava-proruske-zpravy-v-cestine>> (28. 3. 2018)

Šnidl, Vladimír. „Proruskou propagandu o zhýralom Západě u nás šíří 42 webov.“ *Denník N*, 26. 2. 2015 (online). Dostupné z: <<https://dennikn.sk/57740/prorusku-propagandu-o-zhyralom-zapade-u-nas-siri-42-webov/?ref=hlv>> (28. 3. 2018)

Taylor, Adam. „Before Fake News, there was Soviet Propaganda“ *The Washington Post*, 26. 11. 2016 (online). Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2016/11/26/before-fake-news-there-was-soviet-disinformation/?utm_term=.d5708904950e> (28. 3. 2018)

Taylor, Philip. 2003. *Munitions of the Mind*. Manchester: Manchester University Press.

Taylor, Richard. 2016. *Filmová propaganda*. Praha: Academia.

„Text Výzvy“ *Mantinely Demokracie*, (online). Dostupné z: <<https://mantinelydemokracie.cz/#text-vyzvy>> (28. 3. 2018)

„Trends“, *Google Trends*, 2018 online). Dostupné z: <<https://trends.google.com/trends/?geo=>>> (28. 3. 2018)

„Ústava České republiky“, *PSP*, (online). Dostupné z: <<https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>> (28. 3. 2018)

„Vědci proti strachu a lhostejnosti“ *Výzva vědců*, 2015 (online). Dostupné z:

<<http://www.vyzvavedcu.cz/>> (28. 3. 2018)

Víchová, Veronika, Rudolf, Patrik, Alexandr, Sibirský. „Výkladový slovník pojmů souvisejících s dezinformačními kampaněmi“ *Evropské hodnoty*, 21. 6. 2016 (online, pdf.) Dostupné z: <

<http://www.evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2016/09/V%C3%BDkladov%C3%BD-slovn%C3%ADk-pojm%C5%AF-souvisej%C3%ADc%C3%ADch-s-dezinforma%C4%8Dn%C3%ADmi-kampan%C4%9Bmi-1.pdf>> (28. 3. 2018)

„Víme, kdo organizoval rozdávání červených karet proti Zemanovi! Důkaz o bezprecedentním vměšování se amerického velvyslanectví do vnitřních záležitostí republiky. Američané organizují demonstrace skrze své bývalé vyškolené zaměstnance!“ *Aeronet.cz*, 18. 11. 2014 (online).

Dostupné z: <<https://aeronet.cz/news/vime-kdo-organizoval-rozdavani-cervenych-karet-proti-zemanovi-dukaz-o-bezprecedentnim-vmesovani-se-americkeho-velvyslanectvi-do-vnitrnich-zalezitosti-republiky-americane-organizuji-demonstrace-skrz/>> (28. 3. 2018)

„Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2014“ *BIS.cz*, (online). Dostupné z:

<<https://www.bis.cz/vyrocnizprava6c8d.html?ArticleID=1096>> (28. 3. 2018)

„Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2016“ *BIS.cz*, (online). Dostupné z:

<<https://www.bis.cz/vyrocnizprava16e1.html>> (28. 3. 2018)

Walker, Shaun. „The Russian troll factory at the heart of the meddling allegations“ *The Guardian*, 2. 4. 2015, (online). Dostupné z: <<https://www.theguardian.com/world/2015/apr/02/putin-kremlin-inside-russian-troll-house>> (28. 3. 2018)

Wirnitzer, Jan. "Jde o všechno, Drahoš chce islamizovat mozky." Lživé e-maily burcují voliče, vnitro je nevyvrací“ *Aktualne.cz*, 26. 1. 2018 (online). Dostupné z:

<<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/jde-o-vsechno-drahos-chce-islamizovat-mozky-lzive-e-maily-bu/r~099dac7c00f011e8af7dac1f6b220ee8/>> (28. 3. 2018)

„Yellow Journalism: The Fake News of the 19th Century“ *Public Domain Review*, 2018 (online).

Dostupné z: <<https://publicdomainreview.org/collections/yellow-journalism-the-fake-news-of-the-19th-century/>> (28. 3. 2018)

Zelenka, Jakub. „Muslimové smí jíst ženy, lžou hromadné e-maily. Dezinformace útočí na seniory, jsou nejzranitelnější“ *Aktualne.cz*, 27. 5. 2017 (online). Dostupné z: <<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/muslimove-jedi-zeny-lzou-hromadne-e-maily-dezinformace-utoci/r~d76b78ce408811e7bdee002590604f2e/>> (28. 3. 2018)

Seznam použitých zkratk

BIS Bezpečnostní informační služba

EU Evropská unie

NATO Severoatlantická aliance

SPD – Svoboda a přímá demokracie Tomio Okamura

STB – Státní bezpečnost

USA Spojené státy americké

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Vyhledávání pojmů spojených s publikovanými dezinformacemi, Seznam.cz

Obrázek č. 2: Vyhledávání pojmů spojených s publikovanými dezinformacemi, Seznam.cz

Obrázek č. 3: vyhledávání pojmů spojených s publikovanými dezinformacemi, Google.cz

Obrázek č 4: ilustrace článku nejsdílenější dezinformace

Obrázek č. 5: ilustrace článku třetí nejsdílenější dezinformace

Obrázek č. 6: ilustrace článku druhé nejsdílenější dezinformace

Obrázek č. 7: ilustrace článku čtvrté nejsdílenější dezinformace

Obrázek č. 8: ilustrace článku páté nejsdílenější dezinformace

Obrázek č. 9: počet fanoušků na sociální síti facebook (data jsou aktuální k 15.2. 2018)

Obrázek č. 10: počet fanoušků na sociální síti twitter (data jsou aktuální k 15. 2. 2018)

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: základní charakteristika československých dezinformačních webů podle I. Smoleňové

- Tabulka č. 2: ekonomické cíle dezinformačních útoků
- Tabulka č. 3: devět bodů ruské propagandy podle Romana Skaskiwa
- Tabulka č. 4: kódovací klíč Tabulka č. 5: počty fanoušků na účtech Aeronetu
- Tabulka č. 6: počty fanoušků na účtech Sputniku
- Tabulka č. 7: počty fanoušků na účtech AC24.
- Tabulka č. 8: počty fanoušků na účtech Svět kolem nás
- Tabulka č. 9: počty fanoušků na účtech Parlamentních listů
- Tabulka č. 10: počty fanoušků na účtech Prvních zpráv
- Tabulka č. 11: počty fanoušků na účtech Zvědavce
- Tabulka č. 12: počty fanoušků na účtech EU-Serveru
- Tabulka č. 13: počty fanoušků na účtech Protiproudu
- Tabulka č. 14: počty fanoušků na účtech Svobodných novin
- Tabulka č. 15: počty fanoušků na účtech Czech Free Pressu
- Tabulka č. 16: počty fanoušků na účtech Šifry
- Tabulka č. 17: počty fanoušků na účtech Lajkitu
- Tabulka č. 18: počty fanoušků na účtech E-republiky
- Tabulka č. 19: počty fanoušků na účtech Svobodného vysílače
- Tabulka č. 20: souhrn článků na zkoumaných webech
- Tabulka č. 21: Souhrn dezinformačních a manipulativních článků
- Tabulka č. 22: počet publikovaných dezinformací v průběhu času
- Tabulka č. 23: interakce na sociálních sítích Aeronetu
- Tabulka č. 24: interakce na sociálních sítích Prvních zpráv

Tabulka č. 25: interakce na sociálních sítích Parlamentních listů

Tabulka č. 26: interakce na sociálních sítích Protiproudu

Tabulka č. 27: interakce na sociálních sítích Svobodných novin

Tabulka č. 28: interakce na sociálních sítích Czech Free Pressu

Tabulka č. 29: interakce na sociálních sítích Šifry

Tabulka č. 30: interakce na sociálních sítích Lajkitu

Abstrakt

Tématem této diplomové práce je obraz ruské dezinformační kampaně před českými prezidentskými volbami. Cílem této práce je identifikovat a prozkoumat roli proruské dezinformační kampaně v České republice. Důraz je kladen na období před prezidentskými volbami konanými v lednu 2018. Pomocí obsahové analýzy jsou zkoumány příspěvky na vybraných webových serverech relevantních k tématu diplomové práce. Tato práce si rovněž klade za cíl představit a rozlišit nástroje a metody současné ruské politické propagandy a dezinformační kampaně v České republice. Teoretická část pracuje s termíny, propaganda, dezinformace, hybridní a informační válka a fake news. Práce pracuje s pojmem dezinformace jako s nástrojem moderních propagandistů. Postupy, které původci dezinformací používají recyklují metody sovětských tajných služeb a armády a využívají technologických instrumentů 21. století s cílem ovlivnit ve svůj prospěch.

Klíčová slova: Dezinformace, dezinformační kampaň, proruský, obsahová analýza, dezinformační web, propaganda, volby

Abstract

The topic of this diploma thesis deals with the Image of Russian disinformation campaign in the Czech Republic. The analysis is focused on pre-election period before czech presidential elections took place in January, 2018. The objective of this work is to identify and examine the role of the pro-russian misinformation campaign in the Czech Republic. Using Content Analysis, media articles on selected websites relevant to the topic of the thesis are examined. This work also aims to introduce and distinguish the tools and methods of the current Russian propaganda and its disinformation campaign in the Czech Republic. The theoretical part works with terms, propaganda, misinformation, hybrid and information war and fake news. The thesis deals with the concept of disinformation as a tool for modern propagandists. Procedures used by misinformationists to recycle Soviet intelligence and army methods and use 21st century technology tools to influence audiences in their favor.

Key words: Disinformation, disinformation campaign, pro-russian, content analysis, disinformation website, propaganda, elections